

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

HEDİYE TAKASI VE REFAH DEVLETİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Çağla AYIRICI

BURSA 2020

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

HEDİYE TAKASI VE REFAH DEVLETİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Çağla AYIRICI

Danışman:

Doç. Dr. Cem Okan TUNCEL

BURSA 2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSATANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 10/06/2020

Tez Başlığı / Konusu: HEDİYE TAKASI VE REFAH DEVLETİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 137 sayfalık kısmına ilişkin, 10/06/2020 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza 10.06.2020

Adı Soyadı: Çağla Ayırıcı
Öğrenci No: 701411014
Anabilim Dalı: İktisat
Programı: İktisat
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Doç. Dr. Cem Okan TUNCEL

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Hediye Takası ve Refah Devleti” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:

Çağla AYIRICI

Öğrenci No:

701411014

Anabilim Dalı:

İktisat

Programı:

İktisat Politikası

Statüsü:

Y.Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Çağla AYIRICI
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İktisat
Bilim Dalı : İktisat Politikası
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı : xii+138
Mezuniyet Tarihi : /.... /2020
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. Cem Okan TUNCEL

HEDİYE TAKASI VE REFAH DEVLETİ

Hediye ve hediyeleşme kavram olarak her disiplin açısından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bir tür değiş - tokuş şekli olarak hediyelerin alınıp verilmesi ekonomik ya da politik amaçlara hizmet eder şekilde uygulanan bir tür kültürel öge olduğu için iktisadî antropoloji açısından da incelenmiştir. Refah devleti piyasada egemen olan güçlerin rolünü azaltabilmek için bilinçli ve örgütlü şekilde kamusal güçlerin devreye sokulduğu bir tür devlet yapılanması olarak son yıllarda daha çok araştırılmaktadır. Bu çalışmada refah devletinin çöküşü ile gelir azalışının ortaya çıkması ve gelir elde etmeye yönelik karşılıklılık temelli kurumlaşmanın rolünün belirlenmesi amacıyla geleneksel kadınlar günü katılımcıları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak bulgular değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Hediye Takası, Refah Devleti, Gelenek, Geleneksel Altın Günü

ABSTRACT

Name and Surname : Çağla AYIRICI
University : Bursa Uludağ University
Institution :Social Science Instution
Field :Economics
Branch :Economic Policy
Degree Awarded :Master
Total Pages :xii+138
Graduation Date : /..../2020
Supervisor : Doç. Dr. Cem Okan TUNCEL

GIFT EXCHANGE AND WELFARE STATE

The concept of gift and gifting has been evaluated in different ways in terms of each discipline. The exchange of gifts as a form of exchange is also examined in terms of economic anthropology as it is a cultural element applied to serve economic or political purposes. In order to reduce the role of the dominant forces in the market, the welfare state has been researched more and more in recent years as a form of state structuring in which public powers are put into practice consciously and organizedly. In this study, semi-structured interviews were conducted with traditional women's day participants in order to determine the role of reciprocity-based institutionalization in order to generate income and the decline of income with the collapse of the welfare state.

Key Words:

Gift Exchange, Welfare State, Tradition, Traditional Golden DayÖNSÖZ

ÖNSÖZ

Öncelikle, tez süreci boyunca anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen, her daim tüm sabrıyla yanımda olan anneme ve babama, gösterdiği profesyonellik, harekete geçme cesareti veren danışmanım Cem Okan TUNCEL'e ve verdiği teknik destek aynı zamanda ayırdığı zaman için Araştırma Gör. Dr. Volkan GÜRSEL'e , uzaktan da olsa bana olan manevi desteklerini eksik etmeyen lisans hocalarım Öğr. Gör. Emine Sema TUĞRUL, Prof. Dr. Vesile Necla GEYİKDAĞI ve Prof. Dr. Mehmet Reşad KAYALI hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, çalışmam boyunca vermiş oldukları manevi destek ve motivasyondan dolayı kuzenlerime binlerce kez teşekkürler...

Bunun dışında tezimin saha araştırmasına katılan tüm kadınlara yaptıkları katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Çağla AYIRICI
BURSA,2020

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HEDİYE TAKASI

1. HEDİYELEŞME	5
1.1. Hediye Kavramı	7
1.2. Kapitalist Ekonomide Hediyeleşme ve Karşılıklılık	9
1.3. Hediyein Temel İşlevleri ve Özellikleri	12
1.3.1. Hediye Vermenin İletişim İşlevi.....	12
1.3.2. Hediye Vermenin Sosyal Değişim İşlevi.....	14
1.3.3. Hediye Vermenin Toplumsallaşma İşlevi	18
1.3.4. Hediyeleşmenin Sosyo-psikolojik İşlevleri.....	20
1.3.5. Hediyeleşmenin Kültürel İşlevleri.....	24
1.3.6. Hediyeleşmenin Siyasal İşlevleri.....	26
1.3.7.Hediyein Özellikleri	27
1.4. Hediyein Ekonomik Boyutu	28
1.5. Hediyeye İlişkin Modeller.....	31
1.6. Menfaat Beklentisi Açısından Hediye.....	35
1.6.1. Niyeti Bilinen Hediye	35
1.6.2. Niyeti Bilinmeyen Hediye	35
1.6.3. Menfaat Beklentisi Olmayan Hediye.....	36
1.7. Hediye Alma Yasağı Bakımından Hediye	36

1.8.	Hediye Alma Yasağı Kapsamı Dışındaki Hediyeler.....	38
------	---	----

İKİNCİ BÖLÜM

REFAH DEVLETİ

2.	REFAH DEVLETİ.....	40
2.1.	Refah Devletinin Tanımı.....	40
2.2.	Modern Refah Devleti Tezleri.....	45
2.3.	Refah Devletinin Fonksiyonları.....	47
2.4.	Esping-Andersen'in Temel Refah Devlet Sınıflandırması.....	48
2.4.1.	Liberal Refah Devletleri.....	51
2.4.2.	Korporatist/ Muhafazakâr Refah Devletleri.....	52
2.4.3.	Sosyal Demokrat Refah Devletleri.....	55
2.5.	Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi.....	57
2.5.1.	Sanayi Devrimine Kadar Olan Dönem.....	60
2.5.2.	Sanayi Devrimi- II. Dünya Savaşı Arası Dönem (1880-1945).....	61
2.5.3.	Büyüme Dönemi (1945-1975).....	63
2.6.	Karl Polanyi ve "Çifte Hareket" Kavramı.....	72
2.7.	Refah Devletinin Amaçları.....	77
2.7.1.	Yoksullukla Mücadele.....	78
2.7.2.	Eşitsizliklerin Giderilmesi, Hayat Standartlarının Yükseltilmesi.....	80
2.7.3.	Gelir Dağılımında Adalet.....	81
2.7.4.	Sosyal Dayanışma.....	82
2.7.5.	Ekonomik İstikrar ve Büyüme.....	84
2.8.	Refah Devletinin Krizi.....	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELENEKSEL KADINLAR GÜNÜNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.	ARAŞTIRMA.....	90
3.1.	Araştırmanın Amacı.....	90
3.2.	Araştırmanın Yöntemi.....	91
3.3.	Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	92
3.4.	Verilerin Toplanması.....	93
3.5.	Verilerin Analizi.....	94
3.6.	Bulgular ve Yorum.....	96

3.6.1.	Katılımcılara Ait Demografik Bulgular	97
3.6.2.	Katılım Sağlanan Günlerle İlgili Bulgular	100
3.6.3.	Güne Katılmaya Karar Verme Süreci	102
3.6.4.	Toplanan Menkulde Değişiklik Olup Olmadığı	103
3.6.5.	Günlere Katılma Nedenleri.....	104
3.6.6.	Menkulü Değerlendirme Şekli.....	106
3.6.7.	Günlerin Maliyeti ve Yapılan Harcamalar.....	107
3.6.8.	Günlerde Konuşulan Konular	108
3.6.9.	Güne Katılımla Birlikte Meydana Gelen Değişimler	110
3.6.10.	Bankada Birikim Yapmak Yerine Gün de Birikim Yapma Nedenleri	111
3.6.11.	Güne Katılımın Tavsiye Edilmesi.....	112
3.6.12.	Kadınlar Gününün En Güçlü Tarafı	113
3.6.13.	Günlerin Ortak Özellikleri.....	114
3.6.14.	Günlerde Pazarlama Satış Yapılması	115
3.6.15.	70'li Yıllarla Karşılaştırma	116
SONUÇ	118
KAYNAKLAR	123
EKLER	137
EK-1:	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	137
EK-2:	Görüşme Takvimi, Yeri ve Süreler	138

TABLÖLAR

Tablo 2.1: Refah Devletlerinin Muhafazakâr, Liberal ve Sosyalist Rejim Niteliklerine Göre Kümelenmesi	50
Tablo 2.2: OECD Ülkelerinin Bazılarında Başlıca Sosyal Politika Programları Tanıtımı.....	61
Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılım.....	96
Tablo 3.2: Katılımcıların Yaş Aralığı	97
Tablo 3.3: Katılımcıların Eğitim Durumu	98
Tablo 3.4: Katılımcıların Medeni Durumu	98
Tablo 3.5: Katılımcıların Çocuk Sayısı	98
Tablo 3.6: Katılımcıların Eşlerinin Mesleği	99
Tablo 3.7: Katılımcıların Mesleği.....	99
Tablo 3.8: Katılımcıların Gün Sayısı	100
Tablo 3.9: Gün Katılımcılarının Yakınlık Dereceleri	100
Tablo 3.10: Ne Kadar Süreden Beri Günlere Katılıyorsunuz	101
Tablo 3.11: Katıldığınız Gün Kaç Kişiden Oluşuyor	101
Tablo 3.12: Günlerin Toplanma Sıklığı Nedir.....	102
Tablo 3.13: Günlerde Toplanan Menkulün Tutarı ve Cinsi Nedir.....	102

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

GB: Gümrük Birliği

GSMH: Gayrı Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TL: Türk Lirası

USD: Amerikan Doları

GİRİŞ

Karşılıklılık normlarının sosyal piyasa koşullarını nasıl etkileyebileceğine son yıllarda akademisyenler tarafından büyük ilgi duyulmaktadır. Karşılıklı “hediye alışverişi” kavramı ilk olarak işgücü piyasalarına uygulanmış daha sonra ürün piyasaları da dâhil olmak üzere diğer birçok alana dağılmıştır. Somut veya somut olmayan herhangi bir şey, bir hediye olabilir. Hediyein içerdiği alıcı sembolik özelliklerinin yanı sıra, vericinin kimliğini taşıyan benzersiz ve devredilemez bir nesne haline gelir. Hediyeler, alıcılar üzerindeki etkileri yoluyla ilişkileri ilerletebilir. Dünya çapında insanlar hediye vermek ve almak için çok fazla zaman ve para harcamaktadır. Bununla birlikte, hediyeler genellikle hediye veren kişinin umduğu şekilde veya ölçüde takdir edilmez. Hediyeler alıcılar tarafından fark edilmediğinde, sadece para israfı olmaz, aynı zamanda hediye veren ile alıcı arasındaki ilişki de etkilenebilir. Bu nedenle, hangi hediye türlerinin daha fazla takdir aldığını bilmek önem taşır. Hediye alımı ve kullanımı daha farklı süreçlerdir. Genellikle hediye satın alanlar ve hediye son kullanıcıları olanlar, hediye değeri konusunda farklı algılara sahip olabilirler. Hediye takası ile ilgili araştırmalar son yıllarda artmıştır.

Hediye sosyal bir ilişki içinde olanlar arasında gönüllü mal ve hizmet alışverişidir. Hediye verme, sembolizm hediyelerinin temsil ettiği için çoğu zaman diğer tüketim kararlarından farklı olan karmaşık bir tüketici kararıdır. Bu şekilde, bir hediye, özgürce verilmesine rağmen, alıcıya, aralarındaki ilişkiyi o andan itibaren tanımlayacak bir yanıt içermesi gereken (karşı bir hediyein olası yokluğu dahil) bir meydan okumayı temsil eder. Çok önemli olarak, bir hediyein doğru bir davranış olabilmesi için, alıcının böyle bir ilişkiye katılabilme yeteneğini üstlenmesi gerekir. Hediye'nin sosyal ilişkileri sağlayan ve destekleyen bir değişim sistemi olmakla birlikte, yine de rekabeti ve yıkıcı davranış biçimlerini teşvik eden agonistik bir ilişki olarak ifade edilme eğilimine sahip olduğu ifade edilebilir.

Sosyal aktivite olarak hediye alışverişi, antropoloji ve tarihi çalışmalarda kapsamlı bir şekilde çalışılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, sosyal ilişkileri

sürdürmenin bir yolu olarak hediyeler ve hediye alışverişi fikri, özellikle antropoloji ve iktisat alanında, uzun süredir bir araştırma odağı olmuştur. Marcel Mauss'un 1924 Essai sur le don (Hediye üzerine deneme) hediye ve hediye alışverişi konusundaki tartışmalarda hala sıkça belirtilmektedir. Ancak hediye çalışmaları sosyal, ekonomik, politik ve kültürel tartışmaları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Hediye ve hediye ekonomisi kavramları güçlü tarihsel yönlerini korumaktadır. Marcel Mauss, Batılı olmayan toplumlarda hediye alışverişinin karşılaştırmalı bir çalışması olan *The Gift*'i yayınlamıştır. Mauss, çalışmasında grup dayanışmasının işlevine odaklanmıştır. Onun görüşüne göre, bireysel kişisel çıkar, hediye alışverişini çevreleyen toplumsal bir yükümlülük kavramı ile açıklanmaktadır. Verme yükümlülüğü, alma yükümlülüğü ve uygun yollarla karşılık verme yükümlülüğü olarak sınıflandırma yapmıştır. Mauss, hediye vermenin ahlaki ve manevi boyutlarını ele almıştır (Steiner, 2015: 275).

Zengin demokrasilerde artan eşitsizlik karşısında refah devleti, hem entelektüel hem de pratikte, hem sosyal hem de sosyal alanda koruma vaadini yerine getiremediğinden dolayı test edilmektedir. Yoksulluğa karşı en savunmasız olan eşitsizliği veya en azından tamponlamayı azaltma riskleri. Yetmişlerde refah devleti üzerinde uluslararası pazar rekabetçiliğinin yanı sıra aşırı gerilmiş ulusal bütçeler için bir yük olarak başlatılan tartışma devam etmektedir. Ancak, refah devletine yönelik beklentilerin daha iyi dengelenmesi için refah devlet reformu için farklı, her ne kadar tamamlayıcı da olsa tarifler sunan yeni perspektifler de ortaya çıkmıştır. Sosyal risklerden değil, aynı zamanda insan sermayesinden korunma, rekabet ve yenilik, sosyal uyum vb. Bu tartışmalar ve gözden geçirme girişimleri uluslararası düzeyde devam etmekte, aynı zamanda farklı görünürlük, zamanlama ve tempo ile ulusal düzeyde geçmektedir. Ayrıca uluslararası kuruluşlar tarafından da ele alınmakta ve yeniden biçimlendirilmektedir: sadece AB değil, aynı zamanda IMF, Dünya Bankası, OECD, ILO (Van Themaat, 1981).

Vergilendirdiği ve harcadığı için refah devleti tanım gereği yeniden dağıtııcıdır. Ancak bu, prensipte ve pratikte, hedefinin eşitsizliği azaltmak olduğunu otomatik olarak gerektirmez. Refah devleti düzenlemeleri ve kavramları oldukça farklı fikirler, kavramlar ve hedefler içerebilir: yaşam standartlarını desteklemek, eşitliği teşvik etmek/eşitsizliği azaltmak, piyasa başarısızlıklarını düzeltmek, yoksullara yardım etmek, beşeri sermaye

gelişimini desteklemek vb. Bu farklı kavramlar ve hedefler birbirleri ile zaman zaman çelişebilir. Refah devleti, sosyal riskleri kapsayacak şekilde tasarlanmış ve savunmasız olanları koruyan sosyal tabakalaşmayı dengeleyen bir olgudur.

Gelişmiş ve zengin demokrasiler arasında, uluslar arası ve yeniden dağıtım kalıpları ve dereceleri arasındaki farklılıklar, GSYİH açısından çok farklı finansal fırsatların değil, farklı yolların sonucudur. Refah devleti hedeflerinin, özellikle eşitsizlik ve eşitsizlik üreten mekanizmaların ele alınmasıdır. Vergi ve transferler, nakit ve hizmetler yoluyla farklı yeniden dağıtım paketleri, farklı eşitsizliklere sahiptir.

Refah devleti demografik ve ekonomik baskılarla (yaşlanma, küreselleşme, teknolojik ilerleme) tehlikeye giriyor olabilir. Küreselleşmiş bir ekonomide daha da gereklidir ve daha kapsayıcı büyümeyi teşvik etmede etkinliğini artırmak için uyarlanabilir. Bu, piyasa gelirlerindeki eşitsizlikleri azaltan ve yeniden dağıtım ihtiyacını azaltan pazar öncesi ve pazar içi ön dağıtım biçimlerinin geliştirilmesini kapsar. Aynı zamanda üretkenliği, sivil kapasiteleri ve refahı geliştirmek için eğitim ve sağlık yatırımları; dışsallıklar ve kiralar gibi daha etkin vergi matrahları aranmalıdır. Nesiller arası eşitsizlik aktarımlarının kırılması ve beşeri sermayeye ve servetlerin yeniden dağıtılmasına yatırım yaparak sosyal hareketliliğin artırılması; büyük teknolojik dalgalar için güvenlik ağlarının hazırlanması; vergi ve sosyal normlar üzerinde uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi önerilebilir. Bu öneriler, gelişmekte olan ekonomiler için eşit derecede geçerlidir. Bu ülkelerin sürdürülebilir bir refah sistemi oluşturma konusunda karşılaştıkları geniş zorluk karşısında dikkate alınmalıdır.

Bu tez üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde hediye takası konusu literatür taraması yapılarak incelenmiştir. İkinci bölümde refah devleti üzerinde durulmuştur. Tezin üçüncü bölümünde çalışmanın amacı kapsamında araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı refah devleti bağlamında hediyeleşme olgusunun ele alınarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan mülakat yöntemi ile hediye takası ve hediyeleşmenin günümüz somut örneklerinden biri olarak kadın gününün yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular kapsamında ele alınması ve çözümlenmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HEDİYE TAKASI

1. HEDİYELEŞME

Marcel Mauss (1954), hediye vermeyi sistematik bir şekilde analiz ettiği *The Gift* adlı kitabında diğer araştırmacılara öncülük etmiştir. Bir ürünü satın alırken parasal değeri ile değer veririz, oysa aldığımız hediyeleri parasal değerleri ve veya sembolik değerleri ile değerlendirebiliriz.

Mauss'un hediye teorisi, hediye vermenin eski zamanlardan başlayan ve ilkel toplumlara kadar uzanan bir tarihi olduğunu anlatır. Bu hediye vermenin alışılmış bir davranış olduğu anlamına gelir ve hediye vermenin muhtemelen insanın Tanrı'ya kurban vermesi ile başlamış olduğunu ifade eder (Bataille, 1999:35; Mauss, 2005:231'den akt., Mutlu, 2005) .

Mauss (1969) hediyelerle ilgili olarak "Bir isim, kişilik, geçmiş ve hatta onlara bağlı bir efsaneye sahipler" demiştir (Mauss, 1969'dan akt., Sigaud, 2002:346). Mauss, "Hediye Üzerine Deneme" adlı eserinde, "İlkel ya da arkaik toplumlarda alınan hediye için geri ödenmesi zorunluluğunu gerektiren hak ya da çıkar ilkesi nedir? Verilen şeyde nasıl bir güç vardır ki alanı geri ödemeye zorlamaktadır?" sorusu incelenmesi önerilen temel sorudur. Bu güç "hau" olarak tanımlanmıştır (Sahlins, 1972: 148-149). Mauss, bir hediyeyi geri ödeme konusunda güçlü bir şekilde hissedilen, sözleşmeden doğan "yükümlülük" konusunda ısrar etmektedir ve bunu yapamamanın psikolojik sonuçlarının varlığını ima etmektedir.

Mauss, karşılıklılık anlamında hediye verme ile ilgili yükümlülüklerle de odaklanmaktadır. Mauss hediye vermeyi kolektif bir oluşum olarak ve toplum merkezinde

karşılıklı yükümlülüklerden oluşan bir sistem olarak yorumlamıştır; verme yükümlülüğü, alma yükümlülüğü ve geri ödeme yükümlülüğü. Bu zorunluluk döngüsü, hediyelerin gelecekte de devamlılığını sağlar. Mauss'un klasik oluşumunda bu yükümlülükleri reddetmek, halkın beklentilerini ihlal etmek ve diğer tarafla sosyal bir ilişkinin varlığını reddetmek anlamına gelmektedir (Mauss, 1957).

Karşılıksız hediye; kabul eden kişiyi, özellikle de geri dönüş düşüncesi olmadan kabul edildiğinde, aşağı kılmaktadır. “Sadaka” onu kabul eden kişi için yaralayıcıdır. Ahlakımızın tüm eğilimi zengin sadaka verenlerin bilinçdışı ve incitici himayesini ortadan kaldırmak için çaba göstermektir. Özetle, Mauss (1990) her türlü nezaket örneğinde olduğu gibi hediyein de iade edilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir (Mauss, 1990: 83-84).

Polanyi iktisadi örgütlenmeyi üç unsur ile açıklamaya çalışmıştır. Bunlar “karşılıklılık, mübadele ve dağıtım”dır. Bireylerin iktisadi davranışların temelinde bu üç unsur bulunmaktadır. Ancak bu üç unsur tüm toplumlarda aynı kronolojik sıra ile gerçekleşmemiştir. Karşılıklılık ilkesi değiş-tokuş ya da alışverişin olmazsa olmazıdır. İhtiyaç sahipleri karşılık olmadan bir mübadele gerçekleştiremez. Mübadele içinde bir pazarın/ piyasanın oluşması gerekmektedir. Alıcı ve satıcı bir araya gelmeden değiş-tokuş eylemi gerçekleştirilememektedir. Bir toplumda aynı anda üçü birden nadir ve ancak belirli oranda görülebilmişlerdir (Polanyi 1957'den akt., Bulut, 2020).

Sahlins'e göre Mauss “değiş-tokuş” eylemini siyasi bir sözleşmeye bağlarken geleneksel yaklaşım sözleşmenin siyasi bir değiş-tokuş olarak nitelenmektedir. Geleneksel anlamda Thomas Hobbes ve Jean Jacques Rousseau tarafından ileri sürülen toplum sözleşmesi kavramıyla karşılaştırılacak olursa hediye toplum sözleşmesinde olduğu gibi toplumu tüzel (kurumsal) bir anlamda örgütlememektedir. Ancak hediye veren ve alanların parçalı anlamda bir örgütlenmesi söz konusudur. Hediyein verilmesi ve döngü haline gelmesi tipik bir toplum sözleşmesinde olduğu gibi belli bir kabul oluşturmaktadır. Karşılıklılık ilkesi bu sözleşmenin önemli bir unsurudur. Hediye, sözleşmeye katılanların ayrı ayrı çıkarlarının ve üstünde ve ötesinde yer alan bir üçüncü taraf da belirlemez. En önemlisi, hediye hakkı değil yalnızca istenci etkilediğinden, sözleşmeye katılanların

güçlerini geri çekmesine yol açmaz. Dolayısıyla Mauss'un anladığı biçimiyle -ve ilkel toplumlarda gerçekte var olan- barış koşulu, klasik sözleşme tarafından öngörülenden siyasi olarak farklılaşmak zorundadır. Klasik sözleşmede öngörülen barış koşulu her zaman bir tabi kılma ve bazen de terör yapısıdır. Cömertliğe atfedilen itibar dışında, hediye, eşitliğin feda edilmesi olmadığı gibi asla özgürlüğün feda edilmesi de değildir. Değiş tokuşa, ittifak kuran grupların her biri, güçlerini her zaman kullanma eğiliminde olmasa da, onu muhafaza eder (Sahlins, 1972: 168).

1.1. Hediye Kavramı

Hediyeleşme kavramı alanyazında tartışılmaya devam edilen kavramlardan birisidir (Sherry, 1983'den akt. Larsen ve Watson, 2001:889). İnsanlar arasında kurulan ilişkilere pozitif yönde anlamlar katan hediye yapılan bir tanımlamaya göre, "kişilerin önem verdikleri günlerin hatırlatılması ve o kişilerle kurulacak olan dostluk bağlarının belirtilmesi veya gösterilmesi için onlara sunulan şeylerdir. Diğer bir tanıma göre ise, "Sevginin ya da saygının veya her ikisinin birden anlatılması bağlamında karşılık beklenmeden verilen şeyler"dir (Ayverdi, 2005:1235).

Hediyeler, kişiler arasında yardımlaşmanın ve yakınlaşmanın bir aracı durumundadır. İnsanlar tarihsel süreç içerisinde kendilerinde bulunan farklı ürünleri veya eşyaları birbirlerine belirli bir karşılığı olmadan vermişler ve hediyeleşmişlerdir. Toplumsal yapıda sahip olunan dinler, gelenekler, sosyal ve ekonomik durumlar farklı ürünlerin, hizmetlerin ya da eşyaların hediye olarak sınıflandırılmasına neden olmuştur. Bu farklı eşyalar arasında dönemsel olarak kumaşlar, değerli mücevher ve taşlar, topraktan yapılmış olan basit kaplar, hayvanlar veya insanlar bulunmaktadır. Hediyeleşmenin verilmesi için belirli bir zaman aralığının olmadığı söylenebilir. Ancak genel olarak elde edilen bir başarıda, kişilerin hayat boyu unutamayacakları türden mutlu günlerinde, toplumsal olarak bayram kabul edilen günlerde verilmektedir. Kimi toplumlarda ya da sosyal gruplarda bu tür zamanlarda hediyeleşmek bir gelenek durumundadır. Özellikle Müslümanlığın kabulünden sonraki dönemde Türkler hediyeleşmeye büyük önem vermişler ve bunu bir gelenek haline getirmişlerdir (Balta, 2006: 106).

Arapça kökenleri ele alındığında hediye kelimesinin “hidayet (yol, doğru yola doğru yönlendirmek, yol vermek veya göstermek)” kelimesinden türetildiği görülmektedir. Bu kelimenin Türkçede ad olarak elde ettiği anlam ise yol göstermek eyleminin kökünde yer alan lütfetmek ve iyilik yapmakla yakın ilişkilidir. Farsçada kullanılan “pişkeş” kelimesi de “Hediye” anlamında kullanılmaktadır. Hediye kelimesinin Türk dilindeki karşılığı ise armağandır. Bu kelimenin açıklaması da “bir kişiyi mutlu etmek adına ona sunulan şeyler, ödüller, bağışlar” şeklinde yapılabilir. Yapılan tanımlamalara bakıldığında hediyeleşmenin karşılıklı olması ve kişiler arasında belirli duygu alışverişleri yaratması özelliği öne çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında hediyeleşmenin imgeleyici bir iletişim türü, bir çeşit toplumsal bağ oluşturma, bu bağları kuvvetli hale getirmeyi sağladığı ileri sürülebilir (Akalin vd., 2005: 122).

Hediye ve hediyeleşme kavram olarak her disiplin açısından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bir tür değiş-tokuş şekli olarak hediyelerin alınıp verilmesi ekonomik ya da politik amaçlara hizmet eder şekilde uygulanan bir tür kültürel öge olduğu için iktisadî antropoloji açısından da incelenmiştir. Bu bağlamda sıklıkla akrabaların bir arada olduğu topluluklarda bir anlama gelebilmektedir. Hediyelerin alınıp verilmesinin bu tür topluluklarda sosyal hayatın ve sosyal yapıların tam anlamıyla ifade edildiği, dinsel, etik ve ekonomik yaşam içerisinde hediyeleşmenin önemli bir yer tuttuğu ileri sürülmektedir. Hediyelerin alınıp verilmesinin sosyal ve mali açıdan bir sosyal olay şeklinde ala alan antropologlar, hediyeleşme eylemlerinin bu toplumlarda eşit seviyede mali ve imgesel anlam taşıdığı sonucunu elde etmişlerdir (Tezcan, 2016: 53).

Mauss (1954) hediyein isteğe bağlı olduğunu fakat bununla birlikte kimi sorumlulukları da kişilere yüklediğini ileri sürmektedir. Belirli bir sözleşmesi veya anlaşması olmamasına rağmen hediyelerin bir karşılığı bulunmaktadır. Bu karşılıkların bağlı oldukları adetler, güven duygusu, onur gibi kurallar bulunmasının yanı sıra güç göstermek, yarışmak, birbirine karşı üstün gelme amacı da hediyeleşmenin amaçları arasında yer almaktadır (Mauss, 1954'den akt., İnsel, 2003: 11).

Mauss (1954) tarafından bir döngü olarak tanımlanan hediyeleşme döngüsü sosyal iletişimde bulunmanın bir zorunluluğu şeklinde ifade edilebilir. Her bir hediye maddi ya da manevi bazı anlamları ve karşılıkları bulunmaktadır. Mauss'a göre hediye isteğe bağlı değildir ve sosyal olarak zorunlu olmanın getirdiği bir gerekliliktir. Diğer bir ifadeyle hediye verilmesi ya da alınması sosyal yapı içerisinde bir zorunluluğu anlatmaktadır. Mal veya ürünler hediyeleşme yöntemiyle el değiştirir. Hediyelerin alınması veya verilmesi teorik açıdan gönüllülük esasına dayanır. Ancak pratikte belirli bir zorunluluğa bağlı olarak alınmakta ve verilmektedir. Bu zorunluluğa Mauss, karşılıklılık demektedir. Her türden almak ve vermek ya da paylaşmak, karşılıklı şekilde olmalıdır. Hediyelerin alınıp verilmesi gibi duygu içeren etkileşimlerde dahi insanların bilinçaltında bir bekleyiş durumu söz konusudur (Mauss, 1954'den akt., Mahir, 2006: 76).

1.2. Kapitalist Ekonomide Hediyeleşme ve Karşılıklılık

Hediyenin sosyal dayanışma kaynağı olduğunu öne süren düşünceye göre, sosyal ilişkilerin sürekliliği karşılıklılık ilkesi ile sağlanmaktadır. Hediye verme ve alma sayesinde, insanlar arasındaki etkileşim sürekli hale gelir ve hediyeleşme insanlar arasındaki bağlantılarda bozulmayı önlemektedir (Demez, 2011: 87).

Karl Polanyi (1957) ekonomik eylemlerin sosyal hayata ve sosyal kurumlara gömülü olduğunu iddia ederek dikkatini sosyal aktörler arasındaki ekonomik değişim biçimlerine yöneltmiştir. Polanyi bu ekonomik değiş-tokuş eyleminin kurumsal bir süreç olarak değerlendirilerek hediyeleşme eylemini gerçekleştiren kişilerin gerçek konumlarının, kültürel ve örgütsel aidiyet/bağlılıklarının araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Polanyi hediyeleşme davranışlarının açıklanmasında yeniden dağıtımlara ve karşılıklılıklara dayanan bir ekonomik sistem tipolojisi geliştirmiştir (Polanyi, 1957'den akt., Bird-David, 1997: 456).

Polanyi hediyeleşme olgusunu açıklarken karşılaştığı temel sorunlardan biri, ekonomik süreçlerin nasıl birlik ve istikrar kazandığıdır. Karşılıklılık, yeniden dağıtım ve değişim gibi üç örüntünün birleşimiyle elde edilmesini, "bütünleşme biçimleri" olarak

adlandırdığını ileri sürmektedir. Karşılıklılık ve yeniden dağıtım, tamamlayıcı seviyelerde yer almaları bakımından eşittir. Karşılıklılık, çağdaş avlanma / toplanma ve yerleşik kabile veya köy toplulukları tarafından örneklenen en bozulmamış tip olan çok çeşitli toplumların karakteristiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılıklılık ne ilkel toplumların bir uygulaması (evrimci yaklaşımlarda olduğu gibi) ne de bir hediye ve karşılıklı hediye alışverişi olarak görülemez. Karşılıklılık sosyal bir bütün olarak ve iddia edilen karşılıklı bağımlılık yoluyla ele alınmalıdır (Servet, 2007:255).

Az gelişmiş toplumlarda karşılıklılık biçimlerini inceleyen ekonomik antropologlar ve sosyologlar, hediye uygulamalarının karşılıklı hareket etme, satıcılar ve alıcılar arasında güven oluşturma ve diğer ekonomik değişim biçimleri için sosyal temel oluşturma yükümlülüğü oluşturduğunu iddia etmişlerdir (Malinowsky, 1932; Mauss, 1954; Zucker, 1986). Ancak bu sosyal temel oluşturma yükümlülüğünün açıklanmasında örgütler ve bireyler arası ilişkilerin geliştirilmesi ve bağların kuvvetlendirilmesi konusunda dostluk ve güven ağının oluşturulması konusuna gereken önemi verememişlerdir. Bu nedenle günümüz gelişmiş endüstri pazarlarında hediyeleşme olgusunu açıklamada “karşılıklılık” konusunda detaylı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Dar, 2003: 31).

Hediyeleşme, ekonomik, sosyal, ahlaki, dini, estetik ve hukuki işlevler gibi çeşitli işlevlere sahiptir. Ama en önemli işlevi sosyal bağlar oluşturmak ve sürdürmektir. İlk olarak, çağdaş toplumlar arasında hediye ve piyasa değişiminin işleyişini anlayabilen disiplinler arası bir bakış açısının entegre edilmesi gerekliliği, böylece bu değişim biçimlerinin herhangi birinin ve somutlaştırdığı ilgili ilkelerin (emtia işlemi / karşılıklılık) gerçekte bulunacağını savunmaktadır. İkincisi, bu sosyal olguları anlama zorluğu, hem ana akım iktisat tarafından savunulan bireyin atomize anlayışının reddedilmesini hem de sosyolojideki yapısalcı perspektiflerle desteklenen dışsal eğilimlerle çevrelenen sosyal aktör vizyonunun reddedilmesini gerektirir. Her iki akım da, birden fazla sosyal ağa gömülü sosyal aktörün ilişkisel anlayışına eğilimli olarak reddedilmelidir. Üçüncüsü, iktisadi bilimler açısından “hediyeleşme paradigması”, pazarlar ve karşılıklı sosyal ağlar arasındaki arayüzlerin daha geniş ve daha esnek bir açıklamasını sağlayacak analitik bir ittifak oluşturma potansiyeline sahiptir. Dördüncüsü, “ekonominin sosyal yerleşikliği”

ve “piyasaların sosyal inşası” ile ilgili sorularla ilgilenmesi, kurumsalcı yaklaşımlardan ve sosyal ve ekonomik ilişkilerin kültürel temelini vurgulayan perspektiflerden türetilen unsurları birleştirerek analitik potansiyel kazanabilmektedir (Steiner, 2015: 255).

Polanyi'nin (1957) hatırlattığı gibi, toplum başlangıçta düşündüğünüz kadar erişilebilir değildir. Toplum kendini savunmaktadır. Her adımda, rakip yapılara, uygulamalara, motivasyonlara ve ilişkilere tanık oluyoruz ve bunlar birlikte olmakla birlikte, zorunlu olarak meta değişiminin gizli yapıları olarak var olmuyorlar. Karl Polanyi (1957), ekonomilerin yeniden dağıtım, karşılıklı ve emtia işlem mekanizmalarından oluştuğunu ileri sürmektedir. Yine de her toplumda her bir elementin alaka düzeyi ve hâkimiyeti önemli ölçüde değişmektedir (Servet, 2007: 255).

Modern kapitalist ekonomilerimizde emtia işlemleri diğer formlara göre eşî görülmemiş bir hâkimiyet kazanmıştır, ancak bu diğer ikisinin eskimiş olduğu anlamına gelmez. Yeniden dağıtım şu anda devletler tarafından neredeyse tekelleştirilmesine rağmen, emtia işlemi alanını sınırlama kapasiteleri zaman ve mekânda değişmektedir. Benzer şekilde, karşılıklı ilişkiler hala aile ilişkilerinin belkemiği olarak toplumsal ve bireysel refahta hayati bir rol oynamaktadır. Gönüllü sosyal yardım ve insani yardımlar da bunu görmekteyiz (Wjuniski ve Fernández 2009: 589).

Polanyi'nin yaklaşımını benimsemek, faydalanmayı piyasa ilişkileri ve devletin yeniden dağıtım fakültelerinin hemen yanında bir hediye verme eylemi olarak konumlandırmayı ve insan ihtiyaçlarını karşılamanın bu üç modunun, insanın bir alandan diğerine sorunsuz bir şekilde kayma kapasitesini açıklamaktadır. Herhangi bir toplumdaki ekonomik ve geçim faaliyetleri, birbiriyle çatışan, işbirliği yapan veya bağımsız olarak birlikte varolan çok çeşitli uygulamalar yoluyla daha iyi temsil edilebilir. Bunlar arasında, mal ve hizmet değişimi, meta değişimi, yeniden dağıtım ve karşılıklılık antropolojik kategorileri altında sınıflandırılabilir. Emtia değişimi ve yeniden dağıtım, kapitalizmin ve piyasa ekonomisinin baskın bakış açısının ardındaki ontolojik varsayım olduğu kadar, bu ideal tip içindeki baskın işlem biçimi meta değişimidir. Dolayısıyla, bu çok özel ekonomik aktivite, yukarıda tartışılan hazır açıklamaların merkezinde yatmaktadır. Piyasalara olan takıntımız tarihsel olarak koşulludur. Antropolojik

gelenekler karşılıklılık, yeniden dağıtım ve emtia değişimi üç farklı dolaşım biçimini tanımlamaktadır (Polanyi 1957'den akt.,Machado, 2011:120).

1.3. Hediyein Temel İşlevleri ve Özellikleri

Hediye verme, tüketicilerin sahip oldukları tüketme davranış ve tutumlarının önemli oranda belirlenememiş kısmını meydana getirmektedir. Aksesuar, kıyafet, küçük el aletleri, parfümler, takılar veya oyuncak gibi çok çeşitli ürünlerin hediye için alınıp satılıyor olması araştırmacıların üzerinde durduğu bir konudur. Çağdaş toplumlarda bebeklerin doğumları, doğum günü, mezuniyet kutlamaları, düğünler, yıl dönümleri, Noel kutlamaları, sevgililer günleri, anneler günleri, babalar günleri gibi günler kapsamında hediyeleşmek ve bunların törensel hale getirilmesi yaygın hale gelmiştir. Yaşam süresince özel günler, dini günler ve bayramlar, önemli olayların kutlanmasında ve aile ilişkilerinin pekiştirilmesi gibi konularda, doğal olarak hediyeler verilmektedir. Bununla birlikte hediyeleşmek aracılığı ile hediyeyi alan ve veren bireyler arasında imgesel bazı mesajların iletildiği de gözlenmektedir (Belk, 1977: 1).

1.3.1. Hediye Vermenin İletişim İşlevi

Hediyeyi veren ve alan kişi arasında ortaya çıkardığı imgesel iletişim şekli, hediyeleşmenin en önemli işlevini oluşturmaktadır. Düzenli ve çokça duygusal veri üreten hediye, hem nesnel hem de manevi durumu göz önüne alındığında çok güçlü mesajları taşıyabilirler. İmgesel anlama bağlı olarak kişilerin kişisel özelliklerini yansıtır, sevgi, güç veya bağımlılık gibi duyguların ifadesi olarak bireysel ilişkilerin sağlanmasına aracılık edebilirler (Belk, 1977: 2).

Klasik iletişim modelleri ile aynı çizgide olarak Belk, yukarıda bulunan modeli kapsamında, hediyein kanalla yer değiştirerek mesajların alıcıya iletilmesi için hem mesajın kendisi hem de kanalın kendisi olduğunu ileri sürmektedir. Fakat, hediye doğası gereği kelimeler gibi esnek olamadığı için mesajı (hediyeyi) alan kişinin yani alıcının kodları çözmesi noktasında sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Bir başka ifadeyle, hediyeyi veren kişi (ileti vericisi), verilmek istenen bir mesajı yeteri kadar anlatabilen bir

hediyeyi seçmekte ya da satın almakta sorun yaşayabilir ve hediyeyi alan kişi (alıcı) hediye ile iletmek istenen mesajı hatalı şekilde alabilir. Hediyelerle iletilecek olan mesajın doğal olarak doğrudan olmaması sebebiyle hediye verme ritüelinin iletişim fonksiyonu imgesel olarak kabul edilebilir. Modelde yer alan geri bildirim döngüsü, alıcıların sözlü ifadelerini kapsadığı için daha dolaysızdır. Buna ek olarak bu geribildirim çoğu zaman doğrudan veya somut olsa bile sadece alıcının, hediyeyle çıkarılacak olan anlamı ne şekilde algıladığını dolaylı olarak gösterir. Buradan da anlaşılacağı üzere hediye, özellikle kişiler arası ilişkilerin güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliğini besleyen sembolik bir araç, kişisel ilişkilerin bir simgesi ve bir anlamda harekete geçirici, ilişkilerin pekiştiricisidir (Özdemir, 2008: 468).

Bireysel açıdan hediyelerin verilmesine yönelik davranışlar, vericilerin ve alıcıların ve her ikisinin birden kimlikleri ile ilgili algıları yansıtmaktadır. Bireylerin sahip oldukları öz kimlikleri, somut hale getirilmiş olan bir hediye ile karşı tarafa etkili bir biçimde sunulabilmesi yöntemi ile teyit edilebilir. Hediye veren sadece alıcının zevklerini, ihtiyaçlarını, arzularını ve tepkilerini çıkarmaya çalışmakla kalmaz, aynı zamanda hediye seçimi, verici ve verici-alıcı ilişkisi hakkında da bilgiye erişebilir (Belk, 1976:158).

Hediye, stratejik açıdan verilmektedir veya alınmaktadır. Bu şekilde imgesel açıdan kimlik öngörülmektedir. Belk (1976), yaptığı araştırmalarda, vericilerin, idealize olmuş bir özbenlik ile hediyeyi seçmesini ve bu hediyeye imgesel anlamlar yüklemesinde gerçek kişisel özelliklerine ve alıcının sahip olduğu algıları esas aldığını göstermektedir (Belk, 1976:155).

Hediye alınıp verilmesi türünden bir tür sosyal değişim kişiler arasında gerçekleşen alışverişlerin en yaygın türünü oluşturmaktadır ve en önemli özelliği diğer tüm alışverişlerden farklı olarak anlamı ve faydayı içermesidir. Hediye alıp verme, mezuniyet, anneler günü, bebekleri doğumu, doğum günleri, düğünler, türlü kutlamalar, sevgi gösterimi, pişmanlıklar, yükümlülükler ve önemli olaylarla ilişkili bir sembolik iletişim eylemini barındıran bir süreci ifade eder (Aarty ve Verma, 2014: 1).

Verilecek olan hediyein istenilen mesajları alıcıya aktarabilmesi için hediyelerin seçilmesinin doğru şekilde yapılması gerekliliği bulunmaktadır. Mauss (2002) hediyein genel olarak alıcılara bir saygı ifadesi ve onları onore etmek amaçlı kullanıldığını ifade etmektedir. Buna ek olarak, vericiler, karşısındaki alıcıya hangi düzeyde önem gösterdiği ile ilgili bir mesaj aktarmak amacıyla hediye kullanabilir, hediyein seçimi noktasında kendisi ile ilgili bilgileri iletmek isteyebilir fakat iletilmek istenen mesajın hatalı olarak algılanması riskine istinaden hediye klasik olarak kabul edilebilir türden seçmesi gereklidir.

Bunların yanı sıra vericiler ile alıcılar arasında hediyeleşmek suretiyle kurulması planlanan iletişim süreçlerinde alıcıların rolleri göz ardında bırakılabilmektedir. Sunulmak istenilen mesaja müdahalesi olan alıcıların psikolojik ve toplumsal sesleri (beklenti, özenlik ve ilişkiye yönelik algı, varsayım, ilişkisel hedef, önceden yaşanan hediye deneyimleri, cinsiyet, sosyal ve kültürel değerler, atıflar vb.) bireyler arası hediyeleşmede iletişim süreçlerinin hatalı anlamlar içermesine neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra negatif anlamlar içermesine ya da bu süreçlerin çarpıtılmasına yol açabilmektedir (Sunwolf, 2006: 4).

1.3.2. Hediye Vermenin Sosyal Değişim İşlevi

Ekonomik değişim modeline ilişkin çalışmalar, öncelikle sosyoloji ve psikoloji disiplinlerinde gerçekleşmişken, antropologlar da sosyal değişim modelinin başlıca geliştiricileri olmuştur. Ekeh (1974), bu iki model arasındaki ayrımı hediyein ekonomik ve sembolik değeri açısından ortaya koymaya çalışmıştır. İlkel topluluklardan günümüze kadar değişen anlamlarıyla gelen önemli bir sosyal değiş tokuş ritüeli olan hediye verme, Trobriandlıların ve Kuzeybatı Yeni Ginelilerin, çok sayıdaki adaya ve bölgeye dağılmış grupları birbirine bağlayan ve bu grupların uluslararası bir hediye değiş tokuş sistemini oluşturduğu ve çember anlamına gelen Kula Sistemi, uç noktalarındaki benzer kula sistemleriyle kesişerek çok geniş alanlara yayılmıştır. İnsan ilişkilerinde tamamen simgesel motivasyonların, katıksız maddi motivasyonlara üstünlüğünün herhangi bir kanıtı aransaydı bu sisteme bakmak yeterli olurdu (Akt. Belk ve Coon, 1993: 401).

Hediye alıp verme konusunun sistemli bir şekilde bir döngü durumuna geldiği de Trobriandlı erkeklerin bu döngünün içine girmesinin yaşam döngüleri içinde bir tepe noktası olduğunu anlatan, onlara arkadaşlar ve şöhret kazandıran, yaşamı kıymetli hale getiren ve her şeye bir mana katan Kula, muazzam kalıcılığın en çarpıcı örneklerinden biri olurdu (Godbout, 2003: 159 - 160).

Buna ek olarak Kula döngü içinde, sosyal refah yerine mali refahın üst düzeye çıkarılmaya çalışılır. Hediyein karşılıklarının beklendiği, hediye verme konusundaki güdülerin, genel olarak kişisel ve egoist olduğu varsayılır. Ayrıca toplumsal alışveriş yolu ile bir topluluk duygusunu oluşturmanın sosyal faydası bulunduğu da ileri sürülmektedir. Benzer olarak öznel veya etik bir finansal yapı içinde hediyelerin el değiştirmesi, toplumsal açıdan istenilen değer sisteminin meydana gelmesine olanak sağlar ve sosyal bağlar güçlenerek toplumsal ilişkiler korunabilir. Toplumsal etkileşimi, karşılıklı şekilde ödül verici etkinliklerin değişimi şeklinde değerlendiren Burns (1973), hediyelerin verilmesini gereksinim duyulan bir ürün ya da hizmet karşılığında bir iyilik sağlamaya bağlamaktadır (Akt. Belk ve Coon, 1993: 396).

Sosyal bilimciler, antropologların hediyein imge haline geldiği ve bir anlam yüklendikleri ile ilgili bakış açılarını genişletmişler ve hediyelerin mali ve işlevsel değerinden farklı bir değeri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çünkü hediye, farklı bileşenleriyle vericilerin kimliklerinin aktarılmasını ve samimi duyguların iletilmesini, statüye ilişkin kaygı düzeyinin düşürülmesini, değişime yönelik adaletin uygulanmasını, gerginlik veya olumsuzlukların azaltılmasını, kırgınlıkların kefareti ve grup içerisinde karşılıklı şekilde sınırların tanımlanmasını içerecek şekilde ilişki kurulması, korunması ve iyileştirilmesi gibi pek çok toplumsal fonksiyonu bulunmaktadır. Hediye vermek, sevgi bağını yaratır ve güçlendirir, çoğunlukla aile üyeleri arasında gerçekleşen hediye verme ve alma davranışları, ayrıca dostluğa çağırma, bir gruba üyeliği, toplum içindeki seviyenin ifadesini, sosyal ve duygusal ilişkilerin muhafaza edilmesini, sevgiyi, merhameti, sadakati ve dostluğu ifade etmenin önemli aracıdır (Özkan, 2007: 468).

Toplumsal hayat, farklı kişilerle ilişkilerin kurulmasına ve onlar üzerinde olumlu etkiler bırakma isteğini temel almaktadır. Toplumsal güdülerin bir gereği olarak insanlar

birbirlerine hediyeler verirler. İnsanlık tarihi ele alındığında pek çok toplumsal yapının hediyeleşmeyi fiilen kullandığı görülebilir. Kimi zaman çıkara dayalı kimi zaman da duygusal amaçları olan hediyeleşmek çok farklı amaçlara hizmet etmektedir. Hediyeleşmek toplumsal olarak ilişkileri kuran, yenileyen, güçlendiren ve teşvik eden bir yapıya sahiptir (Özdemir, 2008: 468).

Özetle hediyelerin verilmesi toplumsal alışverişlerin kolay hale getirilmesi işlevine sahiptir. Genellikle hediyelerin verilmesi belirli ritüellere sahiptir. Düğünler, nişan merasimleri, dini törenler, doğumlar, mezuniyet törenleri, cenaze törenleri gibi önemli zamanlarda toplumsal desteği imgeleyen özelliğe sahiptir. Komter'in (2007), toplumsal dayanışma, Belk'in (1977) sosyal destek imgesi (örneğin ev eşyalarının genel olarak düğünlerde hediye olarak verilmesi gibi) şeklinde ele aldığı bu tür durumlarda hediye, "sosyal borç" gibi bir uygulama şeklinde algılanabileceği gibi, bir teşekkür gösterisi olarak da değerlendirilir.

Kişilerarası iletişimde hediye alış-verişi, kişilerarası ilişkilerin kurulması, tanımlanması ve sürdürülmesine yardımcı olur. Bu, iletişimden biraz daha geniş bir sembolik işlevdir, çünkü hediye vermenin anlamını yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda bu yorumlara dayanarak gelecekteki davranışları da öngörür. Hediye alıcısı açısından bakıldığında, genelde vericinin motivasyonlarını yorumlaması gerekebilmektedir. Örneğin, bir üniversite öğretim görevlisinin karşı cinsteki bir öğrenciden bir hediye aldığını varsayalım, bir neden, öğrencinin sadece nezaket, takdir veya saygı ifade etmesi olabilir. Olası bir başka neden, öğrencinin cazibe ve sevgi ifade etmesi olabilir. Üçüncü bir neden, öğrencinin derecelendirilmesi ya da değerlendirilmesinde iyiliklerin karşılığında rüşvet vermeye çalışması olabilir. Bu, birçok kültürde yanlış yorumlara neden olabilir (Belk, 1977: 7). Komter (1996: 17), daha istikrarlı sosyal ağlara sahip olan insanların, hediye alışverişiyle yeni ilişkiler geliştirebileceği ve mevcut olanları değiştirebileceğini önermiştir.

Toplumsal olarak değişim göstermenin bir şekli olarak hediyeleşmek ilişkilerin kurulmasına aracılık edebildiği gibi bu ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini de yürütür. Ayrıca ideal hediye; doğru şekilde, doğru yerde ve doğru kişiye

sunulması ile ortaya çıkacaktır. Tüketicilerin davranışlarını araştıran Sherry, McGrath ve Levy (1993), hediyelerle ilgili alışverişlerin ekonomik pazarda bulunan etkileşimli bağları deneyimleyen önemli ve az sayıdaki toplumsal olaylardan biri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Komter ve Vollegergh (1997), hediyelerin alınıp verilmesinin toplumsal etkileşimin emel noktası olduğunu ileri sürmüşlerdir (Akt. Sunwolf, 2006: 3). Montesi (2015: 6) için hediye, tek tarafı olan bir eylem olarak görülmemelidir. Toplumsal ilişkilerin kurulması ve güçlendirilmesi amacıyla kullanılmalıdır. Vericilerle alıcılar arasında bir ilişkinin kurulmasını sağlar, bu ilişkiyi besler ve toplumsal ilişkilerde katalizör görevi görür.

Toplumsal alışveriş modeli bununla birlikte, ekonomik değişim modelinin dengeli ve olumsuz yönlü karşılıklılık varsayımlarından ayrılmaktadır. Dengeli karşılıklılık olarak da varsayılan ekonomik değişim modeli, geniş ölçüde uygulanabilir nitelikte görünmemektedir, çünkü ekonomik modelde güç dengesizlikleri olumsuz karşılıklılık durumları meydana getirir. Ancak Sahlins'e (1972) göre birinci veya ikinci derece akraba olma gibi durumların denge içermesi gerekmez ve her biri bireysel gereksinimler prensibi ile hareket ederek, hediye verme ile sömürü, rüşvet ve benzeri gibi korkularla dengeleme girişimi yoktur. Hediye vermenin sosyal değişim modelinde, verici ve alıcı birbirlerini yakın akraba gibi görürler ve hediyelerin ekonomik değerlerinden ziyade sembolik anlamlarına değer vermeleri beklenir. Genelleştirilmiş karşılıklılık, dengeli veya negatif karşılaştırma yerine geçer ki, bu da hediye için eşzamanlı olmaktan ziyade ideal bir biçime bürünmesini sağlar. Karşılıklılık hala gereklidir ancak, insanlar sosyal güvencenin sembolik yararını kazanmak için hediyeler verirler ve hediyeler, verenin kendi özünün bir parçası olarak görülürler (Akt. Belk ve Coon, 1993: 402).

Zira ekonomik işlevinin yanı sıra insanların ilişkilerinde iletişim ve sosyalleşme gibi işlevlere, hatta alıcı ile verici arasındaki sosyal alışveriş için sembolik bir değere sahiptir. Anlaşıldığı gibi sosyal ve kültürel bir davranış olan hediye verme, aynı zamanda duygusal bir davranıştır ve özellikle bireyler arasındaki iletişimi (Belk, 1977: 12), sosyal bağları kuvvetlendirme ve etkileşimin sürekliliğini sağlama bakımından hediye satın alma kararlarının ve davranışlarının pazarlama stratejilerine yön verecek bir değere sahip olduğu açıkça görülmektedir.

1.3.3. Hediye Vermenin Toplumsallaşma İşlevi

Strauss, mübadelenin yalnızca ekonomik kar elde etmek için olmadığını başka bir düzenin gerçekliğini oluşturan araçlara sahip olarak etki, güç, sempati, statü, duygu; ve yetenekli değişim oyunu, güvenlik kazanmak ve ittifak ve rekabetten kaynaklanan risklere karşı kendini güçlendirmek için karmaşık bilinçsiz manevralar olduğunu ileri sürmektedir (Lévi-Strauss, 1996: 19).

Mauss ise hediye alıp vermenin, toplumsal, etik, dinsel, ekonomik ve hukuki açılardan pek çok fonksiyonu olduğunu ileri sürmekte ve hediyeleşme olgusunu “toplumsal bir fenomen” olmanın yanısıra dini bir içerik ve sosyal teorilerin temeli olarak görmektedir (Mauss, 1925’ten akt., Komter, 2007: 93-94).

Hediye alıp vermek, bireylerin bireysel gereksinimlerinin karşılanabilmesinden çok kültürel ve toplumsal gereksinimlerinin karşılanması şeklinde ele alınabilir. Hediye alıp vermenin kişiler arasında ya da topluluklar bağlamında paylaşılması bir döngü haline dönüşmektedir. Alıcı ve vericilerin kendilerini anlatmaları ve karşı tarafa açıklamaları kolaylaşır. Ayrıca bu kişi veya grupların birbirlerine karşı geliştirdikleri bağlılık hissini artırır. Hem gönüllülük hem de karşılıklılık boyutları bağlamında da dinamik ve toplumsal durumda gelişen bu hediyeleşme döngüsü, gelenek haline gelen ve toplumsal olarak nitelendirilebilecek bir kavram durumuna dönüşmektedir (Tomak ve Güney, 2014: 27).

Hediye, geleneksel toplumlarda yardımın, hayır işlerinin, cömertliğin, sosyalleşmenin simgesi, toplumsal ilişkilerin temelidir. Hediyelerin toplumsallaşma işlevi, potansiyel olarak çok kuvvetlidir, ancak hediye vermenin takdir görmesi dışında anlaşılmaya çalışılması belli belirsiz bir düzeyde kalmıştır. Hediye verme konusundaki araştırmalar, birçok hediye vericinin, karşılığında da yine birçok hediye (maddi ve maddi olmayan) aldığını gösteriyor. Hediyeleşme ile gerçekleşen bu sosyal alışveriş, insanlar arasında iyi niyet ve toplumsal borçlanma bağları yaratır. Sosyologlar ve antropologlar, toplumsallaşmada, sosyal dayanışmanın çok önemli bir saç ayağı olarak gördükleri

hediyeleşmeyi, dayanışma, karşılıklı tanıma, bağımlılık ve karşılıklılık boyutları üzerine kurulu olarak görürler (Komter, 2005: 10-11).

Hediyeleşmek, belirli bir toplumsal yapının içine üye olmak gibi sosyal adaptasyonu ya da ilişkilerin göreceli şekilde yakın olup olmamasını diğer bir ifadeyle toplumsal uzaklığı ölçümlemek ve yansıtmak için kullanılabilir. Karşılıklılık ilkesine bağlı kalarak hediyelerin alınıp verilmesi sosyal ilişkilerin oluşmasına aracılık eder. Bu da karşılıklı şekilde bir kültür temeli oluşturmaktadır (Krause 1885'den akt., Mauss, 2002:49).

Cheal (1988: 40), hediye alıp vermenin manasını, bireylerin sosyal yapı içerisinde diğerlerine karşı sorumluluklarına ve onlarla kurulacak olan ilişkilerin devam ettirilmesine bağlı durumda bulunan etik bir ekonomidir şeklinde açıklamaktadır. Robles (2012:755), hediyeler alıp vermenin, yalnızca kutlanması gereken bir şeyin kutlanmasının bir yöntemi olduğu şeklinde görülüyor olsa da toplumsal ve geleneksel fonksiyonlarının büyük olduğunu ve sosyal yapılar içinde diğerleri ile etkileşim içine girme, ilişkileri oluşturup geliştirme ve devam ettirmenin kültürel etik ideolojilere bağlı bulunduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal yapıların en önemli bileşenlerinden birini oluşturan çocuklar, en yoğun şekilde hediyeler alınan yaş grubudur. Fakat bu yaş grubu kendilerine verilen hediyelerde yetişkinlere kıyasla çok daha fazla mutlu olmakta ve duygusal tepkiler verebilmektedirler. Çocukların kimlik gelişimi üzerindeki etkilerinin yanı sıra hediyelerin çocukların kişisel mülkiyet duygularını da geliştirdiği görülmektedir. Ayrıca rekabet becerileri, paylaşma duygusu gibi duyguların da ortaya çıkması muhtemeldir. Muhakkak ki hediye kavramı yalnız başına bunların belirleyicisi olamaz. Fakat çok güçlü bir iletişim aracı olduğu ortadadır. Hediyelerin verilmesi çocukların iyi davranışlara karşılık ödüllendirilmesi anlamlarını da taşıyabilir. Anne ve babalar veya genel olarak yetişkinler bireysel beklentileri doğrultusunda çocuklar için hediye seçerler ve bu hediyeler ağırlıklı olarak çocukların cinsiyetlerinden etkilenmektedir. Hediyelerin anlamı, insan ilişkilerinin doğasındaki farklılaşmayı açıklığa kavuşturabilir ve sonuç

olarak hediyeler, sosyal ilişkiler, toplum ve dayanışma gibi olguların tümü ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdırlar (Komter, 2005: 16).

1.3.4. Hediyeleşmenin Sosyo-psikolojik İşlevleri

İnsanoğlunu manevi hazza ulaştırmanın yollarından biri de hediyeleşmedir. “Toplumun temel unsuru olan insan, para, eşya, mal-mülk gibi maddî doyumun yanı sıra, paylaşma, dayanışma gibi insanı manevî hazza ulaştıran ve o toplumun üyesi olma mutluluğunu hissettiren duyguların da ihtiyacını duyar.” (Günay 1987: 28)

Pek çok toplumsal yapı içerisinde karşılaşılan hediye alıp verme geleneğinin insanlığın var oluşu kadar eskiye giden bir tarihinin olduğunu söylemek mümkündür. Çağdaş antropoloji araştırmalarında toplu halde yaşayan insanlar arasında karşılığı olmadan hediye alıp vermenin yaygın şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Buna bağlı olarak insanlığın ilk dönemlerinde hediye alıp verme adetinin toplumsal dayanışmanın sağlanmasını amaçlayan malların değiş tokuşuna dayalı basit ekonomi kültürünün bir uzantısı gibi değerlendirilebilir. Dini inanışlar kapsamında yaratıcıya sunulan hediyeler yaratıcıdan daha büyük çaplı iyilikler bekleme, yaratıcının korumasına ve yardımına ihtiyaç duymak nedeniyle yapılmıştır (Bardakoğlu 1998: 151).

Hediye alıp verme davranışının tarihsel sürecine ve toplumsal ve kültürel yapısı ele alındığında bu sistemin var olmasının temel nedeninin kadın olduğu görülebilir. Toplumsal ve kültürel açıdan hediye alıp verme konusu kadınlarla daha çok alakalıdır. Bu bağlamda hediyein kabul edildiği kişiler genel olarak kadınlardan oluşmaktadır. Hediyelerin paketlenmesi gibi bazı eylemlerin de kadınlara daha çok yakıştığı düşünülmektedir. Kadınlar hediyelerin paketlenmesi sırasında yaptıkları eylemde kendilerinden bazı şeyler katabilirler. İncelik, zarafet ve yaratıcılıkla hediye paketlerini süsleyerek paketleyen kadınlar herhangi bir nesneyi özel bir hediye olarak sunabilecek yeteneğe sahiptirler (Sakarya, 2006: 260).

Godbout “Armağan Dünyası” isimli çalışmasında toplumsal yapı içinde kadınların yalnızca hediyeleri alıp vermekle kalmadıklarını bununla birlikte aile

yapılarını inceleyen çalışmalarda ve antropolojik bulgularda kadınların bizatihi kendilerinin bir armağan olarak algılandığını ileri sürmektedir. Bu yargıya göre kadınlar geçmiş dönemlerden günümüz toplumlarına değin hediye alıp verme kavramının içinde yer almışlardır. Hediye kadının özel alanına girmektedir. “Kadınlar özel alanda armağanın tam merkezinde yer alırlar.” (Godbout 2003: 67).

Özel alanın kraliçeleri olan kişi kadın olduğu için genel olarak hediye veren de kadındır. Bu duruma göre erkek de hediye satın alan veya sunan kişiler konumundadır (Vernant, 1985:266).

Kesin bir kural olmamasına karşın kadın ve erkek arasında hediyelerin alınıp verilmesi noktasında bir tür gizli iş bölümü bulunmaktadır. Erkek evin yönetilmesi ve ailenin reisliği görevlerini yürütürken tüm yetki ve gücün kendi elinde olduğunu göstermek adına çocukları ve aile üyelerine hediyeler yerine harçlık vermek yolunu seçmektedir. Özel günler veya kutlama yapılacak olan anlarla ilgili çocuklara hediyelerin alınması konusu ise genel olarak kadınlara ait bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların fiziksel ve psikolojik olarak narin olmaları, ince düşünebilmeleri bu tür görevlerin yerine getirilmesi konusunda onları öne çıkarmaktadır (Sakarya, 2006: 261).

Hediye olgusunu psikolojik bağlamda ele almak için öncelikli olarak sosyal psikolojiyi ele alan bir teori durumunda bulunan George Homans’ın alışveriş teorisini ele almak gereklidir. Bu teoriyi savunan diğer temsilciler ise Talcott Parsons, George Simmel, Howard Becker, Peter Blau, Walter Buckley ve Robert King Merton’dur. Hediyeleşmek bir tür iletişim sürecidir. Bu süreç boyunca kişiler birbirlerine vermek istedikleri mesajları verebilmektedirler. Hediyelerin alınıp verilmesi ile kişiler bir araya gelebilirler ve kültürel paylaşımlarda bulunabilirler. Böylece toplumsallaşırlar. (Kızılçelil, 1992: 21)

Aristo; “*Nicomachean Ethics*” isimli eserinde sosyal alışveriş kavramından geniş bir biçimde söz etmektedir. Sosyal alışverişle, ekonomik alışveriş arasındaki ayrımı Aristo şöyle yapar:

“Sosyal alışveriş bildirilmiş koşullara dayanmaz, fakat bir armağan veya başka bir hizmet, bir arkadaşına verildiği gibi verilir, hediye veren sanki hediye değil fakat borçmuş gibi karşılığında eşit veya daha büyük bir şey bekler. Aristo'nun açıklamalarına göre hediyeleşme bir çeşit sosyal alış-veriş olarak görülmektedir. “Alışveriş kuramına göre, insan hazlarının çoğu kaynağını diğer insanların davranışlarından alır. Sevgide doyuma ulaşmak, mesleki üne veya mutlu bir aile yaşamına sahip olmak, güçlü olma hırsını gidermek bütün bu sonuçlara ulaşmak için bir kimsenin başkalarının belirli şekilde davranmalarında etkili olmasını gerektirir. İnsanların aradığı birçok ödülün yalnızca sosyal etkileşimle elde edilebileceği gerçeği, çağdaş sosyolojide “sosyal alışveriş” olarak kavramsallaştırılması ve kuramsallaştırılmasına neden olmuştur.” (Aristoteles, 1997:157-158).

Alışveriş kuramında da görülebileceği şekilde hediye alıp vermek yalnızca mali değeri bulunan bazı nesnelere alınması veya verilmesi demek değildir. Hediyeleşmenin en önemli özelliği kişinin içinden gelmesi ve gönüllü bir eylem olmasıdır. Bu noktada duygusal bazı paylaşımların da hediye olması söz konusudur. Hediye alınması ve verilmesi genellikle insanları ruhsal açıdan rahatlatan bir özelliğe sahiptir. Gündelik yaşamın sorunlarından uzaklaştırır ve eğlenceli vakit geçirilmesine aracılık eder. Bu açıdan bakıldığında hediyeleşme olgusunun fonksiyonel olduğu ileri sürülebilir (Sakarya, 2006: 263).

Hediyeyi satın alan ve sunan kişiler açısından mutlu edici bir fonksiyonu bulunmaktadır. Fakat zaman içerisinde bu fonksiyonun kaybolduğunu söylemek mümkündür. Hediye artık kişilerin sahip oldukları yaratıcı düşüncelerine veya hayal güçlerine bağlı olarak değil şirketlerin kurguladıkları biçimde insanların karşısında çıkmaktadır. Bu yüzden de daha önceden kurgulanana hediyelerin alınması veya verilmesi artık kişilerin mutluluğunu sağlayamaz duruma gelmiştir. Geleneklerle gelen veya dinsel anlamı olan özel günlerin haricinde son dönemlerde insanların yaşamına dâhil olan özel günlerle birlikte yayılmaya başlayan kurgulanmış hediyeler her yerde insanların karşısına çıkmaktadır. Bu tür kurgu hediyelerin alternatifi olacak türde hediye ürünlerinin satıldığı işletmeler ise çok az sayıdadır. Buna karşın seri üretimin mevcut olduğu her yerde benzer ve kurgulanmış hediyeler dışında bir hediye bulmak neredeyse imkânsız duruma gelmiştir. Bu yüzden bireyler kendisini mutlu etmeyen aldığı veya verdiği zaman

doymaya ulaşamadıkları bir tür hediyeleşme döngüsü içinde kendilerini bulmaktadırlar (İnsel, 2005: 107).

Hediye alıp verme konusu her şeyin öncesinde insanların gündelik yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları sıkıntılarında uzaklaşmasını sağlayan bir yapıya sahiptir. Hediyelerin alınıp verilmesi anında ortadaki tek durum mutlu olma, doyum hissetme durumudur. Birisi tarafından hatırlanmak, sevildiğinin hissedilmesi, birisine hediye alınması, birisinden hediye alınması insanları ruhsal olarak doymaya ulaştıran bir olgudur. Hediyelerin seçilmesi sırasında büyük bir rahatlama hissedilen bireyler bütün dikkatlerini de alacakları hediyelerin üzerine yöneltmektedirler. Bu süreçte bireyler üzerinde baskı yaratan gündelik yaşamın stresinden uzaklaşırlar. Hediye alıp vermek kimileri için gereksiz olarak algılsa da gerçekleştirilen bu eylem gündelik yaşamın içinde bulunan katı kurallardan uzaklaşmamızı sağlar ve başkasını düşündüğümüzden kendi düşüncelerimizin varlığı bizi rahatsız etmez. Bu yüzden hediyeleşmek tam anlamıyla bir ruhsal rahatlama yöntemidir (Sakarya, 2006: 264).

Hediyeleşme, gönüllülük esasına dayalı olan bir tür eylemdir. Hediye alışverişi veya hediyelerin alınıp verilmesi zorla olamaz. Bu bağlamda hediye kendi içinde bir tür zarafet, zekâ, beceri, coşku ve hevesi içermektedir. Bu yapılara sahip olan kişiler açısından hediyeleşmek reddedilemez bir tür doyum aracı olarak değerlendirilebilir. Hediye, insanları söylemek isteyip de söyleyemedikleri şeyleri söyler duruma getirebilen tek araçtır. Bu nedenle hediye hazırlamak ya da seçmek, insanın hayal dünyasının gelişmesini sağlayarak yaratıcılığını artırır (İnsel, 2005: 108).

Hediye yalnızca para ile satın alınan ve mali karşılığı olan bir olgu değildir. Hediyeler kişilerin kişisel zevklerine göre de hazırlanabilir. Hediyeyi kendi eliyle hazırlayan bir bireyin pek çok şeyi öğrenme imkânı bulunmaktadır. Bu şekilde kişiler yaratıcılıklarını geliştirebilmektedir. Hediye, eğitici olması yönü ile de fonksiyonel bir yapıdadır. Hediye eğiticilik yönü vardır, buna göre hediye ile insanlar kültürel iletişim dilini çözerler. Bir hediyein verdiği mesajı anlayabilmek için o topluma ait hediyeleşme kültürünü de bilmek gerekmektedir.

Hediyenin psikolojik işlevlerinden eğiticilik özellikle çocuklar için son derece önemli bir konudur. Buna göre çocuklara istenilen şeyi yapması için verilebilecek ufak hediyeler onu teşvik ederken, bu hediyelerin aşırıya kaçması ise hediyelerin veriliş amacını saptıracaktır. Bu nedenle de hediyenin çocuk eğitiminde teşvik ya da ödül olarak ne zaman verilmesi gerektiğini uzmanlar yardımıyla karar vermek daha yerinde bir davranış olacaktır. Çocuk psikolojisine göre ödül yapılan bir davranışın beğenilmesi ve onaylanması anlamına gelmektedir. Buna göre yanlış bir zamanda verilen ufak bir ödül ya da teşvik hediyesi bile çocuğun psikolojik ve sosyal gelişiminde son derece önemli hasarlar meydana getirebilmektedir. Çocukların özellikle de ders çalışmaları için teşvik amaçlı vaat edilen ödüller her ne kadar onların çalışmalarına katkıda bulunuyor olsa da çocukların çalışma amaçlarında büyük bir değişiklik yaptığı da göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir. Böylesine teşvik ve ödül vaatleriyle ders çalışan bir çocuğun ders çalışma amacı öğrenmekten ödül kazanmaya doğru yavaş yavaş kaymaya başlar. Çocuğun bu gelişim döneminde karşı karşıya kaldığı böylesi bir durumda ise verilen ödüller onun hayatında oldukça önemli değişiklikler yapmasına neden olacak niteliktedir (Sakarya, 2006: 265).

1.3.5. Hediyeleşmenin Kültürel İşlevleri

Hediye alıp verme kişiler kendi kültür değerlerini anlama imkânı da vermektedir. Bu bağlamda Türk milleti özelinde hediyeleşme olgusunun kültürel aktarımı sağladığı ve kültürler arasında gelişen iletişim süreçlerini beslediği söylenebilir. Hediyeleşme ile bir toplumun hem maddi hem de manevî kültür öğeleri nesiller arasında aktarılabilir. Çünkü hediyeler somut kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunurlar. Verilen hediye aile için değer taşıyorsa nesilden nesile aktarılır. Bu tarz hediyelerin kalıcılık özelliği daha çoktur. Bu sayede somut olmayan kültürel mirasın korunmasına gizli olarak katkıda bulunmuş olmaktadır (Sakarya, 2006: 267).

Hediyeleşme kendi başına bir tür kültürel yapıya sahip olmasına rağmen hediyeleşme eylemlerinin olduğu ortamlarda farklı kültürel ortamların oluştuğu da ileri sürülebilir. Türk kültürüne özel kimliğin oluşmasında büyük rolü bulunan gelenekler, görenekler ve inanç sistemlerinin bir bölümü de hediyeleşme sayesinde yayılabilmektedir.

Bir toplumda verilen hediyeler o toplumun kültürel geçmişini ve yaşadığı anı yansıtır. (İnsel, 2005: 109).

Hediyeleşme olgusu Türklerin kültürel yapısının ortaya çıkarılması ve bu yapının nesiller arasında aktarımının yapılabilmesi bağlamında ele alındığında Türk milletine özgü hediyeleşme ortamlarının ortaya çıkmasında tarih, edebiyat, sosyoloji, psikoloji, din, siyaset gibi çok sayıda farklı disiplinin katkısının olduğu söylenebilir. Türk kültüründe hediye ve hediyeleşme denildiğinde Türk kültürünü oluşturan tarihsel, siyasal, ekonomik, sosyal ortamı incelemek son derece yararlı olacaktır. Hediyeleşme olgusunun kültürel fonksiyonlarının anlaşılabilmesi ve bu yapıların günümüz toplumlarına aktarılabilmesi için Türklerin meydana getirdiği kültürel tarihin detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir (Sakarya, 2006: 267).

Türklerdeki hediyeleşme olgusu ile ilgili en somut ve gerçeğe yakın bilgi yine bu kültürel yapı içerisinde insanların birbirlerine sundukları hediyelerle anlamak mümkündür. Hediyelerin sunulmasındaki asıl amaç hediye sunulduğu kişinin mutlu olması olduğu için bu kişinin kendisini iyi hissetmesine yardım edecek türden hediyelerin verilmesi bir gelenektir (Gökbel, 2000:136). Buna göre hediye olarak nazarlık gibi kötü şansın gitmesine yardımcı olacak eşyaların verilmesi Türk kültüründe oldukça yaygındır. Uğur, bir nesnenin, bir kişinin bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Kişilerin inanç sistemlerinde yer alan tüm davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesnelere, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz olarak sınıflandırılmaktadır. Uğurlu olarak görülenlerin tercih edilmesi ve uğursuz olarak görülenlerden kaçınılması ya da bunlardan gelmesi muhtemel negatif durumları yok etme yöntemlerine göre hediyelerin seçilmesi gerekmektedir. (Boralav 1997: 94).

Şans getireceği ve uğurlu olduğu düşünülen (uğur böceği, fil, at, tavşan, güvercin, balık, kedi vb. çok sayıda hayvan figürlü hediyelik eşyalar bu amaca hizmet etmek için sunulmaktadır. Şans getireceği düşünülen bu hediyelerden kimileri belirli sayılarla verilmektedirler. Mesela 7 adet fil biblosunun şans ve bereket getireceğine inanılmaktadır.

1.3.6. Hediyeleşmenin Siyasal İşlevleri

Hediye siyasal yapı içinde sürekli var olan bir unsurdur. Bazı zamanlarda barışı bazı zamanlarda ödülü, bazı zamanlarda rüşveti ve bazı zamanlarda da savaşı temsil eden hediyeler siyasal yaşam içinde önemli bir öge olarak görülmektedir.

Hediye eski Türk devletlerinden Osmanlı'ya, Osmanlı'dan günümüze her zaman için hâkimiyetin ve gücün sembolü olmuştur. Hediye veren ile hediye alan arasındaki bu bağlantıda statünün, zenginliğin hediyeleşmede ortaya çıkardığı üstünlük çabalan siyasette de yerini almıştır. Halktan bir kimse bir devlet adamından daha değerli bir hediye verdiğinde o kişinin otoritesi sarsılmış, gücü zayıflamış olur. Bu nedendir ki devlet adamları her fırsatta verdikleri hediyelerle âdeta kendi üstünlüklerini kanıtlama yarışma girerler. İki ülke arasındaki siyasî ilişkiler çerçevesinde iki ülkenin de elçileri tarafından gönderilen hediyeler birbirine denk tutulmaya çalışılır. Eğer bir taraf diğer tarafa daha üstün bir hediye verirse bu durumda karşı tarafın rüşvet yediği gibi birtakım olumsuz düşünceler ortaya çıkmakta, diğer tarafın da üstünlüğü kanıtlanmış olmaktadır (Sakarya, 2006: 268).

Öncelikle bir siyasal partinin tanıtımının yapılması, oy elde etmek veya toplum içindeki kişileri kendi düşüncesinin doğru olduğuna inandırabilmek amacıyla parti mensupları tarafından bazı tanıtım çalışmaları yürütülmekte ve bu çalışmalarda katılımcılara dağıtılmak üzere hazırlanmış olan rozet, bayrak gibi hediye öğeleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte önceki dönemlerde sıklıkla karşılaşılan siyasal seçimler kapsamında partilerin üyelerinin vatandaşlara kendisini seçmesi için dağıttıkları erzak, kömür ve yardımlar da önemli bir yere sahiptir. Bu noktada belirgin bir "karşılıklılık" durumu görünmüyor olsa da soyut manada seçmenlere hediyelere karşılık oy verin mesajı iletilmekte ve bir karşılık beklenmektedir. Bu açıdan baktığımızda kârlı çıkan taraf daima parti mensupları olmaktadır. Genellikle tanıtım amaçlı verilen hediyelerin bir kısmı seçimden önce bir kısmı da seçimden sonra verilmektedir (Boratav, 1997: 96).

Siyasi bir hediye olarak görülen rozetlerin ise karşılıksız bir hediye olup olmadığı ile ilgili açıklama yapmak gerekirse: Rozet siyasal bir partiyi veya düşüncüyü simgeleyen bir unsurdur. Rozeti üzerinde bulunduran birey savunduğu düşünceleri belli etmek ister. Bu yüzden bu bireylere sunulan rozetler, rozeti veren siyasi görüşe veya kuruma bağlı olmasının istendiği anlamına gelmektedir. Bu hediyeyi alan ve üzerinde taşıyan kişi de bu kurumun siyasî düşüncesini savunduğunu göstermektedir. Sayılan bu sebeplerden ötürü rozetin karşılıksız bir hediye olmadığı ileri sürülebilir. Siyasi olarak alınıp verilen hediyeler dostluk, barış ve uzlaşmanın simgesi olarak fonksiyonel bir yapıya sahiptir.

1.3.7.Hediyenin Özellikleri

Hediye kavramının geçtiği kaynaklar incelendiğinde hediyenin sahip olduğu bazı özelliklerle ilgili bir genelleme yapılabilmektedir. Bu özellikler şöyle sıralanabilir;

- Hediye, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerle ilgili hatıralarda bulunur ve bu kişilerin aralarında kurdukları temel iletişim yöntemidir (Godbout, 2003: 203).
- Hediyelerin, maddi değerlerinden daha fazla anlamları bulunmaktadır. Kişilerin hediyeyi alan kişiye kendilerinden bir parça vermek istemesi anlamına da geldiği için imgesel anlamları olduğu söylenebilir (Belk ve Coon, 1993:403).
- Hediye, soyutlanmış ya da tek başına, tek taraflı bir eylem değildir. Verilmesi, alınması ve karşılığın verilmesi gibi bir döngü söz konusudur (Montesi, 2015: 7).
- Hediye, değişimin ve kullanımın sahip olduğu değerinin yanı sıra toplumsal olarak ortaya çıkan bağların da değerini yansıtır (Montesi,2015: 7).
- Hediyelerin fiziksel değerlerinin ötesinde bir anlamları ve değerleri bulunmaktadır ve bu da onların sahip olduğu bağların değeridir (Godbout, 2003:251).
- Hediye, kişiler arasında gerçekleşen ilişkilerin süresinden veya kapsamından etkilenmektedir. Hediyenin imgesel bir değerinin bulunması ilişkilere de imgesel bir anlam katar. Bu açıdan hediye kavramı için “imgesel paradigma” tanımı da yapılmaktadır (Montesi, 2015: 7)..
- Hediye, tek bir tarafın gerçekleştirdiği bir eylem değildir. Toplumsal olarak ilişkilerin kurulması ya da güçlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bununla

birlikte hediyein, antik toplumda siyasal bir anlamı ve önemi bulunmaktadır. Bu açıdan da “siyaset paradigması” şeklinde adlandırılır (Montesi, 2015: 6).

- Hediyein verilmesi temel olarak açık bir ritüeldir. Hediyeye vermek ve kabul etmek töreni şeklinde paylaşılabilen diğer mallardan ayrı bir yeri bulunmaktadır (Sherry, 1983: 164).
- Hediyeye, kişilerin biçtikleri mali değerlerinin yanı sıra yararlı özelliği, işlevselliği, toplumsal olarak bağ kurması ve etkileşimin sürdürmesi gibi özelliklerinden dolayı etkileyciliği ile de diğer bir ifadeyle kapsadığı anlamlar ve ifade değeriyle de ele alınabilmektedir (Larsen ve Watson, 2001: 890).

1.4. Hediyein Ekonomik Boyutu

Gelişmiş kapitalist ekonomilerin omurgası olan kitlesel tüketim piyasalarında, bir yıl içerisinde türlü nedenler ve motivasyonlarla gerçekleşen hediyeye verme davranışları, tüketim boyutuyla ele alınmaktadır. Çünkü hediyeyeleşme, tüketimi arttıran ve kitle pazarlarının devam etmesine yardımcı olan eylemlerdir. Özellikle de bu etki, Noel ve Sevgililer Günü gibi özel günlerde daha belirgindir, akrabalık, sosyal yükümlülük, şükran (minnet) ve sevgiyi göstermenin hepsinin, aslında bir fiyat etiketi vardır ve bu vesileyle, halkın satın aldığı ürünler, pazarlama ve ritüellerle hediyeye dönüştürülür. Kitlesel tüketim pazarlarının işleyişi açısından biraz gizli kalmış ve daha az keşfedilen bir role sahip olan hediyeye verme, aynı zamanda meta değişimini destekleyen ve bu pazarların mikro-temel unsuru olan sosyal etkileşim biçimidir (Darr, 2017: 92-93).

Hediyeye, genel anlamda doğal olarak bir karşılıklılık durumuna yol açmaktadır (Mauss, 2002). Diğer bir deyişle hediyelerin satın alınması, bu hediyeleri satan kişiler veya pazarlamacılar açısından asıl olarak iki adet hediyein satılması anlamında gelmektedir. Bu durum hediyelerin alınıp verilmesine farklı bir anlam yüklemektedir. Buna benzer sebeplere rağmen, Türkiye özelinde toplum bilimsel olarak yapılmış bazı çalışmaların haricinde, hediyelerin satın alınmasının altında yatan davranışların derinlemesine ele alınması göz ardı edilmiştir. Nitekim büyük bir endüstri durumunda bulunan ve bu endüstri içinde yer alan perakendeciler açısından önemli bir gelir kaynağı durumunda bulunan hediyeye almak ve vermek, buna ek olarak önemli bir tüketici davranışı

göstergesidir. İngiltere’de tüketiciler, senelik olarak yaklaşık 38 milyar sterlinin üzerinde bir rakamı hediyeleşmek için harcamaktadır. Dolayısıyla, hediye vermenin, ekonomik, sosyal, sembolik, kültürel ve bilişsel yaklaşımlar ve teoriler kullanılarak araştırılması şaşırtıcı değildir (Segev vd, 2013: 436).

Amerika Birleşik Devletlerinde 2003 senesinde faaliyete geçen Perakendeciler Federasyonu tarafından 2016 senesi verileri esas alınarak hazırlanan raporda yalnızca kasım ve aralık ayları içinde gerçekleştirilen hediye alışverişlerinin 658 milyar dolar civarında olduğu belirlenmiştir. Bu raporlarda yer alan ve yine Amerika Birleşik Devletlerinde kutlanan sene içindeki belirli günler ve kutsal dönemlerle ilgili yapılan çalışmada da hediye anlamında satış cirolarının şöyle gerçekleştiği tespit edilmiştir. Cadılar Bayramı (Halloween) 8.4 milyar dolar, Paskalya 18.4 milyar dolar, 14 Şubat Sevgililer Günü 18.2 milyar dolar, Aziz Patrick Günü 5.4 milyar dolar, Anneler Günü 23.6 milyar dolar, Babalar Günü 14.3 milyar dolar, Mezuniyet Dönemi 5.6 milyar dolar. Buna ek olarak federasyon, harcanan bu rakamların hangi tür hediyeler içine harcandığı ile ilgili detaylı bir çalışma yapmaktadır. Federasyon, tüketici gruplarının harcamalarındaki eğilimleri, planlamalarını, onları nelerin motive ettiğini ve nelere harcamalar yaptıklarını belirleyebilmek, tahmin edebilmek ve perakendecilere bu noktalarda yönlendirici bilgiler vermek için aylık periyotlarla anketler yapmakta ve bu anketlerden elde ettikleri bilgileri raporlar halinde perakendecilere sunmaktadırlar. Türkiye’de faaliyet gösteren Perakendeciler Federasyonu tarafından yürütülen faaliyetler incelendiğinde ise yalnızca genel anlamda sektörel satış rakamları ve toplam rakamlarla ilgili veriler elde edilebilmektedir. 2015 senesinde Türkiye’de gerçekleşen perakende satışların toplam cirosu ortalama 25 milyar tl düzeyindedir. Bu rakamın 2023 senesi itibariyle 70 milyar TL düzeyine çıkacağı tahmin edilmektedir (www.tpf.com.tr, E.T. 20.09.2019).

Türkiye’de perakende satışların toplamında hediye alışverişlerinin ne kadar yer kapladığına ilişkin net bir veri bulunmamaktadır. Ancak dünya genelinde yapılan bir çalışmada perakende harcamalarının yaklaşık olarak yüzde 10’luk bir oranının hediye alışverişi için gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu rakamın da neredeyse 3’te 1’lik kısmı

noel için gerçekleştirilen hediye alışverişlerinden oluşmaktadır (Sherry vd., 1993; unitymarketingonline.com).

Hediyelerin alınması veya verilmesi değişik şekillerde yapıyor olsa bile genel olarak toplumlarda benzer törenlerle yapılmaktadır (Ruth vd, 1999: 386 - 400). Bununla birlikte insanlar ilişkiler kurulması, ilişkilerin güçlendirilmesi, kişilere günlük yaşantılarında olan güven ve bağlılığı gösterebilmek için hediye verir ve alır.

Ağırlıklı olarak sanayileşmesini tamamlamış ülkelerde pazarlamacıların hediye alıp verme ritüellerini cazip duruma getiren durum, hediyeleşme davranışlarının ulaştığı çok büyük ekonomik boyutlardır. Örnek olarak Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleşen perakende satışlarının yaklaşık olarak yüzde 30'luk bir kısmından fazlası hediyeleşmek için gerçekleşmektedir (Rugimbana, 2002: 64).

Hediye alıp verme konusunda 3 mali sınıflandırma yapılabilir. Bunlardan birincisi alınan ve verilen hediyelerin mali olarak değerleri ile ilgilidir. Bu durum matematik hesaplamalar ve oranlarla ele alınarak incelenebilir. Her iki taraf da birbiri için hediyeler alıp birbirine sunabilir. İkincisi, karşılıklılık gereği Mauss (1954)'un öne sürdüğü hediyelerin takas edilmesidir. Bu noktada karşılıklılık yolu ile sosyal bağların kurulması veya güçlendirilmesi amacıyla hediyeler alınır ve verilir. Sonuncusu ise kadınca ya da kadınların yolu olarak ta yorumlanabilen, bir kişinin (maddi ya da manevi) gereksinimlerinin özgür şekilde giderilmesi şeklinde belirtilebilir. Diğer bir ifadeyle hediye genel olarak hayat kurtaran özelliğe sahiptir, imgesel değildir ve karşılık gerektirmezler (Vaughan, 1983).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bireylerin kendi el emeği ürün veya hizmet yerine, verilen hediyelerin yaklaşık yüzde 95'lik bir kısmının para ile satın alınan ürünler olduğunu göz önünde bulunduran Belk (1982), hediye satın alma sürecinin kişisel satın alma sürecine göre farklarını incelemiştir. Araştırma sonucunda hediye seçme ve satın alma süreçlerinin kişisel kullanıma göre çok daha kapsamlı ve farklı davranış etkinlikleri olduğunu saptamıştır. Hediye satın alma davranışlarının kapsamını detaylı inceleyen Belk (1977), 1976 senesinde yetişkin başına toplam 280,33 dolar ortalama harcamayla 26-27

tane hediye satın aldığını belirlemiştir. Bu sebeple özellikle pazarlamacıların hediye vermeyi daha fazla teşvik etmeleri ve hediye verme imkânlarını geliştirmeyi amaçlamaları gerekmektedir (Banks, 1979:319).

1.5. Hediyeye İlişkin Modeller

Hediye verme modelleri “ekonomik, sosyal ve agapik” olmak üzere üç farklı yaklaşımla ele alınmakta ve dört farklı model alan uzmanları isimleriyle anılmaktadır.

Bunlar;

- Belk’in Hediyeleşmede Denge Modeli
- Banks’ın Etkileşimli Hediye Modeli
- Sherry’nin Süreç Olarak Hediyeleşme Modeli
- Larson ve Watsonun Hediyeleşme Modeli olarak sınıflandırılmaktadır.
- **Belk’in Hediyeleşmede Denge Modeli:** Belk tarafından 70’li yıllarda yapılan çalışmalarda hediye alma ve hediye vermenin bir iletişim fonksiyonu olarak ele alındığı hediye veren kişinin bireysel tercihleri ile hediye alanın bireysel tercihleri arasında bir denge bulunduğu belirtilmektedir (Belk, 1976, 1977, 1979). Belk hediye vermeyi toplumsal bir olgu olarak görmekte ve geleneklerle şekillendiğini belirtmektedir. Geleneksel olarak özel günlerde arkadaş çevresiyle bir araya gelen bireylerin birbirleriyle hediyeleştiklerini bunun sosyo-kültürel bir aktivite ve ritüel olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda Belk ve Sherry tarafından yapılan çalışmalarda hediyeleşme pazarlama yaklaşımlarıyla ele alınmaktadır.

Belk’e göre hediye verenin iletmek istediği mesaj ve alıcının hediyeye ilişkin algısı aralarındaki sosyal iletişimin önemini vurgulamaktadır. Seçilen hediye ile verilmek istenen mesaj arasında bir orantı bulunmaktadır. Hediye verme davranışları incelendiğinde hediye verenin hediye alana bir mesaj ilettiği ortaya çıkmaktadır. Belk tarafından ileri sürülen model verici ve alıcıların birbirlerine özbenliklerine ilişkin bir mesaj ilettiği ve iletilen mesajla oluşturulan ilişkinin olumlu ve olumsuz olarak kodlanması ile hediye veren

ve alan arasındaki algı ölçülmektedir (Belk, 1976;1977;1979'dan akt., Şeker, 2018: 53). Belk tarafından ileri sürülen model hediye verme eyleminde dengeyi önemsemektedir. Hediye seçim ve değerlendirilmesi sürecini anlamada bu model oldukça yararlı bulunmuştur. Bu model hediye satın alma davranışlarını anlamada araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır. Belk'in hediye vermede denge modeli, hediye seçimi ve değerlendirilmesi sürecini anlamada uygulanabilir ve yararlı olduğu bulunmuştur ve hediye satın alma davranışlarını diğer satın alma davranışlarından ayırt etmede kullanılabilir. Model hediye vermeyi ayrıca bir iletişim biçimi olarak tanımlamaktadır. Belk'in modeline ek olarak Aarty ve Verma (2014:1), tüketicilerin hediyeleşme sürecinde, verici ve alıcılarının çeşitli kombinasyonları arasındaki ilişki modelini beş gruba ayırmıştır:

- Farklı gruplar arasındaki hediyeleşme
- Toplumlar arasındaki hediyeleşme
- Bireyler arasındaki hediyeleşme
- Grupların içinde ortaya çıkan hediyeleşme
- Kişinin kendi kendisine hediye alması

Hediyeleşme olgusu çoğu zaman tekrarlı olarak sürdürülmektedir. Hediye veren tarafından fırsatını bulduğunda ya misli ile karşılık verdiği veyahut dengeleyici bir karşılık verdiği çoğu zaman rastlanılan bir durumdur. Aksi durumda hediye alan tarafından davranışı da yeniden şekillenmekte ve hediyeleşme ortadan kalkmaktadır. Bu yapı bireyler arası iletişimin boyutu ile doğru orantılıdır (Belk, 1976:158).

- **Banks Modeli:** Davranışlar bir yaklaşım ile ele alınan bu modelde Sharon Banks (1979) etkileşimin önemine vurgu yapmaktadır. Hediyeleşmenin başlaması ve sürdürülmesinde karşılıklılık, etkileşim ve kimlik oluşumunun hediyeleşme davranışına etkisi üzerinde durulmuştur (Banks, 1979: 319). Banks'a göre hediye deneyimi kişiler arasındaki etkileşimden hareketle dramatize olan süreçle şekillenmekte ve ilişkinin boyutunun netleşmesine yardımcı olmaktadır. Sürecin devamlılığı karşılıklılık ve etkileşimle sağlanmaktadır. Mauss (2002) Banks'in modeline uygun olarak hediyeleşmenin alma, verme ve karşılık verme şeklindeki taahhüdlere

içerdiğinden söz etmektedir. Bu bağlamda Banks'ın modeli de Belk'in modelinde olduğu gibi iletişimsel bir modeldir. Hediye imgesel bir iletişim aracıdır. Hediyeler toplumsal statülerinde belirleyicisi konumundadır (Banks, 1979: 321).

Banks (1979) tarafından ileri sürülen modelde hediye veren kişi ile bir bağının olduğunu ve hediye veren tek başına onu verenle ilişkili bilgiler içerdiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle hediyeleşmede toplumsal statünün önemli olduğu hediye alan kişinin bunu gözardı etmeyeceği ve bu yönde beklentiye sahip olduğunu belirtmektedir. Hediyeleşme deneyiminin dört aşamada gerçekleştiği ve süreç sonunda iletişimin gerçekleştiğini belirtir bu aşamalar hediye satın alınması, sunulması, hediye kullanılması ve iletişim boyutudur. Hediye verme davranışını gösteren bireyin hediyeleştiği kişi ile kurduğu iletişim benzer bir beklentiye de açığa çıkarmaktadır (Banks, 1979: 323);

Sherry Modeli: Belk ev Banks tarafından ortaya atılan modellerdeki eksikliklerden yola çıkarak geliştirilen bu modelde Sherry özellikle Banks'ın modelinde gördüğü açmazlara çözüm üretmek için yeni bir model oluşturmuştur. Banks'ın modelinde her bir aşamada gerçekleşen davranışları süreç içerisinde birbirini tamamlayan ve birbirinin yerine geçen aşamalar şeklinde tanımlamış ve etkileşim ve iletişimin tek bir aşamada olmadığını tüm aşamalarda farklı oranlarda etkili olduğunu belirtmiştir. Sherry hediye veren ile hediye alan bireylerin bu davranışlarını birçok sebebe dayandığı ancak genel sebebin iletişimi desteklemek olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal ilişkilerin informal bir boyutu olarak hediye verme zamanla rutin bir faaliyet olarak algılanmakta ve ritüelleşmektedir. Sherry bu süreci üç aşamada özetlemektedir; (Sherry, 1983: 162-165).

Hediyenin satın alınması: Bu aşamada alınacak hediye fikri somutlaşır ve fiziksel bir nesneye dönüşür. Hediyenin sosyal bağ kurma amacına yönelik ilk basamaktır.

Hediyenin karşı tarafa ulaştırılması: Bu basamak hediye verme eylemidir. Satın alınan fiziksel nesnenin karşı tarafa ulaştırılması basit bir alma verme eylemi değildir. Kimi zaman bir ritüele dönüşmektedir. Hediyenin sunum

şekli, yeri ve zamanı önemlidir. Sunum hediyeinin değerini duygusal boyutta arttırmaktadır.

Hediyeinin kullanılması: Bu aşamada hediyeye sahip olunmuştur. Hediyeinin fonksiyonel özelliklerinden alıcı tarafından yararlanılması söz konusudur. Kullanımda olduğu ve sergilendiği sürece hediyeye veren tarafın ilgisini çekmektedir. Hediyeinin kullanılması veya saklanması hediyeye verilen değeri ifade ettiğinden alıcının memnuniyetini de ortaya koymaktadır.

- **Larsen ve Watson Model:**Larsen ve Watson (2001) tarafından tasarlanan “Hediye verme deneyimi modeli” hediyeye olgusunun farklı disiplinler tarafından anlaşılabilmesi ve hediyeye verme deneyimine ilişkin sahip olunan değer ve değişimin iyi ifade edilememesi sebebiyle ortaya konulan yaklaşımdır. Hediyeinin salt bir meta ya da fiziksel unsurlarının ön planda olduğu hediyeye vermenin ve hediyeye alınanın hazzının ifade edilmediği modellerin eksikliğinden yakınan Larsen ve Watson hediyeinin maddi değerinin yanısıra hediyeye veren ve alan kişilerin karşılıklı etkileşiminin ön planda olması gerektiğini belirtmektedir. Burada hediyeinin ne olduğu kadar sunumu da önem arz etmektedir. Bu sebeple hediyeye somut bir nesne olarak fiziksel özelliklerle barındırmakla birlikte somut olmayan değer, düşünce ve duyguları barındırmaktadır. Alanyazın araştırmalarında birçok yazar hediyeye verme deneyiminin iki boyutlu olduğunu bunların; hediyeye verme/hediyeye alma şeklinde olduğunu ileri sürmekte ve hediyeyeleşme olgusunda hediyeye veren tarafın alanyazında daha çok tartışıldığı görülmektedir.

Araştırmacılar hediyeyeleşme olgusunu hediyeye alma/verme şeklinde sınıflandırmalarına rağmen hediyeye verme davranışının daha önemli olduğunu hediyeinin satınalma sürecinden sunumuna kadar olan sürecin araştırmaya değer olduğunu belirtmektedir (Larson ve Watson, 2001: 889). Bununla birlikte hediyeye veren kişi hediyeye alınanın duygu durumundan etkilendiği bu nedenle iki boyutta ele alınması gerektiğini bildiren alan uzmanları da bulunmaktadır. Larsen ve Watson modeli bu deneyimi ekonomik, işlevsel, sosyal ve ifade değeri olarak dört unsur ile açıklamaya çalışmaktadır (Larson ve Watson, 2001:900).

1.6. Menfaat Beklentisi Açısından Hediye

Kamusal görevler yürüten kişilere sunulan hediyeleri, hediye verecek olan kişi veya kişilerin çıkar beklentisine bağlı olarak sunulan ve menfaat beklentisi olmadan sunulan hediyeler şeklinde iki farklı sınıfta ele almak mümkündür (Şen, 2007: 363).

1.6.1. Niyeti Bilinen Hediye

Hediyeyi sunan kişilerin, bu sunum sırasındaki niyetlerinin çıkar beklentisi olması durumunun açık şekilde anlaşıldığı hediyelere denilir. Örnek vermek gerekirse ilaç şirketlerinin promosyon sıfatı ile hediyeler ve numuneler vermeleri, kendi pazarladıkları ilaçların hastalara verilmesini sağlayabilmek için doktorların tıp kongrelerinde karşı karşı kalacakları konaklama, ulaşım ve kongre kayıt ücretlerini karşılamaları bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Sökmen, 2011: 235).

1.6.2. Niyeti Bilinmeyen Hediye

Hediyeyi sunan kişilerin, kamusal görevleri yürüten kişilerle aralarında hâlihazırda başlamamış bir hizmete bağlı olarak verilen hediyelerdir. Kamusal görevleri yürüten kişiler, sunulan hediyeleri kabul ederlerken, karşısında bulunan kişi ile arasında yasal bir bulunmamasından dolayı hediye kabulü noktasında bir çekince yaşamamaktadır. Fakat sonraki süreçte, hediyeyi veren taraf ile aralarında kamusal hizmete ilişkin bir bağın gerçekleşmesi durumunda, kamu görevini yürüten kişinin tarafsız kalabilmesi zor hale gelmektedir. Örneğin; kamusal görevler yürüten kişilerin bu görevlerinden bağımsız şekilde, aralarında bulunan komşuluk, ahabalık ilişkisi gibi nedenlere bağlı olarak herhangi bir eşyasını ücretsiz tamir etmek, tuttuğu takımın maç biletini hediye etmek, ücretsiz yemek ve konaklama imkânı sunmak gösterilebilir (Sökmen, 2011: 236).

1.6.3. Menfaat Beklentisi Olmayan Hediye

Hediyeyi sunan kişilerin belirli bir çıkar beklentisi bulunmadan verilen hediyeye denilir. Bu tarz hediyelerin verilme sebebi genel olarak imgeseldir. Örneğin; otomobili çalınmış olan birinin hızlı bir şekilde otomobilini bulan emniyet görevlisine bir ayakkabı hediye etmesi, hastanede tedavi gören bir hastanın tedavisinin tamamlanmasının ardından doktora veya hemşirelere pasta ikram etmesi çıkar beklentisi bulunmayan hediyelere örnek gösterilebilir (Sökmen, 2011: 236).

1.7. Hediye Alma Yasağı Bakımından Hediye

Hediye alma yasakları kapsamında olan ve kapsam haricinde tutulan hediyelere Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 15. maddesi kapsamında yer verilmektedir (Şen, 2007: 365).

Bir hediye almanın yasalara uygun bulunup bulunmadığı, kamusal görevleri yürüten kişilerin, bu hediyeleri kabul etmesi sırasında kendine, “kamu görevini yürütmüyor olsaydım veya bu makamda bulunmasaydım yine de bu hediye bana verilir miydi?” sorusunu sorması ile tespit edilebilir (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2016: 67).

Kamu görevlileri tarafından kabul edilmeleri yasaklanan hediyeler, Yönetmelik'in 15. maddesinde sayılmıştır. Buna göre, görev yapılan kurumla iş, hizmet veya çıkar ilişkisi içinde bulunanlardan alınan karşılama, veda ve kutlama hediyeleri, burs, seyahat, ücretsiz konaklama ve hediye çekleri yasaklanan hediyelerdir. Taşınır veya taşınmaz mal veya hizmet satın alırken, satarken veya kiralarken piyasa fiyatına göre makul olmayan bedeller üzerinden yapılan işlemlerde aynı kapsamda değerlendirilir. Hizmetten yararlananların vereceği her türlü eşya, giysi, takı veya gıda türü hediyeler / Görev yapılan kurumla iş veya hizmet ilişkisi içinde olanlardan alınan borç ve krediler, kabul edilmeleri yasaklanan hediyelerdir (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2016: 7).

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, her sene çıkarılan “Kamu Görevlileri Etik Rehberi” kapsamında, yönetmelikte yasaklı olan hediyelerle ilgili çeşitli örneklere de yer vermektedir. Oluşturulan bu Etik Rehber'in asıl amacı; kamusal görevler yürüten kişilere

bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında uymaları gereken ahlaki davranışların neler olduğu konusunda örneklemelemlerle bilgiler vermektir. Aynı zamanda bu görevlilerin belirli kararları vermeleri noktasında karşı karşıya kalabilecekleri ahlaki konularda onlara yol gösterici olmaktır (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2016: 7).

Bir öğrenci velisinin, çocuğunun okuduğu okula, sınıf öğretmenin kullanabilmesi için bir bilgisayar hediye etmesi ve bu cihazın resmi giriş kayıtlarının yapılmasının ardından öğretmenin kullanımına sunulması hediye yasakları arasında yer almaktadır. Benzer şekilde sınıf anneleri tarafından öğretmenler gününde öğretmene altın bir kolye hediye edilmesi, kente yeni atanmış olan kaymakama o kentte iş yapan bir müteahhidin ziyaret ederek değerli bir antika halı hediye etmesi yasak kapsamındaki hediyelerdir. Bir kurumun başındaki müdürlük sıfatındaki kişinin çocuğunun düğünü dolayısıyla piyasa değerinin çok altında bir maliyetle düğün salonu kiralaması vb. durumlar Kamu Görevlileri Etik Rehberi'nde yasak kapsamına giren hediyeler arasında yer alır (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2016: 66).

Hediye almaya ilişkin getirilen yasak kapsamında bulunan hediyeler içinde, kamusal görevleri yürüten kişilerin çocuklarının kamusal görevlerde sınavsız olarak kabul edilmeleri örnek gösterilebilir. Bununla birlikte özel sektörde bir işe başlatılmaları, iş yaptırılan bir müteahhide kamu görevlisinin ücret vermeksizin müstakil ev yaptırması örnek verilebilir. Aynı şekilde kamu görevlisinin piyasa değerinden daha az fiyata ev ya da araç satın alması, çalıştığı bir kurumda yazdığı kitabı satması, şahsi aracını kiralama firması vasıtasıyla kiraya vermesi şeklinde başka örnekler de verilebilir (Tüzün, 2018: 9).

Kamusal görevleri yerine getiren kişilerin kabul etmeleri önüne yasal olarak engel konulan hediyelerin, mali durumları ile ilgili (fiyatlaması, hediye bedeli) Yönetmelik kapsamında bir detay yoktur. Bu bağlamda görevlilere ikram edilecek bir bardak çay ile bir gayrimenkul arasında bir fark yoktur. Burada üzerinde durulması gereken konu şudur; kamusal görevleri yerine getiren kişinin karşısındaki muhatabına karşı kendini borçlu olarak görmemesi ve kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında tarafsız olabilmesi ve yerine getirmesi gereken görevleri eksiksiz bir şekilde yerine getirmesidir. Bu açıdan,

kamusal görevleri yürüten kişilerin mali durumu veya etik anlayışları ile ilgili farklar göz önüne alındığında, bu görevlilerin hediyelerden etkilenme durumları da değişiklik gösterecektir (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2016: 67).

1.8. Hediye Alma Yasağı Kapsamı Dışındaki Hediyeler

Kamusal görevleri yerine getiren kişilerin kabul etmesinde bir beis görülmeyen hediyelerin de yönetmelikte yer aldığı söylenebilir. Yönetmelik uyarınca; görevin yapıldığı kurum için bir katkı sağlayacak, kurumun hizmetlerinin yasal anlamda yürütülmesinde engel teşkil etmeyecek durumda bulunan ve kamu hizmetlerinde kullanılmak, kurumun demirbaş listesine kaydedilmek ve kamuoyuna açıklanmak şartı ile alınan hediyeler (makam araçları ve belli bir kamu görevlisinin hizmetine tahsis edilmek üzere alınan diğer hediyeler hariç) ile kurum ve kuruluşlara yapılan bağışlar / Kitaplar, dergiler, makaleler, kasetler, takvimler, cd'ler ya da buna benzer niteliğe sahip bulunanlar / Halka açık yarışmalarda, kampanyalarda veya etkinliklerde kazanılan ödüller ya da hediyeler / halka açık konferanslar, sempozyumlar, forumlar, paneller, yemekler, resepsiyonlar ya da buna benzer etkinliklerde sunulan hatıra özelliğini taşıyan hediyeler / tanıtım amaçlı, herkese dağıtılan ve imgesel değeri olan reklamlar ve el sanatları ürünleri / Finansal kurumlardan piyasa şartlarına göre alınan krediler, hediye alma yasağı kapsamının dışında bırakılmaktadırlar (Tüzün, 2018: 9).

Kamu Görevlileri Etik Rehberi yasak kapsamında bulunmayan hediyelere ilişkin de farklı örneklere yer vermektedir. Bir hayırsever tarafından, okullarda bulunan sınıflarda kullanılacak şekilde bir bilgisayarın hibe edilmesi ve ardından okul demirbaş kaydının yapılarak hizmete dâhil edilmesi ve bu durumun okulun bildiri sisteminde (internet sitesi, duyuru panosu gibi) duyurulmasının ardından hediye yasal hale gelecektir. Kamusal görevde bulunan bir kişiye hizmetinde bulunduğu kurumun ortaklaşa işler yaptığı şirket tarafından bir ajanda takvim hediye edilmesi, kamu görevlisine katıldığı konferanslarda kalem hediye edilmesi türünden durumlarda bu yasak delinmiş olmayacaktır (Sökmen, 2011: 237).

Bir kamu görevlisinin yaşadığı şehrin tanıtımı amacıyla yaptırılan ve herkese dağıtılan örgü çantayı kabul etmesi hediye alma ihlali sayılmaz. Bunun yanı sıra, çalıştığı ilçede yaşayan herkesin katılımına açık olan bir spor müsabakasını kazanması sonucunda kendisine takdim edilen ödülü alması, bir bankadan kamu görevlisi sıfatını kullanmadan, toplumda yaşayan herkes gibi piyasa şartlarına göre kredi alması, hediye alma yasağının ihlaline neden olmayacaktır. Burada söz konusu olan hediyelerin, kamu görevlilerinin tarafsızlığını ve performansını etkileyecek nitelikte ve keza kamu hizmetinden yararlanan kimselerin de idareye olan güvenlerinin sarsılmasına sebep olacak mahiyette olmadıkları aşikârdır. Kamu görevlisi oldukları için verilmeyen, aksine toplumda yaşayan herkese verilebilen hediyelerin, kamu görevlileri tarafından da kabul edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmayacaktır (Tüzün, 2018:10).

İKİNCİ BÖLÜM

REFAH DEVLETİ

2. REFAH DEVLETİ

2.1. Refah Devletinin Tanımı

Refah devletinin asıl amacı zayıf ve güçsüz durumda olan kişilerin korunup kollanması olmuştur. Öncelikli olarak ulusal seviyede kanuni düzenlemelerle ortaya çıkan refah devleti, geçirdiği süreç içinde gelişerek uluslar üstü bir nitelik kazanmıştır (Güner, 2014: 6).

Dünyanın gelişmiş ülkelerinin en önemli başarılarından biri olan refah devleti, ekonomik risk ve işgücü piyasası belirsizliğinin azaltılmasını içeren birçok işleve sahiptir. Refah devleti kavramı kültürel, sosyal, politik ve ekonomik miraslarına ve tarihsel gelişimlerine göre farklı ülkelerde farklı yönler kazanmaktadır. Refah devleti, vatandaşların bireysel refahını sağlamayı amaçlamaktadır. Refah devletinin rolü; bireylere ve ailelere asgari gelir garantisi sağlamak, belirli sosyal risklerin önlenmesini kolaylaştırmak ve sosyal refah yoluyla toplumdaki bireylere iyi yaşam koşulları sunma olarak sayılmaktadır (Toprak, 2015: 152).

Refah devleti ve sosyal devlet kavramları birbirlerinden farklı anlamları içinde barındırıyor olsa da genel olarak aynı tür devlet tipini anlatabilmek için kullanılmaktadır. Sosyal devlet olgusu önceleri Almanya'da sonrasında ise Avrupa'da yoğun bir şekilde kullanılmış ve vatandaşlarının sosyal gereksinimlerini karşılayan tüm ülkeler içinde kullanılır duruma gelmiştir. Sosyal devlet yapıları her ne kadar sanayileşmiş ülkelere özel yapılmış gibi görülüyor olsa da bu yapıdaki devlet özellikleri çok eski dönemlere kadar dayanmaktadır. Refah devleti kavramı ise öncelikle Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere daha çok Kıta Avrupa'sındaki ülkelerde kullanılır. Bu terim sanayileşme

hamlelerini tamamlamış ve gelişmelerinde ileri düzeyleri yakalamış ülkeler kullanılmaktadır (Aysan, 2012: 109).

Refah devleti, bir yönetim modeli içerisinde sosyal ve ekonomik düzenin düzenlenme süreçleri olarak tanımlanır. Sanayi devrimi ile başlayan dönem, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli sosyal sorunlara neden olmuştur. Sanayileşmenin neden olduğu yoksulluk ve sosyal dengesizliği gidermek için çözümler arayan sosyal politika, ekonomi ve sosyal politikalar arasında denge kurmaya çalışmıştır. Sanayileşmenin etkisiyle sanayileşmiş bölgelere göçler yeni mesleklere, olumsuz yaşam ve çalışma koşullarına ve yoksulluğa neden oldu. Demografik yapıdaki bu değişim karşısında, devletler liberal ekonomik anlayışı bir çözüm olarak benimsemişlerdir. Devlet müdahalelerinin ekonomik ve sosyal dengeye zarar vereceği yönündeki endişeler sonucunda ortaya çıkan serbest piyasa ekonomisi, toplumun bir kısmının refahına yardımcı oldu, ancak toplumun çoğunluğunu oluşturan işçilerin yoksullaşmasına neden oldu. Sosyal harcamaların ve vergilerin artmasının tehdit olarak algılandığı bu yeni dönemde devletin sosyal sorumluluklarının azaltılması önerildi. 1970’lerde başlayan krizler ve küreselleşmenin etkisiyle artan sorunlar, refah devletinde bir dönüşüme yol açtı (Aravacık, 2018: 3).

Tarihsel süreç incelendiğinde Refah devleti kavramının farklı tanımlarla açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu tanımların yapılması ağırlıklı olarak ortak bazı terimlerin kullanılması ile mümkün olmuştur. Harvey’e göre devlet, “sermayenin dolaşması ile ilgili bireyler ve gruplar arasındaki etkileşime aracılık eden, süreçleri yönlendiren ve kontrol edici olan bir tür ortak buluşma ve karar alma mekanizmasıdır. Bu bağlamda özel sektörün büyümesinin devlet sektörünün büyümesine bağlı olduğu söylenebilir. Sermayenin sahip olduğu mali güç, siyasi olarak baskı göremeyecek kadar farklı bir nitelikte işlemektedir (Bayraktar, 2012: 251).

Genel kabul gören tanımlardan birini yapan Asa Briggs için refah devleti; “piyasada egemen olan güçlerin rolünü azaltabilmek için bilinçli ve örgütlü şekilde kamusal güçlerin devreye sokulduğu bir tür devlet yapılanmasıdır. O’na göre, refah devleti, üç konuda aktif olarak faaliyet gösterir. Bu alanların ilki kişiler ve aileler için

asgari seviyede bir geçim imkânının garanti edilmesidir. Diğeri lke vatandaşlarının karşı karşıya kalabilecekleri ve önceden belirlenemeyen bazı toplumsal risklere (hastalıklar, yaşlılık ve işsiz kalma durumları gibi) karşı bireylere yardım etmektir. Sonuncusu ise, sosyal refaha yönelik hizmetler aracılığı ile ülkede yaşayan vatandaşların tamamı için yüksek yaşamsal standartlar oluşturmaktır (Briggs, 1961, Akt: Erdal, 2012: 20).

Danimarkalı sosyolog Esping-Andersen'e göre refah devletinin tanımı ise "adil bir gelir dağılımı sağlamak, korunmaya muhtaç grup ve sınıfları korumak, sosyal güvenlik uygulamalarını ve istihdam politikalarını yönlendirmek, bunları uygulama görevini üstlenen çağdaş bir devlet anlayışıdır. " Toplumun eğitim, sağlık ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılar. İzlediği vergi ve ücret politikaları sayesinde çalışma hayatını düzenlemek için önlemler alır (Deeming, 2017: 406).

Refah devleti; Toplumların sosyal refahını en üst düzeye çıkarmak için ekonomilerinin aktif ve kapsamlı müdahalesini öngören devlet anlayışını ifade eder. Bu anlayış, piyasa ekonomisinin başarısızlıkları ve eksikliklerini kamu gücü ile ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Alp, 2009: 266).

Refah sözcüğü Avrupa Birliği genelinde kullanılan sosyal koruma sözcüğü ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Refah devleti, devletlerin bireylere sosyal açıdan koruma sağlanması noktasında esas alınacak koşulları belirlediği, sosyal koruma olgusunun kurumsal şeklidir. Amerika Birleşik Devletlerinde bu kavram daha dar bir anlamda kullanılmaktadır ve devlet tarafından sağlanan yardımlar anlamında kullanılır. İngiltere'de ve diğer Avrupa lkelerinde ise, maaş güvencesi, sağlık hizmetleri, sosyal konutlar, eğitim hizmetleri ve kişisel bazı hizmetlerin içinde bulunduğu daha geniş bir tanım kullanılmıştır (Lund, 2002: 1).

Refah devleti Avrupa kökenli karakterdir. Çünkü refah devletini oluşturan geniş kapsamlı, birbirine bağlı sosyal politikalar Avrupa da gelişmiştir. Bir yandan Avrupa tarihi sosyal sefalet, kargaşa, protesto, siyasi çatışmalarla öte yandan savaş ve barış, işbirliği, istikrar, düzen, uyum ve toleransla birlikte anılmaktadır. Refah devleti, göreceli olarak uyumlu bir ekonomik, sosyal, politik, kültürel düzenin nasıl oluşturulacağı ve

sürdürüleceği sorusuna bir cevap olarak başladı. Bismarck'ın sosyal sigortaları sadece endüstriyel toplumun sosyal riskleriyle başa çıkmaya ve işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye öncülük etmedi. Aynı zamanda temel olarak refah devleti ve ulus inşası ile sosyal düzenin politik hedeflerine hizmet etti (Briggs, 2000: 21-23).

Literatürde yer alan temel kavramlardan “sosyal devlet” ve “refah devleti” (veya “sosyal refah devleti”) kavramları birbirlerinden çok da farklı değildir. Ancak, genel olarak literatürde “sosyal devlet” yerine “refah devleti” kavramı kullanılmaktadır. Bazı yazarlara göre, “sosyal devlet” ile “refah devleti” kavramları aynı anlamı ifade etmemektedir. Bunun nedeni, refah devleti kavramının, herkese çağdaş bir yaşam ve geçim düzeyi sağlayabilecek gelişmiş ülkeleri ifade ediyor olmasıdır. Yani, bu anlam itibarıyla, her refah devleti aynı zamanda bir sosyal devlettir, ancak her sosyal devlet ise bir refah devleti değildir şeklinde çıkarıma ulaşılabılır. Yukarıda değinildiği gibi, bazı yazarlara göre, her iki kavram da aynı şeyi ifade ederken, bazılarının göre ise sosyal devlet kavramı, diğerini de kapsayan bir çerçeve kavram olarak benimsenmektedir (Özdemir, 2007: 16).

Bu açıdan bakıldığında sosyal devlet, vatandaşlarının toplumsal durumları ve refahı ile ilgilenen ve vatandaşlarına asgari düzeyde yaşam standardı sağlayan, bireylerin mali ve sosyal hakları kullanabilmeleri amacıyla gereken öncelikli hazırlıkları yapan devlet türü olarak açıklanabilir. Pratikte ise İngiltere’de William Beveridge tarafından hazırlanan çalışma sonuçlarının da etkisi ile refah devleti (welfare state) kavramının tercih edildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Almanya’da ise önceden refah devleti kullanılırken daha sonra sosyal devlet kavramı kullanılmaya başlamıştır (Tuna ve Yalçıntaş, 1997: 103).

Refah devleti, 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa’da doğmuştur. 1850 civarında, sanayileşen kapitalist ülkelerin çoğunun halihazırda modern bir yoksul kanunun bir versiyonu vardı ve emek koruma önlemleri uygulamaya başlamıştı. Ayrıca Prusya devleti, 1840’larda sosyal sigorta veya sağlık fonlarıyla, zaten denemeler yapmaya başlamıştı. Ancak, Almanya’da Bismarck ilk kez 1883’te hastalık sigortası,

1884'te bir endüstriyel kaza planı ve 1889'da yaşlılık ve malullük sigortası da dahil olmak üzere büyük ölçekte zorunlu sosyal sigortalar uygulamaya koydu. Diğer Avrupa ülkeleri de Almanya'yı takip ettiler. Diğer Batı ülkelerinde olduğu gibi, liberal ekonomik düzenler, 1930'larda, toplumsal çıkarların bilinçli bir şekilde düzenlenmesi ve aynı zamanda sosyal çıkarların sanayileşmiş ülkelerin vergilendirme ve yeniden dağıtım mantıklarına bilinçli bir şekilde bütünleştirilmesiyle gittikçe daha da arttı (Alp, 2009: 266).

Refah devletinin kökenlerini İngiltere'de uzun bir geçmişi olan Kötü Kanunlar Yasası (Poor Laws Yasaları) ya da Bismarck döneminde 1883'te yürürlüğe giren ilk sosyal sigorta uygulaması ile başlatmak mümkündür. Kabul edilen bir başka zaman ise, 1942'deki Beveridge Raporudur ve bu önemli bir aşamayı temsil eder. Bu tarihten sonra sosyal politika ve refah devleti kavramları daha sık tartışılmaya başlanmıştır (Yaşa, 2018: 150).

Refah devleti genel anlamda, devletlerin mali olarak toplumsal refahın en üst düzeye çıkarılması amacıyla etkili ve geniş kapsamlı müdahalelerde bulunduğu bir devlet yapılanmasıdır. Diğer bir ifadeyle ekonomik açıdan istenilen başarıyı yakalayamamış toplumsal yapıların başarısızlık ve eksikliklerini müdahale ederek ve düzenlemeler gerçekleştirerek düzeltilmesini sağlamaya çalışan devlet biçimidir. Refah devletinin açıklanmasını 3 basamaklı olarak yapmak mümkündür. Bu basamaklardan ilki sorumluluk almaktır. Devler karşılaşılan sorunların ve aksaklıkların giderilmesini sağlayacak tedbirleri almak konusunda sorumluluk üstlenir. Diğer basamak ise düzenleyici olmaktır. Toplum içinde düşük ücretlerle işçilerin çalıştırılmasını engellemeye ve maaş olarak yeteri kadar ücret alamayan kişilere de iş piyasasında sosyal yardım ve sosyal güvenlik destekleri sağlar. Sonuncu basamak ise yeniden dağıtmaktır. Devlet vatandaşları arasında ortaya çıkacak gelir adaletsizliklerini giderebilmek amacıyla vergilendirme sistemini geliştirir ve harcamalarını buna yönelik olarak dengeli şekilde yapar (TUSİAD, 1995).

Toplum üyelerinin eğitim, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve barınma gibi ihtiyaçları vardır. Refah Devleti, yasal düzenlemeler yoluyla bireylerin refahını

sağlamayı amaçlamaktadır. Refah Devleti sosyal gelişmelerden etkilendiği için bireylerin ihtiyaçlarına göre değişir. Devlet ihtiyaçlara göre yeni düzenlemeler yapar. Refah devletini belirleyen temel hizmetler kişilerin, çocuklar ve gençler, engelliler, düşük gelirli aileler ve yaşlılar için sosyal politika perspektifinden korunmaya ihtiyaç duyanlar için ayrı düzenlemeler yapar. Refah devletini etkileyen ve belirleyen faktörler sadece toplumun ve bireylerin ihtiyaçları değil, aynı zamanda ideolojik hareketler, suç oranları, işsizlik, medya, siyaset, sanayi grupları ve şiddet, borçlanma ve durgunluk ve refahın doğası gibi ekonomik faktörlerdir (Yaşa, 2018: 148).

Pratikte refah devleti kavramı ülkelerde ortaya çıkan yaklaşım farklarına bağlı olarak değişik anlamlarda kullanılabilir. Özellikle İskandinavya kıtasında yer alan ülkelerde refah devletinden bahsedilebilmesi için tüm vatandaşların çalışma haklarının devlet eliyle garanti altında olması gerekmektedir. Almanya’da ise sosyal refah devleti sosyal güvenlik haklarını garanti altına alır. Bu ülkede devletin önemli bir görevi de gelir dağılımının adaletli olabilmesi için aktif şekilde çalışmasıdır. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de ise sosyal refah devleti sayılan bu ülkelere kıyasla biraz daha değişik şekilde uygulanmaktadır. Sayılan bu iki ülkede devlet vatandaşlarına ancak vatandaşların başları çok sıkıştığında ve zor durumda kaldığında geçici yardımlar yapar. Bu yardımların sürekliliği veya süreklilik garantisi yoktur. Amerika Birleşik Devletlerinde sadece devlet eliyle yönetilen bir emeklilik sistemi bulunurken İngiltere’de, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim gibi büyük harcama kalemlerinin yanı sıra sığınma evleri gibi küçük yararları da içinde barındıran alan bir sosyal güvenlik sistemi bulunmaktadır (Erdal, 2012: 22).

2.2. Modern Refah Devleti Tezleri

Modern refah devletlerinin ortaya çıkması ile ilgili çok farklı görüşler vardır. Konu ile ilgili çalışmalar yürüten araştırmacılar konuya ilişkin farklı yaklaşımlarda bulunmuşlar ve farklı ülkelerde ortaya konulan uygulamalara göre bu yaklaşımlarında farklılaşmışlardır. Genel itibariyle özetlenecek olursa refah devletlerinin ortaya çıkışları şu unsurlara dayandırılmaktadır (Güner, 2014:6);

- Endüstrileşme olgusunun bir gereğidir,
- İleri kapitalizmin gereksinimlerine cevaptır,
- Toplumların modernleşmesinin bir ürünüdür,
- Siyasi ve toplumsal sınıflar üzerinden bir gelişim çabasıdır,
- Üretim süreçlerinin ortaya çıkardığı bir sosyal yapıdır,
- Devletlerin veya siyasi iradelerin ilgisine bağlıdır.

Ortaya atılan bu tezler tarihsel sıralamasına göre kendilerine yer bulmaktadırlar ve ülkeler arasında farklılaşabilmektedirler. Mesela Almanya gibi ilerlemiş seviyede sanayi tesislerine sahip olan ülkeye göre refah devleti uygulamaları sanayileşmenin getirdiği bir zorunluluktur. İsveç, Norveç, Finlandiya gibi Kuzey Avrupa'daki ülkeler için ise refah devleti kısmen modernleşme olgusunun bir çıktısı, kısmen de politik bir ilginin sonucudur (Güner, 2014: 7).

Özdemir (2007: 142), 'Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti' isimli çalışmasında modern refah devletlerinin ortaya çıkışını 4 tez üzerinde ele almıştır. Yazara göre bu 4 tezin en çok başarı gösterenleri şöyle açıklanabilir.

Marksist Yaklaşım: Kapitalizmin meydana getirdiği sonuçlar, finansal krizler ve sınıf çatışmaları sebebiyle sistemin açmazı girmesi ve kendisini yenilemeye çalışmasının sonucu olarak refah devleti ortaya çıkar (Özdemir 2007: 143).

Sanayileşme Tezi: Sanayi toplumlarının öngörülme­yen şekilde ve hızla gelişmelerinin doğal bir sonucu olarak refah devleti ortaya çıkar. Kapitalizm ile ilgili politika ve uygulamaların en üst düzeyde görüldüğü bir dönemde sosyal düzenin ortaya çıkardığı sosyal tahribatın ve sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve zor durumda yaşamlarını sürdüren bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla ortaya atılmıştır (Özdemir 2006: 23).

Modernleşme Tezi: Modernleşme kavramı, gelişme ve ilerlemeyi daha endüstriyel ve demokratik bir yönetime bağlı kalarak ele almaktadır. Refah devletlerinin ortaya çıkmasının modernleşme süreçleriyle bir arada oluştuğunu ve modernleşme olgusunun refah devletlerinin yapı taşı olduğunu öne süren yaklaşımdır. Sosyal

gelişmişliğin çok yönlü şekilde ele alınması ve refah devletlerinin başarısının modernleşme kavramına bağlanması gerektiğini öne sürer (Özdemir 2006: 24).

Piyasa Başarısızlığı Tezi: Piyasaların başarısızlığına bağlı olarak ortaya atılan ve piyasanın sahip olduğu sorunların bertaraf edilmesi için devletlerin müdahale etmesi gerektiğini öne süren yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre piyasada görülen başarısızlıklar refah devletini doğurmaktadır (Özdemir 2007: 143).

2.3. Refah Devletinin Fonksiyonları

Refah devletinin temelde üç özelliği vardır. Birincisi müdahaleci özelliktir. Nedeni, refah devleti piyasa başarısızlıklarını ortadan kaldırmak için önlemler alır. İkinci özellik, düzenleyici rolüdür. Bunun sorumluluğu, sefaleti önleyecek ve sosyal fayda ve uygulamalarını sürdürecektir olan işçiler için asgari ücret belirlemektir. Üçüncüsü, gelirin yeniden dağıtılması rolünü oynamasıdır. Gelirleri vergi ve farklı yollarla yeniden dağıtarak sınıflar arasındaki dengesizliği ortadan kaldırmaya yönelik bir tutum göstermektedir (Durdu, 2009: 43). Bu şekilde, refah devleti bireyleri korumayı hedefler. Sosyal politikalar ile eğitim, sağlık ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılar ve izlediği vergi ve ücret politikaları sayesinde çalışma hayatını düzenler. Refah devleti düzenleyici etkilerini esas olarak üç ekseninde sürdürmektedir. Vatandaşların asgari gelir elde edebilecekleri ilk şey budur. İkincisi, sosyal riskleri azaltarak kişisel ve sosyal güvensizliği en aza indirmektir. Üçüncüsü, sınıf ve statü farklılıklarına bakılmaksızın vatandaşlarına standart bir hizmet sunmaktır (Gough, 2018: 895-897).

Devletlerin sosyal politikalarda ortaya çıkan değişken rolleri ele alınırken devletleri süreçlere 3 şekilde dâhil olduğu öne sürülebilir. Bu görüşe göre devletler sistem üzerinde öncelikli olarak finans kaynağı işlevi ile katılır. İkincisi, yardım veya hizmetleri ilk elden kendisi sunar ve üçüncüsü de sosyal politikalarla ilgili sistem ve uygulamaları düzenleme ve kontrol etme fonksiyonu ile sürece dâhil olur. Bu açıdan bakıldığında refah devletinin 3 temel işlevinin olduğu söylenebilmektedir. Bunlar (Şenkal ve Sariipek, 2007: 146):

- Hizmet Fonksiyonu: Sosyal hizmetlerin sağlanması noktasında sorumluluğun en büyüğü devlete aittir. Kar elde etme amacında olmayan dernek ve vakıflar, sivil toplum kurumları gibi kuruluşlar devletlerin üzerinde bulunan bu yüklerin azaltılması için büyük bir öneme sahiptirler. Bu fonksiyon devletin vermiş olduğu sosyal kamu hizmetlerini kapsar.
- Düzenleme Fonksiyonu: Devletin gelir elde ettiği kurumlar ve kuruluşlar, hizmetlerin sağlandığı organizasyonlar ve hizmetlerin ulaştırıldığı kişiler arasındaki ilişkileri organize eden ve denetleyen işlevidir. Refah devletinin bu fonksiyonu, sosyal refah unsurlarının dağıtımını sırasında tüm faktörlerin ve değişkenlerin bir arada değerlendirilerek bir sistem içerisinde sürecin yapılandırılmasını kendine görev edinir.
- Finansman Fonksiyonu: Bu fonksiyon; vergi geliri, özel sigortalara yapılan katkılar, sosyal sigortalar sistemine yapılan katkılar, yemek ve ulaşım gibi devletlerin çalışanlara sağladığı temel ödemeleri içerir.

2.4. Esping-Andersen'in Temel Refah Devlet Sınıflandırması

Refah devletinin uygulamaları göz önüne alındığında, sosyal refahı sağlamak için hizmet ve harcamalar temelinde çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu konuda en önemli çalışma Gosta Esping-Andersen tarafından yapılmıştır. Esping - Andersen, refah devleti veya bireysel sosyal politikaların öncesinde özellikle bir tür refah rejimi değerlendirmesi yapmaktadır. Refah rejimleri ise, devletler, piyasalar ve aileler arasında üretilen ve paylaşılan bir refah tanımı ortaya koyar (Esping-Andersen, 1999: 73). Diğer bir ifadeyle, kişilerin refahının desteklenmesine odaklanan sosyo - ekonomik kuruluşlar, kararları uygulamalar ve programların bir arada bulunmasıdır. Esping-Andersen (1990), 18 ülke kriterlerini bir araya getirerek değerlendirmiş ve bu ülkeleri liberal, muhafazakâr veya sosyal demokrat gibi sınıflara ayırmış ve bu bağlamda 3 tür refah rejimi olabileceğinden bahsetmiştir. Bu sınıflandırması ile refah rejiminin sınıflandırılması çalışmalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Yapılan çalışmada değerlendirilen 18 ülke ise şöyle sıralanabilir; Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, İrlanda,

İngiltere, İtalya, Japonya, Fransa, Almanya, Finlandiya, İsviçre, Avusturya, Belçika, Hollanda, Danimarka, Norveç ve İsveç.

Esping - Andersen'a göre refah rejimlerinin oluşumundaki farklılıklar, kapitalizme has yıkıcı metalaşma sürecinde hayatta kalabilmenin garantilerini yeniden yaratma yani aslında metalaşmanın sınırlanması yöntemleri ile sonuçta ortaya çıkan savunmasızlığı telafi etmeye duyulan ihtiyaç ile şekillenmiştir. Tarihsel olarak üç kurumun işlevsel niteliği ile bu telafi süreçleri farklılaşmıştır. Esping- Andersen'ın refah rejimlerinin farklılığı "piyasa, devlet ve aile" olmak üzere bu üç kurumun baskınlığına dayanmaktadır. Liberal modelde, piyasanın ağırlığı; sosyal demokrat modelde devletin; muhafazakâr modelde ise ailenin baskın bir rolü bulunmaktadır. Bu yaklaşım, ayrışmanın nedenlerini bu üç kurumun varlığı ile açıklamaktadır (Mingione, 2001: 266 - 267).

Esping-Andersen, ağırlıklı olarak İskandinav ülkelerinde zayıf durumda bulunan sol yaklaşımların varlığının liberal refah devletlerinin gelişiminde önemli rol oynadığını, güçlü muhafazakâr ve Hıristiyan demokrat yapıların benzer biçimde Kıta Avrupa genelinde muhafazakâr refah devletine ve güçlü sol kanat partilerin de sosyal demokratik refah ülkelere yol açtığını öne sürmektedir (Emmenegger vd., 2015: 5).

Esping - Andersen'in piyasa bağımsızlığı şeklinde ortaya koyduğu ölçek, emeklilik maaşları, hastalıklar veya kalıcı sakatlıklara karşılık devamlılığı olan gelir ve işsizlik yardımları gibi üç farklı bileşeni kapsar. Bu üç bileşenle beraber harcama seviyesinden daha geniş içerikli bir kriter sunulmaktadır (Pacek ve Radcliff, 2008: 269-270). Metalaşmanın sınırlanması, refah devletinin gelişimi noktasında tartışılan bir konu durumundadır. Çünkü bu kavram, işçilerin güçlenmesini ve işverenin otoritesinin zayıflamasının önünü açar. Bu bağlamda işverenler, her zaman metalaşmanın sınırlanması konusunda olumsuz yaklaşırlar.

Andersen refah devletinin üç tipolojik varyantını önermektedir. Piyasa başarısızlıklarına tepki veren ve işsiz ya da çalışamayanlara yardım eden liberal, minimal refah devleti; çalışma hayatı mantığından ziyade vatandaş temelli bir mantığı izleyen sosyal demokrat, azami refah devleti ve aynı zamanda refah devletinin önde gelen bir çeşidi olan ve daha muhafazakar bir politik uygulamadan, örneğin 19. yüzyılda ortaya çıkan Alman sosyal sigorta modelinden kaynaklanan korporatist refah devletidir.

Andersen'in sınıflandırmasına göre devletler, Liberal veya Piyasa Merkezli Refah Rejimine, Muhafazakâr veya Kıta Avrupası Refah Rejimine (Korporatist), Sosyal Demokrat veya İskandinav Refah Rejimi'ne tabidir (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2529).

Tablo 2.1'de Andersen (1970) tarafından yapılan rejim türlerine göre refah devletlerinin sınıflandırması yer almaktadır. Burada rejimlerin niteliklerine göre bir puanlama yapılmıştır. Tabloya göre güçlü muhafazakarlık, güçlü liberalizm ve güçlü sosyalist nitelikler puanlanmıştır. Sıralamada güçlü muhafazakârlık özellikleri taşıyan ülkeler Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya ve İtalya; güçlü liberal ülkeler ise Amerika, Kanada, İsviçre, Avustralya ve Japonya; güçlü sosyalist ülkeler ise İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve Hollanda'dır.

Tablo 2.1: Refah Devletlerinin Muhafazakâr, Liberal ve Sosyalist Rejim Niteliklerine Göre Kümeleneşmesi

	Muhafazakârlık	Liberalizm	Sosyal Demokrasi		
Güçlü	Avusturya	8 Amerika	12 Danimarka	8	
	Belçika	8 Kanada	12 İsveç	8	
	Fransa	8 İsviçre	12 Norveç	8	
	Almanya	8 Avustralya	10 Finlandiya	6	
	İtalya	8 Japonya	10 Hollanda	6	
Orta	Finlandiya	6 Fransa	8 Avustralya	4	
	İrlanda	4 Hollanda	8 Belçika	4	
	Japonya	4 Almanya	6 Kanada	4	
	Hollanda	4 İtalya	6 Almanya	4	
	Norveç	4 Danimarka	6 Yeni Zelanda	4	
		İngiltere	6 İsviçre	4	
			İngiltere	4	
Zayıf	Kanada	2 Avusturya	4 Japonya	2	
	Danimarka	2 Belçika	4 Avusturya	2	
	Yeni Zelanda	2 Finlandiya	4 Fransa	2	
	İsveç	0 İrlanda	2 İrlanda	2	
	Avustralya	0 Yeni Zelanda	2 İtalya	0	
	İsviçre	0 Norveç	0 Amerika	0	
	İngiltere	0 İsveç	0		
	Amerika	0			

Kaynak: Esping-Andersen, 1990: 74.

2.4.1. Liberal Refah Devletleri

Anglo-Sankson veya Anglo-Amerikan modeli olarak Liberal refah rejimi adlandırmak mümkündür. Temel ilke piyasa mantığına göre hareket etmektir. Devlet vatandaşlara asgari fayda sağlar. Liberal refah rejiminde devletlerin eğilimi, daha az harcama kalemleri daha az planlamaktır. Avustralya, ABD ve Kanada bu modelin önde gelen örnekleridir. Bir dereceye kadar, Yeni Zelanda ve İngiltere de liberal refah rejimine katılmaktadır (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2531).

Esping - Andersen tarafından meydana getirilen ilk rejim türü liberal refah devletidir. Liberal sosyal politikaların kökleri 19.yy İngiltere'sine kadar dayanır. Piyasanın bağımsız olması konusunda sınırsız bir inanç ile devletin gücünü en düşük seviyeye kadar düşürmek bu rejimin en önemli siyasi taahhüdüdür. Liberal refah rejimlerinin en önemli yapısal özelliği kalıntı (residual) olmasıdır. Çünkü sosyal garanti, kötü riskler ile sınırlandırılmıştır. Bu açıdan 19.yüzyıl fakirlik yardımlarına ilişkin ortaya konulan politikaların bir mirası veya bir ürünü şeklinde değerlendirilebilir (Esping-Andersen, 1999: 74 - 75).

Liberal refah devleti, gelir testi (mean tested) 17, mütevazı evrensel transfer ya da mütevazı sosyal sigortalar uygulamaları önerir. İhtiyaçların belirlenmesine bağlı şekilde kanıtlanmaya bağlı olarak sınır getirilen bu mütevazı yardımlar, yardım alan bireylerin fişlenmesini de mümkün kılmaktadır. Piyasalar kaynakların dağıtılmasında baskın role sahip olmaktadır. Devlet eliyle sağlanabilecek olan refah minimaldir (Andreß, Heien, 2001: 342). Yardım ağırlıklı olarak alt gelir grubuna ait ailelere, işçi sınıflarına ve devlete bağımlı şekilde yaşam süren bireylere yönelik olarak dağıtılır. Bu rejimde sosyal reform gelişimi, klasik ve liberal iş ahlakı kurallarına bağlı şekilde sınırlandırılır. Liberal rejimler, kısıtlanmamış piyasaların yararına olan inanca bağlı olarak yönlendirilir. Piyasalara müdahalenin en alt düzeyde olması ile toplulukların piyasa bazlı refaha yoğun şekilde güvenmeleri söz konusudur (O'Connell, 1991: 532).

Devletler, sadece en alt düzey refahın garanti edilmesi (sosyal yardımı sadece kanıtlanabilecek ihtiyaçlara yönelik olarak düşük düzeylerde gerçekleştirerek) edilgen bir biçimde veya özel refah planlarını destekleyerek etkin bir biçimde, piyasaları teşvik eder. Liberal refah devletinde eşitliğin desteklendiği netleştirilmiş bir hedef yoktur. Asıl amaç üst düzeyde gelir eşitliğinin desteklenmesi ve göreceli olarak fakirliğin giderilmesinden çok sadece “çok yoksul” olan kesimin iyileştirilmesine yöneliktir. Bu rejim türü, işgücü piyasalarında yeteri kadar gelire sahip olamayan hane halkları için ‘iyi bir asgari geçim düzeyi’ sağlanmasını hedefler (Headey vd., 1997: 332).

Liberal refah devletlerinde bireysellik olgusu oldukça ön plandadır. Metalaşmanın sınırlanması oranı düşük ve güçlü bireysellik ahengi ile piyasanın önceliği vurgulanır. Esping - Andersen bu rejim türünü, anglo - sakson ülkelerinden Amerika, Kanada, Avustralya ile örneklendirmiştir. Bu rejim türünde kadınlar, iş gücüne katılmaları yönünde özellikle servis sektöründe teşvik edilirler. Refah politikaları, çalışma açısından caydırıcı olmayacak ve refah bağımlılığı yaratmayacak şekilde tasarlanır. İstihdamın yüksek seviyelerde olması desteklenir. Sonuç olarak tüm genel amaçlar yüksek ekonomik büyüme ve yaşam standartlarının yükselmesidir. Liberal ekonomik sistem, ekonomik etkinliği merkezine alır. Yüksek ekonomik büyüme ekonomik etkinliğin bir sonucudur. Ekonomik büyümenin getirilerinin yüksek yaşam standartları yaratması beklenmektedir. Liberal döngü, düşük aylık bağlama oranının (replacement rate) çalışma teşviki etkisi ile başlamaktadır. Aylık bağlama oranı açısından insanların çalışmadığı zamanlarda sosyal yardımdan veya sosyal sigortadan aldığı gelirin kendi piyasa gelirlerinden daha düşük bir oranda olması gerekmektedir. Bunun sonucunda refah bağımlılığı zorlaştırılmakta ve yüksek istihdam seviyeleri teşvik edilmektedir (Arda Özalp, 2016: 92 - 93).

2.4.2. Korporatist/ Muhafazakâr Refah Devletleri

Kıta Avrupası’ndaki ülkelerle özdeşleştirilen bu rejim şekli, katolik toplumsal uygulamaların tarihi mirası ve düzenli üretime bağlı olarak şekillenmiştir. Bu nedenle klasik aile yapılarının korunabilmesi önemli öncelikler arasında yer almaktadır. Kilise geleneklerinin etkisinin de içinde bulunduğu bu rejim kapsamında muhafazakâr

yaklaşımlarla aileler ve cinsiyet konuları da ele alınmaktadır. Tarihi üretimci ve devletçi yapı, sanayi devrimi sonrasındaki sınıfsal yapıların ihtiyaçlarına yanıt olmak üzere iyileştirilmiştir. Liberal rejimlerin tersine burada piyasa aktivitelerine olan bağlılık ön planda yer almaz. Bir taraftan güçlü ekonomi performansı elde edilmeye çalışılırken öncelik sosyal istikrara ve hane halkının gelir istikrarına verilmektedir. Buna ek olarak toplumsal yapıyı, hiyerarşik düzeni ve statü farklarını korumaya çabalarlar. Piyasaya olan bağlılığı daha alt düzeyde olan rejim şeklinin sunduğu yardımlar aşmalı olabilecek düzeyde gerçekleşmektedir (Andreß ve Heien, 2001: 341).

Avusturya, Almanya, Fransa, İtalya'nın bir kısmı (özellikle güney dışında kalan yerler) ve Belçika bu refah rejimi için örnek sistemlere sahiptir. Almanya genellikle bu tür değerlendirmelerde ön sıradadır. Kıta Avrupası Refah Rejimine; Aynı zamanda Sosyal Sigorta Modeli, Bismark Ülkeleri Modeli, korporatist refah rejimi olarak da adlandırılır. Geçmişten miras alınan hiyerarşik sosyal düzeni sürdürmekle yakından ilişkilidir. Piyasanın etkinliği toplumsal düzenden daha az kaygılıdır ve anti-liberaldir. Hakların sosyal boyutu geniştir. İstihdamı yüksek tutmak yerine bu modeli benimseyen ülkeler; sosyal güvenlik hakkını, yani sosyal sorunları sosyal güvenlik yoluyla çözme hakkını benimsemişlerdir (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2532).

Muhafazakâr veya korporatist refah devleti modeli, mesleki ve statü ayrımları boyunca farklılaşmış ve bölünmüş Bismarckian sosyal sigorta programlarına sahiptir. Ayrıca, Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde, devlet çalışanları (memurlar) sosyal sigortalarda, özellikle de emekli maaşlarında ayrıcalıklı muamele görmektedir. Bu modelde, insanlar, özellikle erkekler, sosyal bir şemaya katkıda buldukları ölçüde bir karşılık veya faydaya hak kazanırlar. İstihdam rekoru sosyal hakların kazanılması için belirleyicidir. Çalışanlar sosyal sigorta fonlarına katkı öderler ve kazançla ilgili ve katkı süresine bağlı faydalar alırlar. Bu model genellikle sosyal hizmet açısından fakir ve transfer ağırdır (Şenkal ve Sarıipek, 2007:165).

Muhafazakar sistemin bu özellikleri, mevcut tabakalaşma sisteminin ve gelir eşitsizliğinin büyük ölçüde dokunulmadan bırakıldığını ve gerçekte mevcut durum ve gelirdeki ılımlı farklılıklardan ziyade büyütme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Model 1980'lerde ve 1990'larda (cinsiyet yanlılığı), özellikle kadınların işgücü piyasasına katılımının gerekli büyümesini engellediği belirtilmektedir.

Hane halkları sahip oldukları gelir seviyesini normal zamanlarda olduğu gibi olağandışı durumlarda da (hastalanma, işsiz kalma, sakat kalma vb.) korumayı amaçlar. Evli olan kadınların işgücüne katılımları destek görmez ve ailelere yapılan yardımlar daha çok anneliğin teşvik edilmesine yönelik olmaktadır. Bu rejim şeklinde, erkeklerin işi yönetmeleri, kadınların da evdeki işlerle ilgilenmesi biçiminde ideal formuna kavuşan aile yapısının istikrarlı olması hedeflenir. Aile hizmetleri gelişmemiştir. Bu rejim tarzında yoksul kalma tehlikesi altında bulunan bireylerin öncelikli olarak ailelerine, üyesi olduğu dini veya diğer toplumsal gruplara güvenmesi gerektiği düşünülür. Buradaki sürdürülmesi beklenen gelir düzeyi muhtemelen liberal refah devletlerinde sağlanması öngörülen "iyi bir asgari geçim düzeyinden" daha yüksektir. Fakat kadınlara biçilen rollere bağlı olarak eve ekmek getiren erkeğin refah devleti (male breadwinner's welfare state) biçiminde bir tanımlama yapılmaktadır. Pratikteki anlamıyla asıl ekmek kazanan kişinin işini korumak olan kuşkusuz ana amaçtır. Bununla beraber açık biçimde yoksulluk ve gelir eşitsizliği durumunu azaltmak olmasa da yüksek gelir seviyesinin korunması sebebiyle bunların muhafazakâr refah devletlerinde, liberal refah devletlerinden daha düşük seviyede gerçekleşmesi olasıdır (Headey vd., 1997: 332 - 333; Pierson, 1998: 778).

Devletlerin etkinlikleri liberal rejimdeki duruma oranla net bir şekilde daha yüksek seviyededir. Bu yapı ailelerin başarılı olamadığı durumlarla sınırlıdır. Diğer bir deyişle devletin müdahale etmesi sadece ailelerin yoksul kalma riskleri ortaya çıktığında gerçekleşecektir. Liberal rejimlere kıyasla daha yüksek seviyede fakat buna rağmen nüfusun bazı kesimlerini hariç tutan bir sosyal sigorta programı sunmaktadır. Düzenli üretimci ve devletçi özelliklerinin yanında metalaşmanın sınırlanması ılımlıdır. Refahın temin edilmesi, kazançlarla ilgili olarak işte gösterilen performansa bağlıdır ve durumu koruyucu yapıdadır. Sonuç olarak düzenli üretimci rejim, sıkı şekilde hiyerarşik sınıflandırma özelliği ile göze çarpmaktadır (Andreß ve Heien, 2001: 342; Schwarz, 1992: 265). Bu rejim şekli, önceleri Almanya'da ortaya çıkmış ve sonra Kıta

Avrupası'nda gelişim göstermiştir. Esping - Andersen, bu rejim tarzlarını; Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya ile örneklendirmiştir.

2.4.3. Sosyal Demokrat Refah Devletleri

Sosyal demokrat refah rejimleri “evrensel refah rejimleri” ve “İskandinav modeli” gibi farklı isimlerle de tanımlanmaktadır. Bu rejim modelinin özelliklerine sahip ülkeler Norveç, Danimarka, Hollanda ve Finlandiya'dır, ancak önde gelen model ülke İsveç'tir. Bazı sosyal bilimciler de bu modeli “İsveç modeli” olarak ifade etmektedirler. Bu rejimin en belirgin özelliği kuşkusuz evrensel yapısıdır. Bununla birlikte, sosyal dayanışma ve sınıflar arası eşitlik bu modeli diğer refah modellerinden ayırmaktadır (Özdemir, 2005: 248).

Sosyal demokrat refah rejimleri, yardımlarının sahip olduğu belirli özelliklere göre karakterize edilir. Birincisi, bu yardımlar ağırlıklı olarak kamu sektörü tarafından sağlanır ve nispeten cömerttir. İkincisi, bir vatandaşlık hakkı olarak, evrensel kapsam sağlarlar. Üçüncüsü, ihtiyaca cevap olmaktan ziyade stres önleme eğilimindedirler. İşçinin emek piyasasına olan bağımlılığını azaltmak, refah devletini desteğini güçlendirmek ve vatandaşlar arasındaki işbirliğini artırmak için sosyal politikalar, birbirleriyle bağlantılı bu özellikteki hizmetlere dayanmaktadır. Bu politikaların en tipik örneği İsveç'tir ve diğer İskandinav ülkeleri de bu politika geleneğini devam ettirmektedir (Olsen, 1994: 3-4).

Bu modele göre sosyal politikalar, bireylerin bağımsızlıklarını sağlamak amacıyla kapasitenin en üst seviyede kullanılmasını sağlamaya çalışır. Kadınların çocuklarının olup olmadığına bakılmaksızın iş piyasalarına ve özellikle kamusal sektörlerle katılımları teşvik edilir. Sosyal demokrat refah devletleri söz konusu olduğunda tam istihdam önceliklidir. Açık olarak kadının ekonomik açıdan bağımsız olabilmesini sağlamak ve bunu güçlendirmek için dizayn edilmiş olan politikaların uygulandığı tek rejimdir. Bu haliyle de liberal refah devletleri ve üretimi refah devletlerinden belirgin biçimde ayrılırlar. Öncelikli olarak, işgücünün piyasadan elde ettiği gelirlere tamamlayıcı ve

alternatif geliri garanti etmesi sebebiyle doğal olarak liberal rejimlerden ayrılır. Bununla birlikte kadın çalışanların tam zamanlı çalışmasını ve aile içindeki yükünü azaltarak onların işgücü piyasalarına ömür boyu katılımlarına destek olduğu için de korporatist rejimlerden farklılaşırlar. Refaha yönelik sorumlulukların aileyi merkeze alan tarzdan çıkarılması (de-familialization) yöntemi ile sosyal demokrat refah devleti, kadınların metalaşmasının önünü açar ve bir taraftan da onun erkeğe olan bağımlılığını azaltır. Bundan sonraki aşamada da onun metalaşmasına bir sınır koyar (Esping-Andersen, 1999: 46 - 47).

Sosyal demokrat refah rejimleri, refah ile ilgili metalaşma olgusuna getirdiği sınırlamalar ve piyasa bağımlılığının azaltılması ya da yok edilmesi için çaba göstermesi ile diğer rejimlerden ayrılır. Sosyal demokrat refah rejimleri, eşitlikçilik yaklaşımı ile aynı taraftadır ki hâlihazırda eşitlikçi unsur, evrenselliğin uygulanması şeklinde ele alınabilir. Zengin ya da yoksul olup olmaması önemli olmaksızın tüm bireyler aynı hak ve yardımlara sahiptir. Bu model de tam istihdamın gerçekleşmesi için çaba gösterir. Sosyal demokrat refah rejimlerini diğer rejimlerden ayıran öge düşük seviyedeki işsizlik oranlarıdır. Bu ülkelerdeki refah ve istihdama yönelik politika ve uygulamalar üretkenlik üzerine kurulmuştur. Bu da tüm bireylerin üretici olarak verimliliklerinin en üst düzeye çıkarılması için çaba gösterilmesi anlamına gelmektedir. Sosyal demokrat üretkenlik, refah devletinin; tüm insanların çalışmak için zorunlu kaynaklara ve güdüye sahip olmasının garanti edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Esping-Andersen, 1999: 78 - 80).

Sosyal Demokratik rejimlerde emeklilik sistemleri, emeklilik sistemlerinin liberal ve muhafazakar modelinden farklıdır. Bu sistemin en tipik örneğini oluşturan İsveç'teki Bismarckers, sosyal demokrat mesleki sigortaların unsurlarını birlikte gösteren özelliklere sahiptir. Bismarck sigorta modelinde olduğu gibi, maaş bağı kazançlarla ilgilidir ve cömerttir, ancak profesyonel sigortaların gelişmesine izin vermek için yaratılmıştır. Sistemin en büyük farkı; Prim ödeme zorunluluğu ne olursa olsun, dünyada ilk kez tüm vatandaşlarına asgari emekli aylığı garantisi vermesidir. Ancak, 1990'lardan bu yana, emeklilik harcamalarının halk üzerindeki baskısını azaltmak için sistemde bazı

değişiklikler yapıldı; Sistemin bazı yükleri piyasaya taşınırken, bu şekilde işgücü piyasasındaki hareketliliğin geç emekliliği teşvik ederek artması beklenmektedir (Tiyek ve Yertüm, 2016: 35).

Gönülsüz işsizlik olgusunu en alt seviyeye çekebilmek ve tam istihdamı hem erkekler hem de kadınlar için dizayn etmeye çaba göstermek bu rejimin önemli özelliklerinden biridir. Bu rejimin en öne çıkan özelliklerinden biri piyasaları ya da aileleri merkeze alan politika ve uygulamaların dışına çıkmasıdır. Muhafazakâr modelin tersine, ailelerin veya bireylerin gereksinimlerini karşılayamayacak şekilde güçsüz kalmaları beklemez. Bu noktadaki amaç ise aile bağımlılığının yükseltilmesi değil bireysel bağımsızlığın artırılmasıdır. Bu açıdan bu model, liberalizm ve sosyalizm yaklaşımlarının kendine has bir birleşimidir. Ancak, muhafazakâr rejimlerle beraber, refah devleti toplumsal görevlerini yerine getirirken liberal rejimlerden daha geniş ve daha derin bir kitle meydana getirirler (Hicks, 1991: 400).

Evrensel bir refah sistemini benimseyen Sosyal demokrat refah rejimleri modelinde pazarın refah artırıcı sosyal ilişkilerde sınırlı bir yeri vardır. Asgari ihtiyaçların karşılanmasında eşitlik yerine en yüksek eşitlik standartlarına ulaşmayı amaçlayan bir refah devleti rejimi oluşturmaktadır. Sosyal demokrat refah rejimlerinin diğer modellerden farklı olan bir diğer önemli özelliği; devletin refahın sağlanmasında rol oynayan ikinci veya üçüncü yer olmadığı düşüncesi, aksine, sosyal hakların sağlanmasında devletin ana otorite olduğu anlayışına dayanmaktadır. Evrensel ve dayanışma içinde bir refah devletinin sürdürülmesi büyük maliyetlere neden olur. Bunu sürdürmenin birincil yolu, insanların büyük bir kısmının çalıştığı ve çok az insanın sosyal yardımlarla yaşadığı bir sosyal yapı gerektirir. Bu gereksinimin farkında olan demokratik rejim ülkeleri, tam istihdam vaadine göre örgütlenmiş bir devlet profili oluştururlar (Sarıca, 2008: 88).

2.5. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi

Tarihi gelişimi ele alındığında refah devleti kavramının ortaya çıkmasında toplumsal yapıda ortaya çıkan mali, siyasi ve sosyal değişim ve gelişimlerin rolü olduğu

görülebilmektedir. Bu değişim ve gelişimleri genel anlamda sanayileşme süreci ve bunun sonucunda ortaya çıkan gelir adaletsizlikleri, işçi sınıfının daha da fakirleşmesi, sınıfsal çatışmaların alevlenmesi, savaşların ortaya çıkması ve ekonomik krizlerin çıkması tetiklemiştir. Refah devleti ile ilgili temeller 1880'li yılların ilk döneminde Almanya'da Bismark tarafından atılmıştır. Ardından yavaş bir şekilde diğer ülkelerde de bu durum yaygınlaşmıştır. Fakat II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından çoğu ülkede bu tür çalışmalarla ilgili reformlar askıya alınmak zorunda kalmıştır (Özdemir, 2005: 160).

Çağdaş anlamda ve etkili bir şekilde refah devletinin ortaya çıkışı, 1950'lerden sonrasına denk gelmektedir. Ancak bu ortaya çıkış aşamasına gelinceye kadar çok sayıda gelişme ve çatışma meydana gelmiştir. Bununla ilgili farklı yorumların olduğu da görülmektedir. Mesela liberal yaklaşım refah devleti anlayışının İngiltere'de 16. yüzyılda yürürlükte olan Yoksullar Yasasına kadar uzandığını ileri sürer ve bu durumun temelinde ahlaki sorumlulukların olduğunu ifade eder. Bu noktada liberal düşünürler ile muhafazakâr düşünürler buluşmaktadır. Marksist yaklaşıma göre ise refah devleti, kapitalist gelişmelerin bir ürünü şeklinde değerlendirilir ve ortaya çıkışı kapitalizmin problemleri, sınıf kavgaları ve ekonomik krizlerle ilgilidir. Bu yüzden refaha yönelik politikalar özel mülkiyet yapısının değişmeden işçi sınıfının sistemle bütünleşmesini sağlamaya çalışan kararlar olarak değerlendirir (Koray, 2005: 31).

1930'lar erken dönem refah devleti uygulamalarından koruyucu refah devleti uygulamalarına geçildiği yıllardır. Bir örnekle açıklamak gerekirse o yıllarda her dört Amerikan vatandaşından birisi işsizdir ve her altı Amerikan vatandaşından birisi bir şekilde sosyal yardım almaktadır. İnsanlar klasik doktrinin koyduğu şekilde fakirliğin bireyin kendi ahlaki/karakter zaaflarından ya da hatalarından kaynaklandığı yönündeki önermeyi sorgulamaya girişmişlerdir. 1929 Ekonomik Bunalımı kurumsallaştığı ve güçlü olduğu düşünülen kapitalizmin, sanıldığı kadar güçlü temelleri olmadığını göstermiştir. Bu durum devletlerin topluma ve ekonomiye kapsamlı ve güçlü kurumlar kurmak suretiyle müdahil olması gerektiği fikrini pekiştirmiştir. I. ve özellikle II. Dünya savaşı boyunca ve savaştan sonra devletler artan bir şekilde sosyal sorunlara müdahale etmeye başlamışlardır. Savaşların ortaya çıkardığı yıkım ve ekonomik krizler, devletin sosyal

alana ve ekonomiye müdahalesine süreklilik arz eden bir karakter kazandırmıştır. Bu durum klasik liberal anlayışının değişmesine ve sosyo-ekonomik politikaların uygulama alanlarının ve kapsamalarının genişlemesine yol açmıştır (Memişoğlu vd., 2011: 204).

Keynes'in yaklaşımı ile başlayan refah devleti anlayışı, geleneksel liberal yaklaşımın temelinde bulunan gece bekçisi devleti ve bırakınız yapsınlar tarzı ekonomi anlayışını bırakmış bunun yerine karma ekonominin esas alındığı bir model getirmiştir. Keynesyen kuramın ileri sürdüğü refah devleti modeli, büyüme ve kalkınmanın altyapısını hazırlama, işsizlik problemini çözme ve piyasaları geliştirme gibi amaçlarla yola çıkmıştır. Bunların yanında, sosyal güvenlik ile ilgili politikalarda farklı grupların refah düzeylerini yükseltmeye çaba göstermiş ve ortaya çıkacak olan maliyetlerin devlet, girişimciler ve çalışanlar arasında bölüştürülmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu süreç ile beraber, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler 50 sene kadar sürecek olan büyüme ve refah dönemini yaşamışlardır (Biber, 2008: 60).

1950 ve 1970 seneleri arasında şüphesiz dış ekonomideki şartların da uygun olmasına bağlı olarak belirli düzeyde bir ekonomi büyümesi elde edilmiş ve istihdam amaçlarına ulaşılmıştır. Bunun sonucunda toplumsal harcamalar devamlı şekilde yükselmiş ve büyük bir sosyal çatışma ortaya çıkmadan ekonomilerin gelişmesinin yanında öncelikli olarak eğitim, sağlık ve çalışma şartları gibi konularda ve diğer pek çok sosyal konuda devletçi kararlar uygulamaya sokulmuştur (Koray, 2003: 68).

Refah devletinin ortaya çıkış aşamasında 4 dönemden söz edilebilir. İlk dönem olan 1880 öncesindeki dönemde paternalist bir yaklaşım görülmekteydi. Bu dönemde ortaya çıkan sosyal problemlerin bertaraf edilmesi noktasında aileler, gönüllü ve dini kuruluşlarda hayırsever olmak adına görev yapan kişiler devreye girmişlerdir. İkinci dönem 1880 ile 1945 arasındaki geçen sosyal sigorta dönemidir. Bu dönemde bir meslekte çalışan kişilerin zorunlu şekilde ödeme yaparak bir sigorta kurumu çatısı altında sosyal garantiler elde ettikleri görülmektedir. Üçüncü dönem olan 1945 ve 1975 arasındaki geçen süre refah dönemlerinin altın çağı olarak adlandırılır. Refah devleti olmanın gerekliliklerinden olan gelirin desteklenmesi ve hayat standartlarının seviyesinin

artırılmasının mecburi olduğu dönemdir. Dördüncü ve son dönem de 1975'ten sonraki dönemdir. Bu dönem refah devletine yönelik anlayışların sarsıldığı ve refah devleti olgusunun krizlerle karşı karşıya kaldığı bir tür yeniden yapılanma dönemi olarak tanımlanabilir (Özdemir, 2007: 177 - 178).

2.5.1. Sanayi Devrimine Kadar Olan Dönem

Sanayi devriminden önceki süreçte aileler, sosyal bazı gruplar, dini ve gönüllü kuruluşlar, bazı meslek örgütlenmeleri dar gelirli veya gelirsiz olan bireylere destek olabilmek için girişimlerde bulunmuşlar ve bazı roller üstlenmişlerdir. Buradaki önemli olan konu ise bunların tamamının gönüllülük esasına göre yapılıyor olmasıydı. Resmi bir zorlama olmadan bu yapılar yardım amaçlı olarak harekete geçmekteydi. Ortaçağ esas itibarıyla toplumsal yapıda ahlak değerlerinin hüküm sürdüğü, zenginliğin ve çok servet biriktirmenin kötü olarak görüldüğü, servet ve zenginliğin sosyal amaçlarla toplumun hizmetine sunulduğunda kabul gördüğü ve hayırsever kitlelerin yoğun olduğu bir dönem olarak tanımlanabilir. Antik dönemde yalnızca savaşa gidebilen erkek bireyler devlet tarafından sağlanan sosyal güvencelere sahip olabiliyordu. Bunun sebebi de savaşan bu bireylerin savaşın sonrasında geri döndüklerinde kendi kendilerine yetememe ihtimalinin bulunmasıdır. Bu dönem ile ilgili Adam Smith ve serbest piyasa mekanizmalarının etkisi açıktır. 16. ve 18. yüzyıllar arasında geçen döneme egemen olan düşünce yapısı refah devletinin daha fazla gelişim göstermesine engel olmuştur (Özdemir, 2007: 181).

Refah devleti uygulaması olan sosyal yardımın sistematik olarak ilk uygulandığı yer ise İngiltere'dir. Kraliçe Elizabeth döneminde hayata geçirilen 1601 tarihli yasa (The Poor Law Act- Fakirlik Yasası) sosyal yardımın ilk örneğidir. Bu yasa üç adet muhtaçlar sınıfı öngörmektedir. Bunlar; sakatlar, sakat olmayanlar ve çocuklardır. Yardım, kilise toprakları baz alınarak belirlenip özel bir vergi ile destekleniyordu. İhtiyaç duyan çocuklar ve sakatlar para yardımı alıyorlardı. Sakat olmayan fakirlerse, çoğunlukla faaliyetsizlikten dolayı fakir oldukları için onlara iş vererek yardım etme zorunluluğu bulunmaktaydı. Sakat olmayan fakirlerin bünyesinde toplandığı workhouse'lar (çalışma evleri) bu bağlamda gelişmeye başlamıştır. Diğer ülkelerde de İngiltere de olduğu gibi

yoksulluk yasaları aynı ideolojik bakış açısıyla yavaş yavaş ortaya çıkmıştır (Rosanvallon, 2004: 121).

2.5.2. Sanayi Devrimi- II. Dünya Savaşı Arası Dönem (1880-1945)

Refah devleti ile ilgili yaklaşımlar ve uygulamalar gerçek manada II. Dünya Savaşının ardından etkili bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat çağdaş anlamda refah devleti ve uygulamaların ortaya çıkış 19. yüzyıla dayanır. Bir meslek icra etmek amacıyla çalışan kişilerin sahip oldukları problemlerin çözülmesi ve işgücü piyasasının düzenlenmesini sağlamak için refah sistemi çalışmaları ilk olarak Almanya'da ortaya çıkmış ve Bismarck tarafından tanıtılmıştır. Devletin karşı karşıya kalılabilecek sosyal risklere karşı ilk sosyal hizmet denemesi 1871 senesinde endüstriyel kazalarla ilgili maddelerin tanıtılmasıyla başlar. 1883 senesinde sağlık hizmetleri ile 1889 senesindeki emeklilik sistemlerine ilişkin hükümler endüstriyel kazalar için yürürlüğe konmuştur. Bunlara ek olarak II. Dünya Savaşından sonraki dönemlerde işsizlik tazminatı ve aile ödenekleri sistemin içine dâhil edilmiştir (Aysan, 2011: 7).

Tablo 2.2: OECD Ülkelerinin Bazılarında Başlıca Sosyal Politika Programları Tanıtımı

	Endüstriyel Kaza	Sağlık	Emeklilik	İşsizlik	Aile Ödenekleri
Avusturya	1887	1888	1927	1920	1921
Kanada	1930	1971	1927	1940	1944
Danimarka	1898	1892	1891	1907	1952
Finlandiya	1895	1963	1937	1917	1948
Fransa	1898	1898	1895	1905	1932
Almanya	1871	1883	1889	1927	1954
Yunanistan	1914	1922	1934	1954	1958
İrlanda	1897	1911	1908	1911	1945
İtalya	1898	1886	1898	1919	1936
Hollanda	1901	1929	1913	1916	1940
Yeni Zelanda	1900	1938	1898	1938	1926
Norveç	1894	1909	1936	1906	1946
İspanya	1900	1929	1914	1919	1938
İsveç	1901	1891	1913	1934	1947
Türkiye	1945	1950	1949	1999	1945
İngiltere	1897	1911	1908	1911	1945
ABD	1930	2010	1935	1935	-

Kaynak: <http://ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/> (16.02.2019)

Bu ülkeler ele alındığında Almanya'nın endüstriyel kaza konusunda diğer ülkelerin önünde olduğu görülebilir. Bunun sonrasında Finlandiya, Danimarka, İtalya gibi refah ülkeleri öne çıkmaktadır. Sanayi devrimiyle beraber işçi sınıfları meydana gelmiş ve işçilerin de korunması amacıyla sağlık, işsizlik tazminatı ve aile ödeneği gibi hususlar önemli hale gelmeye başlamıştır. Tüm bu yaklaşımlar ile ilgili öncü ülkelerin Norveç, İsveç ve Danimarka gibi ülkeler olduğu söylenebilir. Bahsedilen bu ülkeler refah devletinin gerekliliklerini eksiksiz olarak yerine getiren ender ülkelere dönüşmüşlerdir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise bu tür sosyal uygulamalar ancak 1929 senesinde patlak veren ve tüm dünyayı büyük oranda etkisi altına alan büyük buhran denilen ekonomik buhranın ardından gelişim göstermiştir. Çünkü büyük buhrandan önceki dönemde bireyler ağırlıklı olarak kırsalda, kendilerine ait çiftlikler ve köy evlerinde yaşamaktaydı. Bu bireylerin ekonomik ve bakım ihtiyacı olarak güvenlikleri aile arasında sağlanıyordu. Dede, oğul ve torunun bir arada yaşadığı geniş aileler arasında yaşlıların, sakatları ve hastaların bakımları yapılmaktaydı.

Refah devleti anlayışının ortaya çıkmasının ve yayılmaya başlamasının önemli nedenlerinden biri de II. Dünya Savaşından sonraki dönemde iki kutuplu duruma gelen dünya üzerindeki 'komünizm tehdidi' ve merkezi planlı rejimlerin sağladığı başarılar karşısında Amerika Birleşik Devletlerinin öncülük ettiği kapitalist düzenin değişik arayışlar içine girmesidir. Dünyadaki diğer ülke ve toplumları kapitalizmin havuzu içerisinde tutabilmek için kapitalizmin vazgeçilmez ilkesi olan serbest piyasa ve sınırsız sermaye hareketleri denetim altına alınmış, refah devleti anlayışına geçilmiştir (Özdemir, 2007: 184).

Sanayi devrimi önce buhar gücünün makinelerde kullanılmasının keşfinin ve makineleşmenin sonrasında ise büyük sanayi tesislerinin kurulması ile başlayan ve bütün dünyayı geri dönülemeyecek şekilde etkileyen, hem sosyal hem siyasi hem de ekonomik olarak toplumları etkileyen bir dönem olmuştur. Sanayi devrimi ile ortaya çıkan bazı sonuçlar şöyle sıralanabilir (Erdal, 2012: 57-59):

- Üretim teknikleri değişmiş, küçük çaplı atölye ve tarlalardan büyük çaplı üretim tesislerine doğru bir imalat kayması yaşanmış ve büyük çaplı üretimler yapılmaya başlanmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak işgören ve işveren şeklinde iki ayrı sınıf meydana gelmiştir.
- Demografik açıdan büyük değişiklikler meydana gelmiş ve köylerden şehirlere doğru büyük çaplı göçler ortaya çıkmıştır. Bu göçlere bağlı olarak toplumlar tarım toplumu özelliğini yitirerek sanayi toplumu özelliğine kavuşmuştur.
- Toplum refahında ortaya çıkan artışla birlikte gelir dağılımında adaletsizlikler ortaya çıkmış ve bu da yoksulluğu artırmış ve toplumların büyük kesimleri mutsuz hale gelmeye başlamıştır.
- 1880 ile 1920 seneleri arasındaki dönemde refah devleti olgusunda kanuni olarak bazı yenilik ve değişimler görülmüştür. Refah devletinin ekonomik olarak ortaya çıkardığı sonuçlar ise 1920'lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır.

Refah devletinin gelişiminde kapitalizm ve kriz arasındaki yakın ilişkinin etkisi büyüktür. 1914 yılından başlayarak, kapitalizmin yapısal krizi, II. Dünya Savaşı sonuna kadar sürmüştür. 1945 tarihinden itibaren, Altın Çağ olarak ifade edilen yeni bir gelişme dönemi gelmiş ve tüm dünyada toplumun yoksul ve zayıf kesimlerinde ekonomik açıdan kısa süreli de olsa bir rahatlama oluşmuştur. Özellikle Avrupa'da ve iktidara gelen dünyada savaş sonrası dönemde, tarafların sol kökenli işçi sınıfı sosyal süreci şekillendirmede aktif rol oynadığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, ikincil bir faktör olmasına rağmen, kapitalizmin görünmez el yaklaşımı 1929 krizi ile sona ermiştir. Sonuç olarak, devlet bu dengeyi sağlamak için önemli bir rol oynamıştır (Şenkal ve Sarıipek, 2007: 150).

2.5.3. Büyüme Dönemi (1945-1975)

II. Dünya Savaşı dünyadaki tüm devletleri ve toplumları derin şekilde etkilemiş ve düşünce yapılarında ayrılıklara sebep olmuştur. Savaş sebebiyle ortaya çıkan kıtlık durumları 1930'lardaki krize bağlı olarak ortaya çıkan işsizliğin tersine toplumda yaşayan tüm sınıfları eşit konuma sokmuştur. Mali açıdan zayıflayan kesimin ekonomik düzenle

ilgili arayışları hoş karşılanmaya başlamıştır. Savaşın ortaya çıkardığı görüş ayrılıklarının bir sonucu olarak yeni bir siyasi ve kültürel düzen meydana getirilmiştir. Bu bağlamda ülke içinde yüksek istihdam oranı ve ekonomik büyümeyi sağlama görüşü üzerinde şekillenen Keynesyen politikalar izlenmiştir. Piyasaların etkilerine bağlı olarak ağırlıklı olarak kurumsal refah devleti kabulü ve son olarak da piyasa ekonomisi ve refah devleti üzerinde geniş tabanlı bir uzlaşma ve bu kesimler arasında çatışan çıkarlar uyumlaştırılmıştır (Aktan, 2003).

Keynes, dönem olarak hem I. hem de II. Dünya Savaşını yaşayan bir iktisatçıdır. Savaşların olduğu bu olağanüstü dönemler de Keynes'in düşünce yapısı üstünde büyük etkilere neden olmuştur. Keynes tarafından öngörülen refah devletinin özellikleri şöyle sıralanabilir: Refah devleti tam istihdamı sağlamayı amaçlayarak, talep yönetimi ile kitle üretim ve tüketimini desteklemeye yönelik altyapının sağlanmasını hedefleyen ekonomik politikalar izler. Toplu görüşme gibi toplumsal politikaları uygulamaya koyar; kaynakların dağıtılmasında, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında ulus devletin öncelikleri dikkate alınır; piyasanın yetersiz ya da başarısız olduğu alanlarda devlet piyasa ile birlikte hareket ederek karma bir ekonomik model oluşturur ve piyasanın başarısızlıklarını telafi eder (Memişoğlu vd., 2011: 206).

1929 yılında patlak veren Büyük Buhran kapitalizm sisteminin sonunu getirmiştir. Adam Smith hemen hemen hiç bir insanın içinde bulunmadığı bir tür piyasa ekonomisini öngörmekteydi. İngiliz iktisatçı Keynes ise, bu klasik varsayımı eleştirerek dengeli bir yapının olması gerektiğini öne sürmüştür. Keynes'e göre; devlet tam istihdamın oluşturulması için piyasaya yeterli seviyede müdahale etmelidir. Böylelikle gerekli durumlarda devlet üzerine bu amaca yönelik olarak görevler yükler. Keynes tarafından ortaya atılan bu yeni yorum ile kapitalizm 1945 ile 1960 arasındaki dönemde altın çağını yaşamıştır (Harris, 2002: 380 - 385).

Refah kapitalizminin 1945 ile 1975 seneleri arasındaki yaşadığı altın çağ süresince, Batı Avrupa genelinde sosyal koruma -özellikle ev içinde ücret almadan çalışmak zorunda kalan kadınlara tamamlayıcı roller veren- tam istihdamı tesis eden

temellere dayandırılmıştır. Refah devletinin sahip olduğu toplumsal ve mali yapı 40 - 50 sene öncesindeki döneme kıyasla büyük değişimler geçirmiştir. Bu dönemde aile yapılarının değişim göstermesi ve ağırlıklı olarak kadınların istihdam oranlarının yükselmesine bağlı olarak devletlerin vergi gelirleri de artmış, buna bağlı olarak devletler kamu harcamalarına ağırlık vermiş ve sonucunda kaçınılmaz olarak kamu açıkları artmıştır. Yine aynı dönemde refah devletinin harcamaları yükseldikçe, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik ve gelir dağılımı gibi sosyal politika ve sosyal refah hizmetleri geliştikçe bu hizmetler, vatandaşlar tarafından hak olarak görülmeye başlanmıştır (Özdemir, 2005: 158).

Bu dönem içinde gelişmiş ülkelerde refah kavramı sınırsız büyüme şeklinde adlandırılıyorken gelişmekte olan ülkelerde ise bu kavram kalkınma şeklinde adlandırılmıştır (Gencer, 2009: 8). Altın Çağ'da refah devletinin hacimsel olarak büyümesi vergi sistemi üzerinde de bir etkiye neden olmuştur. Bu dönemde, devletler eliyle üretilen hizmetler ve ürünlerin niteliksel açıdan artış göstermesine bağlı olarak vergilerde de artışlar olmaya başlamıştır. Bu dönemde görülen diğer bir önemli durum da istihdam oranları üzerinde ortaya çıkmıştır. 1970'li döneme kadar pek çok ülkede sağlık, eğitim ve sosyal refah hizmetleri ile ilgili çok sayıda kişinin istihdamı sağlanmış ve kamunun sunduğu hizmetler büyüyerek başlı başına bir "kamu sektörü" olgusunun meydana gelmesine neden olmuştur (Erdal, 2012: 83).

Taylor-Gooby'e göre; 1950'lerin başlarında ve 1970'lerin ortalarında gözlenen nispeten istikrarlı ve hızlı büyüme geniş bir kaynak yarattı. Öngörülmemiş hızlı ve istikrarlı büyümeyi üç mekanizma açıklar. Her şeyden önce, ücretler tamamen piyasada belirlenmiş ancak artan yaşam maliyetleri büyük ölçüde kurumsallaşmıştır. Kitle tüketimi ile birlikte seri üretim senkronizasyonu için bu önemli bir nedendir. Buna ek olarak, 1950'li yıllardan 1970'lerin ortalarına kadar, aktif bir asgari ücret politikası ve daha sonra ücret farklılıklarının azaltılması takip edilmiştir. Firmaların beklentileri göz önüne alındığında reel ücretleri önemli oranda artırmak ve refah gereksinimlerini sürdürmek için emek tasarruflarını sağlayan yeniliklere yönelme olmuştur. Böylece en iyi ücretli

işçilerin bile araba, kentsel konutlar ve elektrik ekipmanlarını almaya gücü yetebilmiştir (Taylor, 2004: 1).

1968 ile 1973 seneleri arasında kalan 5 senelik dönemde, diğer bir ifadeyle Altın Çağın zirve döneminde yatırım oranına ilişkin veriler OECD ülkelerinin arasında büyümeyi ve verimlilik farkları ile ilgili verileri tanımlayan en önemli gösterge olmuştur. Yapılan kaynak taramalarında büyümenin, verimliliğin ve temel makroekonomik göstergelerin refah harcamaları ile bir etkileşim içinde olmadığı sonucu elde edilmiştir (Boyer, 2002: 8).

1970 ve 1980 seneleri arasında meydana gelen enflasyon içinde ekonomik olarak durgunlaşma ve işsizliğin artış göstermesi (stagflasyon) sürecinin aşılması noktasında Keynesyen ekonomi politikalarına yönelik uygulama ve yaklaşımların yeterli olamaması, krizin asıl sebebinin refah devleti uygulamaları olduğu görüşünü yaygın hale getirmiştir. Buna ek olarak liberal yaklaşımların maliye politikası kararlarına yön vererek refah devleti kavramının tekrar sorgulanması sonucu ortaya çıkmıştır. Kapitalist sistemin yeniden yapılanması gerektiğini düşünenler tarafından yeni bir sürece sokulmasına bağlı olarak 1970'ten sonraki süreçte Neo-liberal iktisat anlayışı yükselişe geçmiştir. Bu yeni dönemin temel politikası ve hedefi serbest piyasa ekonomisine yönelik güçlendirme çalışmaları (özelleştirmelere ağırlık verilmesi, dış ticaretle ilgili kısıtlama ve engellemelerin azaltılması gibi), ve buna bağlı olarak devletlerin ekonomik yapılar üzerindeki etkisinin daha sınırlı hale gelmesi olmuştur. 1975 senesinden sonraki dönemde ise iktisat politikaları neo - liberal yaklaşım doğrultusunda tekrar tanımlanmaya başlanmıştır. Bu yaklaşıma göre piyasaların kendi kendine çalışabilmesi için tüm düzenlemelerden kaçınmak gerekmekte ve ticaretin serbestleşerek sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılması ile kamusal harcamaların azaltılması öne çıkmıştır (Memişoğlu vd., 2011: 207).

1973 ve 1974 senesinde ortaya çıkan petrol krizinin etkileri 1978 ve 1979 senelerinde üst düzeyde hissedilmeye başlanmıştır. Erkek istihdamındaki artışa bağlı olarak refah devletine ilişkin senaryolarda da değişiklikler ortaya çıkmıştır. Buna ek

olarak, aynı zamanda farklı nitelikteki baskılara karşı yüksek derecede esneklik Altın Çağ sınırlamalarını gösteren refah devleti Gümüş Çağı'na dönüştü (Taylor, 2004: 3).

20. Yüzyılın son dönemlerinde refah devleti, globalleşme, yeni sosyal riskler, demografik değişiklikler gibi ana etkenlere bağlı olarak bazı engellemeler ile karşı karşıya kalmıştır. Çok sayıda araştırmacı, sosyal ve ekonomik engellerle mali sorunların refah devletinin krize girmesinin nedeni olduğunu öne sürmüşlerdir. Sonuç olarak mali sorunlar, yüksek düzeyde artış gösteren toplumsal harcamalar refah devleti ve globalleşme olguları ile çelişki içine düşmüştür (Aysan, 2011: 10).

Sanayi Devriminden itibaren devletlerin maliye politikalarının tarihi, asıl olarak laissez-faire'in yükselişi ve düşüşünün tarihi ve eş zamanlı olarak devletin ekonomideki yeri de yine laissez-faire'in etkinliğinin bir çeşit yansımasıdır. Geleneksel liberal iktisat yaklaşımında, devletlerin piyasaya müdahale etmesinin asıl amacı kendi kendine işleyen sisteme bağlı olarak milletin ulaştığı zenginlik seviyesini yükseltmek ya da bunu sağlayabilecek en uygun koşulları oluşturmaktır (Hobsbawm, 2008: 208-209). Neo-klasik iktisat, sadece rekabetçi denge için gerekli varsayımların ortaya çıkmadığı durumda yönetimlerin piyasalara müdahale edebileceklerini öne sürmektedir. Bu yönetim üzerine atfedilen tamamlayıcı bir görev olmaktadır. Diğer bir ifadeyle pareto verimliliğinin korunabildiği sürece müdahaleden bahsedilemez. Sadece piyasanın işlerliğinin azaldığı ya da kaybolduğu durumlarda yönetimin müdahale etmesi, sistemin arzı edilen büyük mutluluk seviyesine ulaştırılması için gereklidir. Bu noktada devletin müdahale etmesi pareto verimliliğine tekrar işlerlik kazandırmak amacıyla vergileri ve sübvansiyon araçlarını kullanan, tarafsız bir aracı durumundadır (Hunt, 2009: 486).

1930'ların ortalarına doğru gelindiğinde, Adam Smith felsefesi ile şekillenen ve neo-klasik iktisatçılar tarafından önemli ölçüde geliştirilen 'kendiliğinden düzenlenen piyasa sistemi' büyük bir çöküş yaşamıştır. Neo-klasik iktisat, ekonomik çöküşe hiçbir yeni reçete önerememiş veya mevcut reçeteleri yetersiz kalmıştır. Bu da laissez-faire ekonomik sistemini hakkında soru işaretlerinin yükselmesine neden olmuştur. Devlet müdahalesi olmayan serbest piyasa o dönemde kendi varlığı için en büyük tehditti. O

dönemde birçok iktisatçı, kapitalizm kendi yok etmeden, varlığını ancak yönetim müdahalesiyle koruyabileceği inancını benimsemeye başlamıştır. Mevcut ekonomik çöküşe, yalnızca devlet önlemlerinin çare olacağı yüksek sesle düşünölmeye ve talep edilmeye başlamışlardır. Bu anlayışın kuramlaştırılması ise 1936 yılında, John Maynard Keynes'in "İstihdam, Faiz ve Para Genel Kuramı (The General Theory of Employment, Interest and Money)" adlı çalışması ile olmuştur. Dönemin hastalığı olarak kabul edilen kitlesel işsizliğe karşı tam istihdam sorunu merkeze alınmış ve Keynesyen görüş çerçevesinde bir dönüşüm yaşanmıştır. Keynesyen politikalar, devlet müdahalesi yoluyla piyasa kapitalizmi krizlerinin giderilebileceğini veya istikrarlı bir büyümenin yine ancak devlet müdahalesi yoluyla gerçekleşebileceğini öngörmüştür. Keynesyen politikalar benzer şekilde işsizlik ve enflasyonun da bu şekilde yönetilebileceği düşüncesi üzerine kurulmuştur. Sonuç olarak Keynesyen görüş, tam istihdamın sağlanmasına yönelik devlet müdahalesine ekonomik bir gerekçe sağlamıştır (Arda Özalp, 2016: 71).

20. yüzyıldaki refah uygulamalarına yönelik yaklaşımların ortaya çıkmasındaki önemli etkenlerden biri de büyük çaplı işsizlik sorununun sadece devlet imkânları ile çözülebileceğine yönelik inançtır. 1929 senesinde ortaya çıkan büyük buhran ve ortaya çıkardığı derin olumsuz etkiler ile gönölsüz işsizlik düşüncesinin kabul görmesi, kaçınılmaz şekilde devletlerin ekonomi üzerinde büyük etkilere sahip olmasını ve böylece yüksek düzeyli istihdam olanakları korumasıyla ilişkilidir. Keynesyen politikaların ortaya çıkmasına bağlı olarak refah fikri, tamamıyla toplumsal felsefe ile bağlantılı duruma gelmiş, ekonomiyi düzenleyerek kontrol altında tutmak amacıyla dizayn edilmiştir. Adam Smith tarafından ortaya atılan doğal özgürlük düşüncesi devre dışı bırakılmamış fakat kontrol altına alınmıştır. Keynesyen makroekonomi kuramı, piyasanın tam istihdamda dengeye geleceğine dair bir doğal eğilim olmadığını göstermiş, böylelikle devletin refah işlevini bilimsel bir zemine oturtmuştur (Barry, 1999: 39 - 40).

Bu dönem içerisinde işgücündeki bollaşma, devamlı şekilde ortaya çıkan teknik gelişmeler ve büyük çaplı üretimler kapitalizm tarihi boyunca önceden görölmeyen uzun vadeli bir mali canlılığın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Keynes bu başarının mimarları arasında görölmektedir. Büyük buhranın ardından, Keynes tarafından ortaya atılan

fikirler ve yaklaşımları o dönemin ruhu durumuna gelmiştir. Genel kuram isimli çalışmasında Adam Smith'in ortaya attığı düşüncelerden başlayarak geleneksel iktisatçılarla özdeşleştirdiği hâkim iktisat ortodoksisine eleştiriler getirmiştir. Keynes tarafından ortaya konulan politikalarla piyasa mekanizması ya da laissez faire kapitalizminin olumlu yönleri olmasa da olumsuz yönleri herkes tarafından anlaşılabilir duruma gelmiştir. Keynes, Adam Smith'in görüşleri ile hayat bulan piyasaların müdahaleler olmadan kendi kendine dengeleneceğine ilişkin klasik görüşü ve bu görüşü sürdüren neo - klasik yaklaşımı derinden sarsmıştır. Fakat Keynes'in bu görüşe yönelik karşı savı, onun kapitalizmi veya doğal özgürlük anlayışını yok sayma isteğinden değil, sistemin işlerliğini artırmak ve onun yeterli olmayan kısımlarını devletlerin müdahaleleri ile tamamlayarak daha güçlü bir duruma sokmaktır (Tsukada, 2002: 36; Lapavistas, 2014: 61).

Keynesçi yaklaşım tam istihdam problemini yaklaşımın temeline oturtmaktadır. Bu problem çerçevesinde devletlerin ekonomi yönetimleri üzerinde müdahaleci olmalarını ve bu piyasalara yön vermelerini salık vermiştir. Temel imalat sektörlerinin korunmaya alınmasının yanında bu sektörlerin devletleştirilmesi türünden uygulamalara bağlı olarak devletlerin iş yaşamı içine daha önceden görülmeyen boyutlarda müdahil olduğu bir dönem yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde devletlerin, istihdamı yüksek tutmak için getirdiği politikaların sürdürülmesinin yanında bu politikaların genişletilmesinin de önemli olduğu bir dönemdir. Kamu sektöründe ortaya çıkan bu gelişmeler, sadece İngiltere'yi değil diğer tüm Avrupa ülkelerini ve Amerika Birleşik Devletlerini de kapsar duruma gelmiştir. Sayılan bu ülkelerin tamamı klasik kapitalist ekonominin karma ekonomiye ve büyük şirketlere dönüşmesine aracılık etmişlerdir. Devletlerin ekonomi üzerinde müdahaleci olup olmaması veya hangi seviyede müdahale edeceğinin belirlenmesi o dönem iktisat tartışmalarının ana gündemi olmuştur (Hobsbawm, 2008: 208 - 228).

Keynesyen görüş, müdahaleci devlet politikalarını kaçınılmaz bir gerçeklik olarak tanımlar. Belirsizlik olgusu, kendiliğinden dengenin olanaksızlığını ortaya koyarken aynı zamanda piyasanın güç olgusunu dışlayamayacağını gösterir. Devlet müdahalesi, güç

eşitsizliklerini dengelemek adına önemlidir. Keynes “Laissez- Faire’in Sonu (The End of Laissez Faire)” adlı makalesinde, müdahaleciliğin gerekliliğini şu şekilde ifade eder (Akt. Buğra, 2008: 266-267); “Çağımızın en önemli illetlerinin çoğu, risk, belirsizlik ve bilgi eksikliğinin sonuçlarıdır. Bunun nedeni, konumları ve yetenekleri açısından şanslı bireylerin, belirsizlik ve bilgi eksikliğinden yararlanmalarıdır. Aynı sebeple, büyük girişimcilik bir piyangoya dönüştüğü için büyük eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bence bunların çaresi, para ve kredinin merkezi bir kurum tarafından kontrol edilmesi ve kısmen de, gerektiğinde yasal düzenlemelerle, iş yaşamına ilişkin verilerin tamamının açıklanmasını da içerecek biçimde ekonomik durumla ilgili bütün verilerin toplanıp dağıtılmasında aranmalıdır. Bu önlemler, toplumun uygun bir organ aracılığıyla özel sektörün karmaşık içyapısı üzerinde yönlendirici bir istihbarat uygulamasına yol açacak ama özel girişimciliği engellemeyecektir.”

Keynes için devletin müdahaleci olmasının en önemli nedeni, bilgi eksikliğini giderek belirsizliklerin azaltılması olmalıdır. Bununla birlikte belirsizliklerin azaltılması yapılacak olan yatırımların devamlılığının sağlanması için de önem taşımaktadır. Bu bağlamda para ve maliye politikaları, istikrarı sağlama konusunda önemli konuma gelmektedir (Buğra, 2008: 268).

Buna paralel olarak belirsizliklerin diğer bir tarafı da toplumda yaşayan bireylerin geleceğine yönelik beklentileri ve yaşamlarının genel akışlarında ortaya çıkmaktadır. Ağırlıklı olarak belirsiz durumlarla ilgili ortaya konulan sigorta sisteminin mantığı da buradan kaynaklanmaktadır. Toplumsal yapı içinde bireylerin, yaşam standartlarında beklenmeyen veya kabul edilemeyen büyük düşüşlerle ve olumsuzluklarla karşılaşmaması ve buna ek olarak istikrar içinde yaşamlarını sağlamak için devletler refah sağlama görevini üstlenmektedir. İşsizlik, sağlıklı meslek sahibi bireylerin sakatlanması veya ölümleri gibi şoke edici durumlarda yaşamlarının veya geride kalanlarının yaşamlarının devam ettirilmesine yönelik olarak devletler; farklı toplumsal politikalarla belirli bir yaşam düzeyini vatandaşları için garanti etmektedir (Özalp, 2016: 73).

Sosyal refah politikaları, sanayileşmekte olan ülkeler içinde görülebilecek olası yoksulluk sorunları ile başa çıkabilmek için 1900'lü yıllardan önce kısmen uygulanmaya başlamıştır. 1929 senesinde patlak veren büyük buhran boyunca ve savaşın ardından gelişen piyasalarda bu politikalar genişletilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Buhranın patlak vermesinden sonraki dönemlerden itibaren ise refah devleti yaklaşımı tam istihdam amacına yönelmiştir. Bu dönemde ortaya konulan ve başarı gösteren Keynesyen yaklaşımlar refah devletinde yüksek istihdam yaklaşımını öngörmekteydi. Keynesyen refah politikası, devlet harcamalarının yükseltilmesini ve bu şekilde yoksul bireylerin desteklenmesini sağlamaya çalışmıştır. Keynesyen yaklaşımın tarihi önemi, sermaye ve emek arasında, kapitalizm ve demokrasi arasında uzlaşma için ideolojik ve politik temel sağlamasından ileri gelir (Chatterjee, 1999: 85 - 87).

Keynesyen yaklaşım ağırlıklı olarak durumsal ve eşitlikçi özellikleri barındırmasının yanı sıra, piyasaya ait başarısızlıklarının görüldüğü kriz dönemlerinin aşılması amacıyla dizayn edilmiştir. II. Dünya savaşının ardında dünyanın küresel bir yapıya kavuşması sürecinin başladığı senelere kadar pek çok gelişmiş ülkede, sosyal refaha yönelik uygulamalar geliştirilmiş, refah programlarından yararlanan bireylerin sayıları artmış, oransal olarak emekli sayıları artmış, sağlık sigortaları daha kuvvetli hale getirilmiş, aileye ve çocuklara yönelik yardımlar uygulanmıştır. Bireylerin daha yüksek seviyeli gelir vergisi ve tüketim vergisi ya da diğer sosyal katkıları ile birlikte toplam refah sistemi 1980'lere kadar büyüyerek devam etmiştir (Tsukada, 2002: 48).

Refah devleti, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş kapitalist devletler tarafından önemli bir barış reçetesi olarak sunulmuştur. Bu barış reçetesi devlet aygıtının, piyasa toplumunun bir sonucu olarak riskler ve ihtiyaçlardan mustarip vatandaşlarına, yardım ve destek (para veya ayni) sağlamak gibi açık bir yükümlülüğünü yansıtmaktadır. Ayrıca refah devleti kapsamında, kamu politikasının oluşturulması ve toplu pazarlıkta işçi sendikalarına resmi bir rol verilmektedir. İşte bu yapısal bileşenler, sınıf çatışmalarının azaltılması, emek ve sermaye arasındaki asimetrik güç ilişkisini dengelenmesi açısından önemlidir. Böylece kapitalizmin en belirgin özelliği olan yıkıcı mücadele ve çelişki koşullarının üstesinden gelinebilecektir. Sonuç olarak, refah devleti ile II. Dünya savaşı

dönemi boyunca toplumsal çelişkilere siyasi çözümler sunulabilmiştir. Bu yönüyle büyük önem taşımaktadır. Tarihsel olarak modern refah devletinin gelişimi, ekonomik sistemin istikrarsızlığı nedeniyle devlet müdahalesinin ve yönetimin ekonomik gelişme için temel olduğu Keynesyen perspektif ile yakından ilgilidir. Refah devleti, savaş sonrası dönemde refahın sağlanması doğrudan ekonomi yönetimini tamamlayan bir ekonomik regülatör olarak görülmüştür. Daha önceden kolektif eylem mekanizmasının hâkim olduğu alana savaş sonrası refah devleti, devlet faaliyetinin bir uzantısını sunmuştur. Keynesyen politikalar ışığında refah devleti, ekonomiye dayatılan bir külfet olarak değil, ekonomik büyümeyi teşvik eden ve ekonomiyi derin durgunluklardan koruyan -politik ve ekonomik sabitleyici- olarak görülmeye başlanmıştır (Spicker, 2000: 136 - 145).

Modern refah devleti; zenginlik, eşitlik ve tam istihdamın mükemmel bir uyum içerisinde olduğu, savaş sonrası kapitalizmin 'Altın Çağı'nın esas parçasıdır. Refah devletinin kökleri, onunla başlamasa bile geç 19. yüzyıl reformizmine kadar uzanmaktadır. Refah devleti, 1930'lu yıllarda ortaya çıkan özgün tarihsel bir yapılanmadır. 1930'lardaki depresyon yıllarının ve işçi sorunsalının çocuğudur. Yalnızca sosyal hastalıkları hafifleten veya temel riskleri dağıtan bir sosyal politika vaat etmekle kalmaz aynı zamanda devlet ile vatandaş arasındaki sosyal sözleşmenin de yeniden yazılmasını önerir. Dönemin şartları içinde refah devletinin meydana gelmesi var olan sosyal politikaların ortaya konulmasından daha çok anlama sahiptir. Bu oluşumun hem mali hem de ahlaki boyutu bulunmaktadır. Ekonomik anlamda, gelirin ve istihdama yönelik güvenin bir vatandaşlık hakkı olarak görülmesi, saf piyasanın ortodoksilerinden bilinçli bir uzaklaşma anlamı taşımıştır. Etik açıdan ise, daha evrensel, sınıf ayrımından ayrılan bir adalet ve dayanışma anlamı taşımaktaydı. Sonuç olarak refah devleti dönem koşulları göz önünde bulundurulduğunda aynı zamanda bir ulus inşası projesidir. Liberal demokrasinin, faşizm ve bolşevizm tehlikelerine karşı olumlanmasıdır (Esping - Andersen, 1999: 33).

2.6. Karl Polanyi ve “Çifte Hareket” Kavramı

Politik iktisatçılardan Karl Polanyi, 20. yüzyılın önde gelen iktisatçılardan kabul edilmektedir. Büyük Dönüşüm adlı eserinde yapmış olduğu analizlerde ekonomik sistemin sosyal kökenleri hakkındaki fikirleri dikkat çekmektedir. Ona göre, kapitalizmin gelişim aşamalarına bakarken, bir “çift hareket” (double movement) hakkında konuşmak gerekir. Polanyi’ye göre kapitalist sistem başlangıcından bu yana asla kendi dinamikleriyle gelişmiş bir sistem değildir. Aslında, eğer kendi başına bırakılsaydı, değişime dayanan bir ekonomik sistem asla ortaya çıkmazdı. Aksine, sosyal bağlarından koparılarak ve kendi içinde bir hedef haline gelen bir ekonomik sistem olarak, piyasa ekonomisi bilinçli politikalar ve siyasi müdahaleler sonucunda meydana gelmiştir. Piyasa ekonomisinin birçok Avrupa ülkesinde, özellikle de kapitalist sistemin merkezi ülkelerinden biri olan İngiltere’de, kurumsallaştırılması, bilinçli devlet müdahalesi, bir dizi yasal düzenleme ve acı verici önlemlerle mümkün oldu. Polanyi’ye göre, “laissez-faire’in doğal bir yönü yoktur. Eğer işler oluruna bırakılsaydı, serbest pazarlar asla ortaya çıkamazdı”. Bu nedenle, sosyal yapılarla bağlantısı kesilmiş ve kendi dinamikleriyle işleyen bir piyasa sistemi en başından beri politik bir tasarımdı. Ancak bu tasarım aslında bir “ütopya” idi. Çünkü böyle bir kurumun toplumun insani ve doğal özünü yok etmeden uzun süre yaşaması mümkün değildir (Silver ve Arrighi, 2003: 326).

Polanyi tarafından bahsedilen sistemin özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde yoğun bir şekilde uygulanmaya çalışılmıştır. Bir yandan benzeri görülmemiş finansal entegrasyon, diğer taraftan uzak coğrafyaların ticaret ve üretim kanalları yoluyla sisteme dahil edilmesi bu dönemin temel politik kararlarıydı. Ancak pazarları sosyal bütünlüklerinden koparmak ve ayrı bir “pazar sistemi” oluşturmak için atılan her adım kendi düşmanlarını da yaratmaktaydı. Çünkü Polanyi’ye göre, toplum “kendini koruma sistemleri” geliştirme yolunu açmıştı. Bu şekilde Polanyi’nin “çifte hareket” adını verdiği sistem ortaya çıktı. Liberal politikaların uç noktalara taşınması toplumun tepkilerine neden oldu. Birinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda, liberal sistemin vaat ettiklerini gerçekleştirememesi ve sosyal refahın gerçek anlamda artacağı söylem kitlesel huzursuzluk yarattı. Kitleler, gelecek iyi zamanlar uğruna derinden acı çektiler ve ekonomik fedakârlıklar yaptılar, ancak bunun karşılığını alamadılar. Dahası, savaş ortamında daha halktan fazla fedakârlık yapmaları istendi. Bu kaçınılmaz olarak kitlesel huzursuzluk ve alternatif arayışlarına yol açtı. 1929’da Büyük

Buhran'ın yarattığı ekonomik kriz, bu alternatif arayışlarının zirve noktasıydı (Becchio, 2005:2).

Aslında ekonomik buhran, o gün kurulan kontrol mekanizmalarının ve işleri yönetme biçimlerinin - yani geleneksel yöntemlerin - sorunları çözemediği yeri göstermektedir. Başka bir ifadeyle, kriz kelimesinde somutlaşan, geleneksel yöntemlerin, problem çözmede işe yaramadığıdır. Bu gibi durumlarda, krizin doğasına bağlı olarak, eski problem çözme mekanizmaları problemleri daha da aşılmaz hale getirebilir. Krizin ekonomik alandan uzaklaşarak, sosyal ve politik maliyetlere neden olduğu an, yeni bir yaklaşım ve anlayışın gerekliliği kendini tamamen hissettirmeye başladığı zamandır. Avrupa için böyle bir an Büyük Buhran'dan sonra meydana geldi. Liberal politikaların beklenenleri verememesi kitlelerin alternatifler aramasına neden oldu. Bu arayış, faşizmin Avrupa'da yükselişine zemin hazırladı. Bu açıdan, kitleler kendilerini korumaya çalışırken başka bir ikileme düştüler, söz konusu sosyo-politik ve ekonomik zemin Hitler ve Mussolini gibi liderler için bir ortam yarattı. Böylece, neredeyse bütün bir sistem, savaşlar arası dönemde iflasın eşiğine gelmişti. Liberal parlamenter demokrasiler hızla kaybolmaya başlamış ve “demokrasi krizi” her taraftan duyulduğu bir dönemi başlatmıştı (Silver ve Arrighi, 2003: 327).

Bu deneyim, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı devletlerini ABD önderliğinde, bir yandan kapitalist sistemin devamını sağlayacak araçları üretmeye, diğer yandan da “çifte hareket” in toplumsal ayağını kontrol altında tutacak araçları geliştirmeye yöneltti. Sonuç, ülke örnekleri farklı olsa da, sosyal devlet anlayışına odaklanan “gömülü liberalizm” uygulamasıydı. Keynesyen politikalar tarafından teorik olarak desteklenen bu düşünce, 1970'lere kadar Batı'nın Bretton Woods adı altında yönettiği egemen politik ekonomi paradigması oldu. Sosyal bilimciler Karl Polanyi'nin çalışmalarına giderek daha fazla dikkat ediyorlar. Kendini düzenleyen piyasanın ideallerine dayalı olarak ekonominin yeniden yapılandırılmasının kaçınılmaz olarak toplumu toprak, emek ve paranın metalaşmasına karşı yeniden kurmasına neden olduğu iddiası olmuştur. “Double movement,” “Çift hareket” olarak adlandırılan bu fikir, birçok bilim adamı tarafından serbest piyasa ilkelerinin altında yatan mantığa meydan okumak

ve buna dayalı reformlara karşı popöler direnişini açıklamak için kullanılmaktadır (Maertens, 2008: 130).

Karl Polanyi'nin kapitalizmin krizleri hakkındaki görüşleri özel bir yere sahiptir. Polanyi'ye göre emek-toprak-paranın metalaşması ve pazarların kendi başına kontrolsüz gelişimi kapitalist krizlerin kaynağını oluşturmaktadır. Polanyi piyasaya karşı değildir. Ona göre, piyasanın kontrolsüz gelişimi ana sorundur. Buna yol açan en büyük faktör demokrasilerin düzgün işlememesidir. Topluma ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet eden pazar doğru pazardır. Ayrıca devlet, önemli işlevlere sahip bir mekanizmadır. Polanyi'ye göre ekonomi ve demokrasi aslında tek bir amaca hizmet etmektedir. Bu amaç insanların eşit ve özgür bir şekilde gelişmeye devam etmeleridir. Polanyi'nin bakış açısına göre, son krizler, piyasa dinamiklerinin işleyişi ve dünya kaynaklarının bozulması göz önüne alındığında, birçok eleştirisi bakımından tutarlıdır (Holmes, 2012: 4).

Polanyi'nin çifte hareketinin iki yönü vardır. Birincisi, toplumdaki çeşitli grupların serbest piyasa reformlarına yönelik baskıya atıfta bulunuyor. İkincisi, zorunlu olarak ve kendiliğinden ona karşı harekete geçtiği iddia ettiği karşı hareketleri ifade eder. Polanyi'den yararlanan birçok kişi ikinci yöne önem vermektedir. Ancak bu çağdaş tartışmalar için geçerli olabilir. Son 25 yılda, özellikle politik ekonomiye ilgi duyan sosyal bilimciler Karl Polanyi'nin çalışmalarına giderek daha fazla dikkat ediyorlar. kendi kendini düzenleyen veya serbest piyasa ideallerine dayanarak ekonominin ve toplumun daha genel olarak (yeniden) yapılanmasının kaçınılmaz olarak toplumu toprağın, emeğin ve paranın metalaşmasına karşı yeniden kurmaya iter. "Çift hareket" olarak adlandırılan bu fikir, birçok akademisyen tarafından serbest piyasa ilkelerinin altında yatan mantığa meydan okumak ve bu ilkelerin kapitalizmin gelişimini etkileme şekline karşı halk direncini açıklamak için kullanılmıştır (Maertens, 2008: 134)

Finansallaşma Karl Polanyi'nin çift hareket (double movement) tezine meydan okumaktadır. Pazarı genişletme çalışmaları insanları, doğayı ve üretim araçlarını piyasa güçlerinden korumaya itmektedir. Finansallaşma, finansal kurumların artan gücü anlamına gelir. Hükümet, finansal kurumların gelirlerini ve varlıklarını korumak için çok çaba sarf eder. Ancak insanların sağlık, eğitim, acil durumlar, emeklilik, vb. için gerekli

olan hane halkı gelirlerini ve varlıklarını korumak için çok az şey yapar. Polanyi, on dokuzuncu yüzyıl uygarlığını insanları motive etmek için ekonomik güvensizliği kullanarak toprak, emek ve üretim araçlarını metalara dönüştürdüğü için eleştirmektedir. Maddi olmayan mülkün geliştirilmesi, işletmenin piyasayı iki şekilde genişletmesine izin verdi: (i) üretimi karı artırmak için kısıtlamak ve (ii) harcamaları artırmak için tüketicilere kredi sağlamak amacıyla tüketici varlıklarının azaltılmasıdır. Bu sürecin sonuçları kendini 2008 mali krizinde gösterdi. Piyasa kapitalizmi, ekonomik rasyonaliteye dayalı metaları örgütlenme girişimini temsil etti. Benzer şekilde, yirminci ve yirmi birinci yüzyıl kapitalizmi, toplumu maddi olmayan varlıkların değerine göre “rasyonel olarak” düzenleme çabasını temsil eder. Her iki çaba da başarısız oldu ve Polanyi’nin tezinin devam etmesi ona olan ilgiyi artırmaktadır (Watkins, 2017: 98).

Karl Polanyi, Büyük Dönüşüm isimli eserinde Avrupa’nın düzensiz piyasa sisteminin yükseliş ve çöküşünün ‘yukarıdan aşağıya’ analizini sunmaktadır. Uluslararası ekonominin örgütlenmesindeki değişikliklerin, devletlerin harekete geçmesi için sosyal güçlerin devlet politikasını ne ölçüde etkileyebileceğini şekillendiren belirli fırsatlar sunduğunu varsayar. Sonuç olarak, analizi öncelikle kendi kendini düzenleyen piyasa sistemi tarafından oluşturulan uluslararası kurumlara odaklanır; daha sonra bunların mümkün kıldığı ‘liberal devlet’ konusunda; ve son olarak sistemin ‘bir bütün olarak toplumu’ nasıl etkilediğine dair analizler yapar. Bu analizin sistematik olarak ürettiği hesap, Avrupa’nın on dokuzuncu yüzyıl sisteminin yükselişinden kaynaklanan ve nihayetinde yok olmasına yol açan toplumsal mücadeleleri ele almaktadır. Polanyi, 1930’larda klasik liberal kapitalizmin çöküşünü ve bunu izleyen yıllarda ekonomilerin, toplumların ve politikaların dönüşümünü açıklamak için çifte hareketi geliştirmiştir. Çift hareket kavramı, toplumsal, politik ve ekonomik değişime ilişkin önemli görüşler sağlar (Halperin, 2018: 911).

Polanyi, sosyoekonomik sistemlerin analizi için yeni bir paradigmaya dokunan tarihi sunmaktadır. Polanyi’nin sosyoekonomik analize en önemli katkılarından biri, sosyoekonomik karşılıklılığın üç entegre ağ modelinin açıklanmasıdır. Bunlar birlikte yaşama, yeniden dağıtım ve pazar değişimidir. Yeni ortaya çıkan ekonomik kriz ve dalgalanmaları açıklamak için her zamankinden daha farklı görüşlere ihtiyaç vardır. Son

otuz yılda, insanlık tarihinin nadir dönemlerinden biri yaşanmış ve piyasalar ekonomiye bağlı olarak büyük değişiklikler göstermiştir. Son yıllarda yaşanan krizler, piyasa dinamiklerinin işleyişi ve dünya kaynaklarının değer kaybı göz önüne alındığında, Polanyi'nin birçok eleştirisinin tutarlı olduğu düşünülebilir. Bu eleştirilerin tutarlı olup olmadığından daha önemli olan bugün, Polanyi'nin eleştirilerinin ilham verici yönleri ve yeni yaklaşımlar açısından farklı bir bakış açısına sahip olması nedeniyle hatırlamaya değerdir (Hayden, 2015: 575).

2.7. Refah Devletinin Amaçları

II. Dünya Savaşından sonraki dönemlerde uygulanmaya konulabilen refah devleti, bireye ve aileye asgari düzeyde bir gelir güvencesi sunan bir devlet olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda onları sosyal bazı tehlikelere karşı koruyan, sosyal güvenlikle ilgili imkânlar elde etmelerini kolaylaştıran, toplumsal olarak hangi konumda olurlarsa olsunlar tüm vatandaşların elde edebilecekleri eğitim, sağlık, konut gibi toplumsal hizmetler alanında belirli bir standart düzeyi yakalamalarını sağlamalarına yardımcı olan devlettir (Akkaya, 2001: 26 - 28).

Devlet olgusunun görülmeye başlandığı ilk dönemlerden bu yana devletler, yapısal olarak çok sayıda değişikliğe maruz kalmış ve farklı pek çok göreve sahip olmuştur. Günümüzde bile büyük tartışma konularından birini bu görevlerin çeşidi ve sınırı oluşturmaktadır. Halen devletlerin varlık sahalarının nerede başladığı ve nerede bittiği ile ilgili üzerinde uzlaşılan genel kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Bu gelişmeler ve dönüşümlere bağlı olarak devletler üzerinde atfedilen görev ve sorumluluklarda sürekli bir değişim gözlenmiştir. Fakat bu dönüşüm sürecinin en başından en sonuna kadar devletlerin değişmeyen ve her zaman için vatandaşlarına sunması gerekli olan hizmetlerin başında bireylerin ve toplumun güvenliklerinin sağlanması yer almıştır. Güvenlik konusuna ilişkin devlete ait görevin bu kadar önemli olması ise bireylerin ek başlarına yeteri kadar güvenlik sağlayamayacak olmaları gelmektedir. Güvenlik sadece organize bir yapı içinde bir tür teşkilat ile sağlandığı zaman güven verici bir unsur olacaktır. Devletlerin üzerlerine aldıkları diğer tüm hizmetler belirli noktalarda özelleşebilir ve devlet haricindeki bazı kurum ve grupların sunabileceği

hizmetler olabilir ancak güvenlik için bu durum söz konusu değildir (Yumuşak, 2012: 181).

2.7.1. Yoksullukla Mücadele

Yoksulluk genel anlamda ve temel olarak, bireyin asgari yaşam standardından yoksun kalması veya diğer bir deyişle bireyin asgari yaşamını sürdürebilir düzeyde kılması için gerekli olan şeylerden mahrum olmasıdır. Bu mahrumiyet; açlık ve barınma gibi temel gereksinimlerden kaynaklanabileceği gibi giyinme, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmaktan devlet ve toplum kurumlarından olumsuz davranış görmeye, bu kurumların karar mekanizmalarından dışlanmaya kadar uzanabilmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) yapmış olduğu bir tanımlama kapsamında yoksulluk; hayat boyu sağlık, yaratıcı bir hayat, ortalama bir hayat standardı, özgürlük, kendine güven ve saygınlık gibi insani gelişme için zorunlu olan fırsatlardan mahrum olma şeklinde ifade edilmiştir (Akkaya, 2001: 29).

Yoksulluk kavramının tüm yönleri ile açıklamak zor olsa da, birbirleriyle benzeyen yönleri bulunan 3 farklı yoksulluk tanımından söz edilebilir. İlk olarak, Dünya Bankası tarafından belirtilen ve günlük 1 dolar dahi elde edemeyen kişilerin yoksulluğundan bahsedilen 'mutlak yoksulluk', temel ihtiyaç ve gıda maddelerinin (genellikle minimum kalori ihtiyacı şeklinde belirlenir) karşılanması için gereken geliri elde edememe şeklinde tanımlanabilir. Göreli yoksulluk, temel gıda maddeleri haricinde kalan ihtiyaçların (giyim, barınma ve ısınma gibi) karşılanamaz durumda olması şeklinde tanımlanır. Son dönemde ortaya atılan ve bu iki tanımlamayı kapsayan fakat bu tanımlardan daha geniş kapsamlı olarak görülen 'insani yoksulluk' kavramı, okur - yazarlık, yetersiz gıda, yaşam süresinin kısalması, anne ve çocuk sağlığının yetersiz olması, engellenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insani gerekliliklerden yoksun olmak şeklinde açıklanmaktadır. Buna göre temel insan yeteneklerini sürdürebilecek olan mal, hizmet ve altyapıya (enerji, hijyen, eğitim, iletişim, içme suyu) erişimin yokluğu veya bunlara erişimin kısıtlanması, yoksulluğun insani boyutu olarak değerlendirilebilir (DPT, 2013: 1).

Yoksullukla mücadele konusunda devletlerin gelişmişlikleri büyük bir öneme sahip olmaktadır. Gelişmiş ülkeler ele alındığında yoksulluğun refah kavramı ve gelişmişlik düzeyi arasındaki farkla ilgili olduğu görülebilir ve toplumsal olarak dışlanmayı kapsar. Bu devletlerde yoksullukla mücadele denildiği zaman anlaşılan refaha yönelik bazı unsurlara erişimi az olan kişilerin daha fazla erişimini sağlama ve toplumsal yapıdan uzaklaşmış olan kimi kesimlerin toplumsal yapı içine tekrar dâhil edilmeye çalışılmasıdır. Gelişmekte olan devletlerde ise bazı temel yoksunluklardan bahsedilebilir. Bunlardan biri, yoksul nüfusun elde ettiği mali kaynakların az olması ve diğeri de ülkelerin demokratikleşme süreçlerine yeteri kadar katılamamalarıdır. Bu nedenle kaynakların dağıtılmasında, otoriter yönetimler sebebiyle etkinliğin sağlanamaması sorunu yaşanmaktadır (Özden ve Arabacı, 2008: 834 - 836).

Günümüz toplumlarında küreselleşme olgusunun ortaya çıkardığı etkilere bağlı olarak artık ulus devletleri ya da bu devletlerin resmi kuruluşlarının tek başlarına halledemeyecekleri problemler sebebiyle yoksulluğun günümüz toplumlarında ulaştığı boyut; küresel ısınma, mali istikrarsızlıklar, salgın hastalık gibi küresel ve çok geniş kapsamlıdır. Bu tür problemler yaygınlık ya da kapsam genişliği açısından bir ülke ya da onun resmi kuruluşlarının üstesinden gelemeyeceği kadar büyüktür. Bu sorunlar ile küresel çaplı mücadelenin yapılması bir zorunluluktur. Yoksullukla mücadele konusunda en önemli uluslararası kurum bilindiği gibi Dünya Bankasıdır. Dünya Bankası, yapısal denge ve yoksullukla ilgili çalışmalar yaparken, bu banka ile beraber hareket eden Uluslararası Para Fonu (IMF), makroekonomik bazı sorunlara çare bulmaya çaba gösterir (DPT, 2013: 2).

Yoksullukla mücadele konusundaki tartışmaların temel noktası ise refah devleti kavramıdır. Sosyal sigortalarla ilgili uygulamaların ağırlıkta korumacı sistemlerin, özellikle 1980'lerin başından itibaren yükselen işsizlik oranlarıyla beraber daha da önemli hale gelen yoksulluk sorunu karşısındaki yetersizliği dile getirilmektedir. Yoksullukla mücadele, yoksulluğa neden olan unsurlarla ilgili olarak çok yönlü yürütülmesi gereken bir mücadeledir (Metin, 2012: 118).

Refah devletleri bu olgu ile mücadele etme konusunda iki farklı yöntem belirlemişlerdir. Bunlardan ilki, yoksulluk sınırı olarak görülen ve en alt düzeyde gerekli olan yaşam standardı için gereken reel gelir düzeyi kavramı ortaya atılmıştır. Bu kavrama göre ailelerin gelir seviyeleri, o an için belirlenmiş olan asgari yaşam standardının altına düşmemelidir. İkincisi, yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin ne kadar süre boyunca o noktada olduklarının istatistikî açıdan bilinmesi yöntemidir. Öte taraftan yoksullukla mücadele konusunda, toplumsal politika araçları olan sosyal güvenlik, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlerin alt bileşenlerini meydana getiren; eğitim, sağlık, konut, istihdam ile ilgili çalışmalar yürütülmüş ve yoksulluğun bertaraf edilmesine yönelik çözüm önerileri getirilmiştir (Erdal, 2012: 34).

2.7.2. Eşitsizliklerin Giderilmesi, Hayat Standartlarının Yükseltilmesi

Refah devletinin üstlendiği temel amaçlardan biri de toplumsal yapıda ortaya çıkabilecek olası eşitsizlik durumlarının giderilmesi, belirli şartlardaki yaşam standartlarının korunması ve bu standartların yükseltilmesidir. Kişinin sahip olduğu yurttaşlık hakkı içinde sadece yasal haklar bulunmamaktadır. Aynı zamanda toplumda bulunan gelir adaletinin de kişilere uyarlanması bir yurttaşlık hakkıdır. Bunun sağlanması ise en çok kazanan ile en az kazanan arasındaki farkın azaltılması ile mümkündür. Geçmiş dönemlerden beri ortaya çıkan pek çok savaş ve toplumsal olayların sebebi bireylerin kendi bencillikleri ve gereksinimlerinin giderilmesinin yetersizliği arasında gidip gelmesidir. Toplumlarda ortaya çıkan eşitsizlik, haksızlık ve savaşlar tam anlamıyla çözüme kavuşturulduğunda modernleşme başlayacak ve buna bağlı olarak sosyal politikalar işlerlik kazanacaktır (Şenkal, 2005: 86).

Fırsat eşitliği ile ilgili sosyal konuların başında eğitim ve sağlık gelmektedir. Bu ikisinin ortak noktası ise toplum üzerinde oluşturduğu pozitif etkilerdir. Eğitim bireysel olarak verimi artırır ve ekonomik açıdan gelişme üzerinde büyük rol sahibi olur. Sağlık iste doğrudan insan yaşamı ile ilgilidir ve insanlara kaliteli ve uzun bir ömür sunmak devletin gelişmesi için önemli görülmektedir (Topal, 2011: 25 - 26).

Sosyal devlet yurttaşlarına verdiği hizmetlerin eşit olmasına özen göstermektedir. Bu hizmetlerin eğitim ve sağlık alanları başta olmak üzere önemi büyüktür. Dünya üzerindeki tüm ülkelerde temel düzeyde eğitim alınması yasal bir zorunluluktur. Ayrıca kişilere bu zorunlu eğitimin sonrasında bireysel olarak yeteneklerini geliştirebilme ve daha refah içinde bir yaşam sürebilme amacıyla mesleki ve teknik eğitim hizmetleri devlet tarafından eşit bir şekilde sunulur. Bu iki hizmetin (eğitim - sağlık) devlet eliyle değil de özel sektör eliyle sunulması durumunda ise bu hizmetleri satın alabilecek kadar mali imkânı olmayan bireylerin hizmetlerden yoksun kalması söz konusu olacaktır. Bu durumun önüne geçebilmek için bireylere eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunulması sosyal devletlerin birincil görevleri arasında yer almaktadır (Aktan, 2003).

2.7.3. Gelir Dağılımında Adalet

Bir ülkede yaşayan insanların elde ettikleri gelirlerin adaletli bir biçimde dağılması o ülkenin gelişmişliği ile yakından ilgilidir ve ülkede yaşayan insanların özellikleri ile ilgili bilgi vericidir. Bu yüzden gelirin adaletli bir şekilde dağılmış olması önemli sosyal devlet sorumluluğu arasındadır. Bu durumun sonucunda farklı ekonomik sistemleri uygulayan ve farklı gelişmişliğe sahip ülkelerdeki gelir adaletinin tesis edilmesi maliye politikalarının temel gayeleri arasında yer alır. Gelir dağılımındaki adalet ülke içerisinde belirli bir dönem içinde ortaya konulan milli gelirlerin kişiler arasında adaletli şekilde dağılımıdır. Diğer bir ifadeyle gelir dağılımı, bir ülke içerisinde yaşam süren bireylerin ürettikleri mallar ve hizmetlerden sağlanan toplam gelirlerin yine aynı ülke içerisinde yaşayan vatandaşlara faiz, kira, kar payı, maaş vb enstrümanlarla dağıtılması veya paylaşılmasını açıklar (Erdoğan, 2002: 48).

Gelir dağılımına etki edecek olan sosyal politikaların biri de servet paylaşımıdır. Servet paylaşımı kamunun elinde bulunan varlıkların sosyal amaçlara hizmet edebilmek adına özelleştirilmesi ve özel sektör eliyle yeniden halka dağıtılması sürecidir. İkincisi, vergi ve parasal düzenlemelerle gerçekleşen gelir aktarımları, diğeri de sosyal hizmetlerdir. Gelir dağılımı noktasında devletlerin üstlendikleri rol bu gelirin

dağıtılmasının ardından ortaya çıkmaktadır. Yükselen oranlı vergi uygulamalarında devlet alt gelir grubunda bulunan ve düşük gelire sahip olan kişilere pozitif ayrımcılık yapmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, gelir vergisinden çok dolaylı vergilerle gelir dağılımı düzeltilmeye çalışılır. Ancak bu çok etkili olamamaktadır (Koray, 2005: 281).

Gelir dağılımında ortaya çıkan değişimler, küreselleşme, teknik gelişmeler gibi yapısal etkilerden veya ülkelerin makroekonomik performanslarının kötüleşmesine bağlı olarak etkilenir. Bu açıdan bakıldığında gelir dağılımının belirleyicileri arasında şu etkenler sıralanabilir; İşgücü piyasası ve işgücünün dağılımı, imalat faktörlerinin ve bu faktörlere ait fiyatların dağılımı, servetin dağılımı, eğitim seviyesi, toplumsal kural, düzenleme ve uygulamalar, dünya ekonomisinde ortaya çıkan değişimler (küreselleşme, teknik gelişmeler gibi) ülke ekonomisinde ortaya çıkan değişimler (enflasyon, kriz, bütçe açığı, devalüasyon, özelleştirme gibi) (Kuştepe ve Halaç, 2004: 145).

Refah devletinin temel amaçlarından biri durumunda bulunan adaletli gelir dağılımı konusu bireylerin elde ettikleri gelirlerin arasında büyük farkların olmamasını, milli gelir rakamının toplumdaki bireyler arasında soruna meydan vermeyecek biçimde dağılmasını, diğer bir ifadeyle toplumdaki bireyler tarafından kabul edilen bir gelir paylaşımını açıklar. Dolayısıyla, sosyal devletin yapması gereken kamusal gelirleri gelire göre artan orandaki vergilerle ve kamusal harcamaları da sosyal transfer yöntemleri ile bireyler arasında varlıklardan yoksula doğru olacak şekilde tekrar dağıtmasıdır. Bunun yanı sıra gelir ve bireysel servet arasındaki farkların giderilmeye çalışılması, ülke gelirlerinin adaletsiz dağılımının sonucu olarak yoksul kalan bireyleri, düşük ve bakıma muhtaç çocukları korumasıdır (Aktan ve Özkıvrak, 2003: 47).

2.7.4. Sosyal Dayanışma

Küreselleşmenin en önemli etkilerinden biri de toplumsal yaşam içinde bireylerin öneminin artmasıdır. Zaman geçtikçe daha karmaşık hale gelen sosyal sınıflar ve toplumsal sorunlar çözülmesi zor hale gelmektedirler. Bu karmaşık yapılar insanlar arasında inançları ve değerleri, çatışma ve mücadeleleri çözmesi için kişiler üzerinde

büyük sorumluluklar oluşturmaktadır. Bu toplumsal sorunların çözülmesi noktasında en önemli unsur devlet olmaktadır. Geçmişten beri devletleri toplumlar üzerindeki müdahaleleri az veya çok etkili olmuştur ancak çoğu zaman sosyal politikaların uygulanmasında ve sosyal dayanışmada bu etki yoğun bir şekilde hissedilir (Şenkal, 2005: 54 - 57).

Dayanışma, karşılıklı olarak bağımlılık, sorumluluk ve bireylerin veya toplulukların belirli bir grup içindeki yetkilerini kapsayan sosyal ilişkiler ağıdır. Geçmişten beri pek çok sosyal dayanışma tanımı yapılmıştır. Bu tanımların en çok kabul göreni ise Durkheim tarafından ortaya atılmıştır. O'na göre sosyal dayanışma kişileri bir araya getiren bir bağıdır ve bu bağ tüm toplumları bir arada tutan bir yapıya sahiptir. Bu toplumlar mekanik şekilde tanımlanan bir tür bilinç tarafından idare edilirler. İşbölümü ve dayanışmada uzmanlık ile tanımlanan ise organik olarak adlandırılır. Durkheim'in orijinal tanımında hem inançlar hem de uygulamalar bulunmasına rağmen, modern sosyologlar tanımı sadece inançlar ve uygulamalar bağlamında ele almışlardır (Deken vd., 2005: 145).

Sosyal dayanışma, kişilerin yaşamları boyunca karşı karşıya kalabilecekleri risklerden olan işsiz kalma, ölüm, doğum, hastalıklar, yaşlılık gibi unsurları yaşam kalitesinin azalmasına imkân tanımadan sağlayan ve geliri adil olarak dağıtan sistemdir. Dayanışma, benzer durumlar içinde bulunan ve kendi aralarında bir çıkar birliği oluşan bireylerle toplumlar arasında meydana gelen ilişki, birlik olma fikri ve birbirlerine karşı geliştirdikleri sorumluluk bilinci şeklinde tanımlanır. Sosyal güvenlik sisteminde korumaya sosyal niteliği sağlayan ve garanti sağlamak amacıyla gelirin yeniden adaletli dağılımını sağlayan dayanışma ilişkisidir. Yapılan her türlü nakdi ve ayni yardımlar ve sağlık hizmetlerinin sunumu topluma yansıyan sonuçları bağlamında dayanışmayı destekler niteliktedir. Özellikle Kıta Avrupa'sında görülen refah devleti, bu amaçların gerçekleştirilmesi konusu üzerinde durmaktadır (Erdal, 2012: 42).

2.7.5. Ekonomik İstikrar ve Büyüme

Bir ekonomik yapıda mali olarak istikrar sağlanması için hem fiyat istikrarının hem de tam istihdamın bir arada gerçekleştirilmesi gerekir. Fakat bu ikisinin aynı anda sağlandığı bir mali yapı içerisinde ekonomik istikrarın olması zordur. Fiyat istikrarı, genel fiyatların düzeylerinde meydana gelen dalgalanmaların önüne geçilmesidir. Tam istihdam ise, tüm üretimi meydana getiren öğelerin tam olarak kullanılmasıdır (Ataç, 2009: 37 - 38).

Demokratik refah devletinin işlevlerinden biri ekonomik ve sosyal bakımdan gelişim göstermektir. Devlet bu hedefin yakalanması için; makro açıdan da istikrarı sağlayacak uygulamaları sürdürülmesi, istihdam seviyesinin yükseltilmesi, eğitimin kaliteli hale gelmesi, fırsat eşitliğinin tesis edilmesi, kaliteli sağlık hizmetinin sunulması gibi yöntemlere başvurur. Toplumun mali açıdan gelişebilmesi için ise devletlerin yerine getirmeleri gerekli olan iki büyük sorumluluğu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kar elde etme amacı olmadan kamu düzeninin sağlanması için gereken yatırımları yapmak ve hizmetleri sunmak. Diğeri ise rekabetçi şartlara uyum sağlamaktır (Tepe ve Ardiyok, 2004: 106 - 107).

Refah devleti tarafından sunulan yararların artırılması için uzun dönemde yüksek istikrara sahip bir ekonomik büyüme modelinin oluşturulması ve uygulanması temel amaç olmalıdır. Yüksek ve istikrarlı bir ekonomik büyüme için yapılması gerekenler ise; dışa açık ve rekabet edebilen bir üretim altyapısı oluşturmak ve güçlendirmek, sanayileşme teşvikleri ve verimlilik artışıdır. Verimlilik artışı ekonomik yapı üzerinde doğrudan bir müdahaledir ve sınırlı olan kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamaya yönelik çalışmalardır. Bu çalışmalar ülke refahını uzun dönemde artırıcı bir özelliğe sahiptir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013: 60).

Ekonomik büyüme, kişi başına düşen toplam mal ve hizmetlerin miktarında görülen artıştır. Bir ekonomik yapı içinde gayri safi milli hâsıla hızlı bir şekilde artış gösterdiğinde eş zamanlı olarak istihdam oranları da artmaktadır. Üretim faktörlerinden emek ve sermayenin verimli kullanılmasına bağlı olarak ekonomik büyüme hızlanacaktır.

Bununla birlikte yatırım miktarı da artış gösterecek ve sağlıklı ve kalıcı büyüme elde edilebilecektir. Ekonomik büyümeyi sağlamanın önemli bir diğer yolu da teknik gelişmelerin yakın bir şekilde takip edilmesi ve bu teknik imkânların üretiminin yapılmasıdır (Ataç, 2009: 295 - 297).

2.8. Refah Devletinin Krizi

Sosyal refah devleti anlayışının gelişmesi II. Dünya Savaşından sonra hız kazanmıştır. Büyük buhran sonrasında Keynes tarafından yapılan çalışmalar ve ortaya atılan sonuçlar bir taraftan devletleri ekonomik yapı içinde güçlü bir duruma sokarken diğer yandan da kapitalist düzenle ilgili eleştiri ve olası işçi sınıfı isyanlarını da hesaba katmaktadır. Refah devletini güçlendirmeye yönelik politikalarla Avrupa ülkeleri genelinde yaklaşık 30 senelik bir süre boyunca altın çağ yaşanmıştır. Ancak dünyadaki ekonomik yapıların rekabetçi doğaları ve kapitalist sistemin kaçınılmaz krizlerine bağlı olarak Avrupa’da sosyal refah harcamalarını artırmış ve buna bağlı olarak Amerika ile rekabetin yapılamayacağına dair ortaya çıkan görüşler refah devleti politikalarında gerilemeye neden olmuştur (Durdu, 2009: 49).

1970’lerden sonraki dönemde siyasi, kültürel, toplumsal ve ekonomik konularda ortaya çıkan değişim ve gelişimler özellikle küresel hale gelme durumu ile beraber refah devletlerinin sorgulanmaya başlamasına neden olmuştur. Refah devleti, Batı Avrupa’daki ülkelerde sağlık e eğitim gibi sorunlarla, istihdam konularına ilişkin sorunların üstesinden gelinmesi konusunda başarı göstermiş ancak bu durum kamusal gücün ekonomi içindeki etkisinin de üst düzeyde artmasına neden olmuştur. Logue’un tanımlamasıyla refah devleti kendi başarısına kurban olmuştur (Bulut, 2003: 180).

1970’lerde kamu ekonomisi konusunda en çok arzu edilen durum kamu ekonomisine yönelik durulan ihtiyaç olmuştur. Kapitalist düzenin ve refah devletinin içine düştüğü bu krize benzeyen durum, farklı bir yaklaşımın doğmasını sağlamıştır. Bu şekilde gelişmiş kapitalist ülkelerdeki Keynesyen ekonomi politikaları ve refah devleti anlayışına, az gelişmiş ülkelerde de ulusal kalkınmacı devlet politikalarına ve bunların

uygulanmasını sağlayan yapılara karşı bir yol meydana gelmiş ve yeni liberalizm, dünya genelinde yeni bir siyasal ve ideolojik değişimi doğurmuştur. Kapitalist ilişkilerin değiştii bu süreç boyunca devletler de değişimi benimsemiş ve yeniden yapılanma süreçlerini yaşamışlardır. Böylece devletlerin rollerinde de değişiklikler görülmeye başlamıştır (Kitapçı, 2007: 43 - 44).

Keynesyen bakış açısıyla şekillendirilen ekonomi politikalarının uygulanması bu dönemden sonra ülkeleri krizle karşı karşıya bırakmıştır. Bu noktada krizin nedenleri arasında yükselen talep ve istihdam politikaları, yüksek vergi oranları ve sosyal refah devleti harcamaları, artış gösteren devlet müdahaleleri gösterilmiştir. Bu sebeplere bağlı olarak devletlerin ekonomik yapı içindeki rollerinin küçültülmesi yaklaşımı konuşulmaya başlanmış ve buna bağlı olarak Keynesyen yaklaşımla ortaya çıkan refah devletlerinin sona ermeye başladığı gözlenmiştir. Keynes tarafından ortaya atılan görüşlerin dünyanın toplumsal gelişimindeki ve küresel piyasalar üstündeki etkileri giderek zayıflamaya başlamıştır. Monetaristler ve muhafazakâr politik güçler yükselişe geçmiştir. Serbest piyasa taraftarları, Keynes tarafından ortaya atılan düşünceleri ve yaklaşımı reddetmişler bunun yerine kendi düşüncelerini getirmişlerdir (Bayraktar, 2012: 260).

Yeni dönemde uygulanan politik ve ekonomik felsefe, “Yeni Sağ” olarak adlandırılan Neo-liberal politikalar ve bu politikalar Keynesyen politikalara alternatif olarak ortaya çıkan klasik liberal düşüncenin çağdaş bir yorumudur. 1980’lerin ortalarından sonra ise, uluslararası makroekonomik krizlerin etkisi azalmıştır. Petrol fiyatları düşmüş, faiz oranları zirve yaptığı 1984 yılı seviyesinden aşağıya doğru inmeye başlamış; çoğu ülkede istihdam tekrar artma eğilimine girmiş ve bu gelişmelerle birlikte, I. Dünya Savaşı öncesinde mevcut olan mal, hizmet ve sermaye piyasalarının uluslararasılaşması düzeyine ulaşmıştır (Özdemir, 2007: 254 - 256).

Refah devletine yönelik eleştirilerin odağında yeni sağ bulunmaktadır. Bu yapının getirdiği eleştirileri şöyle sıralamak mümkündür (Topak, 2012: 80 - 81):

- Refah devleti ekonomik bir yapı olmadığı için ekonomi için gereken çalışma isteği ve benzer motivasyonlar üzerinde azaltıcı etkileri olmaktadır.

- Refah devletleri üretken olamaz.
- Refah devletleri verimli olamaz.
- Refah devletleri etkili ve etkin bir işlev yürütemez. Yoksulların gelirlerini azaltır ve bu kesimin durumunu daha kötü hale sokar.
- Refah devletleri özgürlükleri yok sayar. Bu yapının dayattığı hizmetler bireylerin seçme haklarını elinden alır.

1980’den sonraki senelerde pek çok ülkede muhafazakâr görüşe sahip yönetimler iş başına gelmişler ve bu geliş sırasında sundukları ana programlardaki genel düşünce sosyal harcamaların azaltılması üzerine şekillenmiştir. Bu bağlamda genel olarak sağlık, sigorta, işsizlik yardımı gibi sosyal yardım kalemlerinde azalmalar ve kısıtlamalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu hükümetler özelleştirmelere ve kamu sektörlerinin daraltılmasına ağırlık vermişlerdir. Gelir düzeyi yüksek olan İskandinav ülkelerinde bile bazı kısıntılar gündeme gelmiştir. İngiltere ve Almanya da bu kısıntıların uygulandığı ülkeler arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte refah yardımlarına ulaşmanın koşulları ağırlaştırılmış ve çalışmayı merkeze alan bir refah yaklaşımı benimsenmiştir (Topak, 2012: 73 - 74).

Alt ve orta gelir grubuna dâhil olan halk kitlelerinin daha düşük oranlı vergiler talep etmesinin bir sonucu olarak işsizler de kendi taraflarına yapılan yardımların artırılması için talepte bulunmuşlardır. Ortaya konulan politikalar ise genel anlamda orta gelir düzeyine sahip olan halkın isteği doğrultusunda gerçekleşmiş ve II. Dünya Savaşından sonraki dönemde refahın ortaya çıkmasında önemli yer tutan yardımlaşma olgusu yerini bireysel çıkarlar düşüncesine bırakmıştır. Bu durum, refah devletinde gerçekleşen toplumsal destekler üzerinde büyük etkilere neden olmuş ve refah devletine olan destekler daha ılımlı ve eşitlikçi bir düzeye gelmiştir. Ayrıca toplumların refah devletinin sürdürülmesine yönelik destekleri de azalış göstermiştir (Erdal, 2012: 154).

Refah devletinin gelişme döneminde gelinen düzeyi ve ortaya konulmuş olan politikaları anlayabilmek için finans krizlerinin değerlendirmelerinin yanında ekonomi ve toplum boyutlarında da ortaya çıkan yapısal dönüşümlerin incelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda ekonomik büyüme oranlarının bu süreçten sonra daha düşük düzeyde kaldığı ve daha belirsiz bir duruma geldiği söylenebilir. Teknik ilerlemeler ve makineleşmenin artış göstermesine bağlı olarak imalat sektöründe büyük istihdam olanakları özellikle kalifiye olmayan işçiler açısından bir sorun haline dönüşmüştür. Bu duruma ek olarak küreselleşmenin etkisi ile artan rekabet de emek piyasalarına esneklik kazandırmıştır. Ayrıca işçi sınıfındaki zayıflama, gelir eşitliğinin bozulması, çalışma koşullarındaki zorlukların çoğalması ve daha önce olmayan yeni bazı toplumsal baskı ve çıkar gruplarının ortaya çıkması klasik refah devletine destek olan ve bu sistemi meşru kılan dayanışma duygularını zayıflatmıştır. Bu durumun sonucunda refah devletinin yaşadığı kriz daha da derinleşmiştir (Öztürk, 2011: 109-111).

Son otuz yılda yaşanan gelişmeler liberal sistemle işleyen ekonomilerde ekonomik ve finansal yapıları krizlerin ekonomik ve sosyal sorunları ortaya çıkardığı söylenebilir (1994 Meksika, 1997 Asya, 1998 Rusya, 2000 Arjantin ve 2001 Türkiye krizi). Bu krizler ciddi ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirdi. 21. yüzyılda kapitalist sisteme atfedilen ilk ciddi ekonomik kriz, ABD'deki 2008-2009 yılında ortaya çıkan ve eşik altı (ödeme güçlüğü çeken) grupta bulunan bireylere sağlanan Mortgage Kredileri sonrasında ortaya çıkan finansal krizdir. Finansal kurumların tüm gerçek öngörülerin dışında ve piyasa ahlaksızlığı oluşturacak düzeyde işlem yapması sonucu aşırı borçlanma sebebiyle yaşanmıştır. Bununla birlikte ABD hükümeti gerekli tedbirleri zamanında almaması krizi derinleştirmiştir. Zaman içerisinde krizin sonuçları, ulusal sınırları aşmış ve dünya çapında olumsuz ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmuştur (Erarslan ve Bayraktar, 2013:162).

Gerek ekonomik gerek finansal krizlerde en çok etkilenen kitle dar gelirli olarak adlandırılan kesimdir. Sabit bir geliri olan bu kesim piyasalarda oluşan dalgalanmalardan sınırlı kaynakları sebebiyle oldukça etkilenmektedir. Bu durum ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre bir farklılık oluşturmamaktadır. Çünkü gelişmiş ülkelerde de az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde de sermaye grupları çeşitli teşvik ve mevduat garantilerinden yararlanmakta ve ellerinde bulunan kaynakları yüksek faiz koşullarında değerlendirmektedirler. Sermaye grupları kriz kokusu aldıkları ülkelerde zaman kaybetmeden çıkış yapmakta ya da krizin derinleşmesini fırsata çevirecek hamleler

yapmaktadırlar. Hükümetlerin krizden kurtulma ya da krizi erteleme çabalarının genelde ücretleri düşürmek ya da vergi oranlarını arttırmak şeklinde oluştuğu bilinmektedir. Bu da vergi ödeyen dar gelirli vatandaşların krizin faturasını ödediği anlamına gelmektedir (Walton, 2010: 18-19).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GELENEKSEL KADINLAR GÜNÜNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı

“İnsanın iktisadi faaliyetleri hem iktisadi hem de iktisadi olmayan sistemlere gömülüdür” der İktisat tarihçisi Polanyi(Lin ve Kede, 2011 Akt. Kitapçı, 2019:1098) .

Bu sözü ile Polanyi tarih öncesinden bu yana iktisadi ilişkilerin toplumsal ilişkilerden bağımsız bir şekilde yürüyebileceğinin mümkün olmadığını bunun aksine toplumsal ilişkilerin bir parçası olduğunu belirtmiştir (Kitapçı, 2019:1098).

Ayrıca Polanyi kaynakların tarih öncesinden bu yana karşılıklılık ve yeniden dağıtım ilkeleri doğrultusunda paylaşıldığını iddia etmiştir. Ona göre iktisadi davranış sosyal, siyasal, dini ve kültürel faaliyetlerin içerisine gömülü halde bulunmaktadır. Bundan hareketle gömülülük kavramı karmaşık toplumsal ilişki ağlarının anlaşılması açısından son derece önemlidir (Kitapçı, 2019:1098).

Bir hediyein verilmiş ve dönüş ilişkisi aynen şu şekildedir: Hediyein ilk verilmesi, sadece veren kişi tarafından kararlaştırılır, ve alıcı bir iade hediyesi vermek veya vermemek ve bu dönüş hediyesini seçip seçmemekte özgürdür. Bu ikinci kişi hediyein iadesi için iç yükümlülük hissedebilir ama dışsal yükümlülüklerden özgürdür. Bir aktarım olduğu zaman diğer taraftan aktarım da karşılıklılık ilişkisi içerisinde mecburen olacaktır(Kolm, 2008:153).

Hediye değişimi genellikle kuvvetlendirilmiş bir karşılıklılık olarak tanımlanabilir(Dolfsma, Van der Eijk and Jolink, 2009: 318).

Refah Devleti krizinin küreselleşmenin etkileriyle ortaya çıktığı bilinmekte olup, bunun nedeni olarak da kamu harcamalarının milli gelir içindeki payının sürekli büyümesi ve bunun sonucu olarak da giderek karşılanamaz hal aldığı yaygın olarak kabul gören bir tezdır(Özdemir, 2004 Akt. Özyayın ve Öztürk, 2020:208).

Bu çalışmanın amacı, refah devletinin gerileyişyle beraber ortaya çıkan insanların ek gelir arayışı karşılıklılık ve hediyeleşme bağlamında karşılıklılık ilişkisi içerisinde hediyeleşme ele alınarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile hediye takası ve hediyeleşmenin günümüz somut örneklerinden biri olarak kadın gününün yarı yapılandırılmış görüşme formundaki (EK-1) sorular kapsamında ele alınarak hediyeleşmenin karşılıklılık bağlamında sosyal ilişkileri güçlendirme ve ekonomik olarak ek gelir sağlama etkilerini çözümlemektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, araştırmanın konusu ile ilgili ayrıntılı ve derinlemesine veriler toplayabilmek ve konu hakkında bağlantılı olduğu çevreye dayanarak fikir edinebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz fakat ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Bize tam anlamı ile yabancı olmayan bununla birlikte tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle bu çalışmada bu yöntem seçilmiştir.

Nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik olarak nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 46).

Nitel araştırmalar, ürünlerden ya da çıktılardan daha çok süreç ile ilgilenmektedir. Dolayısıyla nitel araştırmalarda anlamlar önem taşımaktadır (Merriam, 1988: Akt. Yılmaz ve Altinkurt, 2011). Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı, ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek, iki uç arasında yer almaktadır. Sorular bir sistematik ve yapı çerçevesinde sorulmaktadır. Katılımcıdan daha detaylı bilgiler vermesi beklenir (Böke vd.,2014: 291). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde bir yol haritası vardır fakat katılımcıların ilgi ve bilgisine göre bu genel çerçeve içerisinde farklı sorular sorularak konunun değişik boyutları ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bazen görüşme kendiliğinden farklı yönere kayabilir (Altunışık vd., 2005:84). Burada amaç, tüm olgunun bireysel tecrübelerini de kapsayarak, görüldüğü gibi tanımlanmasıdır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının öznel tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Araştırmada olgunun bireyin bakış açısından tanımlanmaya çalışılması, tecrübelerin katılımcılar tarafından ayrıntılı bir şekilde yazılması ve bireyin olguya ilişkin davranışlarının gözlenmesi önemlidir (Türker ve Akturan, 2008: 84-91). Bu nedenle bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile verilerin toplanması yöntemi benimsenmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tracer (iz sürme) yöntemi ile katılımcılar belirlenmiştir. Bu yöntem hem veri toplama hem de örneklemin güvenilirliğini sağlamaya yöneliktir. Tracer çalışmaları tesadüfi olmayan örneklemin bir şeklidir. Örnekleme türünde bilgiye ulaşabilmek için gerekli olan belirli sayıda bilgi sahibine ulaşılır. Burada amaç tesadüfi ya da temsili örnekleme elde etmek değil belirli süreçler hakkında bilgi sahibi olan kişilerin belirlenmesidir. Bu şekilde bilgi sahibi olan insanlar araştırmaya katkıda bulunacakları için araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği artmış olur. Anahtar bilgi verecek kişiler belirli bir konu üzerinde bilgi sahibi olan ve araştırmacıların çalışma yapılacak organizasyona ve dolayısıyla bilgi kaynaklarına ulaşmaları için yardımcı olmaya hazır olan kişilerdir. bu yaklaşımda araştırmacı bir bilgi verici ile başlar ve araştırma süreci devam ettikçe katılımcıların sayısı artar (Altunışık vd., 2005: 238-241).

Bu araştırmada iz sürme yöntemi ile bir katılımcıya ulaşılmış o katılımcının yönlendirmesi ile diğer katılımcılara ulaşılarak gönüllü olan 15 kişinin yer aldığı bir mülakat listesi oluşturulmuştur. Bilgi veren kişiler aynı bilgileri vermeye başladıklarında çalışma bitirilmiştir. Benzer ifadelere örnek olarak günlere katılma sebebini açıklarken Katılımcı K *“Beraber olmak onlarla özlem gidermek çocuklarımızdan evimizden dostumuzdan bahsetme bahsederek güzel günler geçirmek parasal olarak birikim oluyor, ama ben onlarda olmadan birikim yapabilirim, bir arada olmak için gün yapıyoruz.”* şeklinde ifade etmiştir. Benzer bir ifadeyi dile getiren Katılımcı F *“Biz de görüşmek amaç, çok özlüyoruz başka zamanlar çok bu kadar müsait olamıyoruz. Onun için görüşmek amaçlı günlerimiz. Zaten TL paranın da şeyi o hani zorunlu katılım olsun diye”* gün yaptıklarını ifade etmiştir. Bu şekilde benzer bilgiler vermeye başlandığında görüşmeler tamamlanmıştır. Bu şekilde katılımcı sayısı 15 ile sınırlandırılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma türleri genel olarak nicel ya da nitel araştırma türü olarak gruplandırılmaktadır. Her iki türde de birincil veri toplama yöntemi kullanılabilir (Nakip, 2006: 75). Araştırmamızın uygulama evresinde veri toplama yöntemi olarak birincil veri toplama yöntemlerinden mülakat (görüşme) yöntemi kullanılmaktadır.

Görüşme, önceden belirlenen soruları önemli bir amaç doğrultusunda karşılıklı etkileşim içinde sorma ve cevaplama süreci olarak tanımlanmaktadır (Stewart ve Cash, 1985: 7). Görüşme yönteminin amacı ise, görüşme yapılan kişinin iç dünyasına erişmek ve kişinin bakış açısını anlayabilmektir (Patton, 1987: 10).

Görüşme türlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşülen kişilere yorum yapma fırsatı veren önceden hazırlanmış açık uçlu sorular olarak tanımlanmaktadır (Winget, 2007: 62). Açık uçlu sorular hazırlanarak katılımcıların daha detaylı bilgi vermesi istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda toplam 21 soru yer almaktadır. Bunların 11 tanesi demografik bilgilerle, 10 tanesi de kadınların altın günleri ile ilgilidir. Sorulacak sorular ve görüşmenin konu sınırları belirlenmiş, görüşmeler bu çerçeve içerisinde yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Detaylı verilerin elde edildiği mülakatlarda veri çözümleme yöntemi olarak, betimsel analiz (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 224.) ve içerik analizi (Creswell, 2012:220) yöntemlerinden yararlanılmıştır. İlk aşamada verilerin çözümlenmesi yapılmıştır. Daha sonra veriler okunmuş ve okunan veriler kendi içinde kategorilere ayrılarak, girişimcilerin vermiş oldukları cevaplar analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. İlk olarak nitel ve nicel verilerin girişi yapılmış daha sonra Microsoft Excell yardımıyla frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak gerekli görülen tablolar ve grafikler hazırlanmıştır. Katılımcılara sorulan soruların dışında düşünce ve önerilerini açıklama fırsatı tanınmış, bu düşünce ve öneriler doğrultusunda da çalışma konusu kapsamında bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.

Bu çalışmada izlenen süreç aşağıda ayrıntılı anlatılmaktadır;

Bu araştırmada görüşme soruları ile elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

İlk olarak araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formunun birinci bölümü katılımcıların demografik özelliklerinden, ikinci bölümü görüşme sorularından oluşmaktadır. Görüşme formu EK-1 de yer almaktadır. Araştırmacı görüşme formunu hazırlarken kimi ilkeleri dikkate almıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 156):

- Kolay anlaşılacak ve odaklı sorular hazırlama,
- Açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma,
- Çok boyutlu soru sormaktan kaçınma,
- Alternatif sorular hazırlama,
- Farklı türden sorular yazma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenleyerek soruları geliştirme

Görüşme formu geliştirilirken öncelikle sorulacak sorular ana başlıklar halinde oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan görüşme formlarının kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla görüşme formları, konusunda uzman olan danışman tarafından incelenmiştir. Her bir görüşme formundaki soru maddelerinin geçerliliği belirlenerek,

görüşme formlarına son şekli verilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı bu doğrultuda hazırladığı soruların kolay anlaşılır ve açık olarak ifade edilip edilmediğini belirlemek amacıyla, bir katılımcı ile ön görüşme gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, veri kaybını önlemek ve verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşmeleri ses kayıt cihazıyla kayıt etmiştir. Görüşme sonucunda ön görüşme yapılan katılımcının görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Böylece görüşme sorularına son biçimi verilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak, görüşmeyi kabul eden katılımcılardan uygun zamanlarda randevu alınmıştır.

Görüşme esnasında araştırmacı yönlendirmeden kaçınmış; ancak daha detaya inmek ve farklı verilere ulaşmak için “neden, eklemek istedikleriniz var mı, örnek verebilir misiniz” gibi ifadeler kullanmıştır. Görüşmeye katılan her bir katılımcı ile yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt edilmiştir. Toplanan verilerin çözümlenmesinde ise, içerik analizi tercih edilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek anlaşılır bir biçimde düzenlemek yorumlamaktır. İçerik analizi şu aşamalardan oluşmaktadır: Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259-260).

Bu araştırmada içerik analizi yöntemine göre yapılan aşamalar, aşağıda açıklanmıştır:

- Verilerin görüşme veri dökümü formuna yazımı ve verilerin kodlanması yapılmıştır.
- Temaların bulunması
- Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması yapılmıştır.
- Bulguların yorumlanması

3.6. Bulgular ve Yorum

Görüşmeler 03.12.2019 ile 21.12.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme tarihinden önce gün katılımcıları ile yüz yüze görüşülerek araştırmanın amacı anlatılmış ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılardan randevu alınmıştır. Katılımcılar uygun olan saatlerde randevu vermişlerdir. Görüşmenin yapılacağı yer, katılımcının isteği doğrultusunda belirlenmiştir. Görüşme yerinin sessiz olmasına ve sadece görüşülen katılımcının olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılmış ve katılımcılara adları ile hitap edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler en az 28.55, en fazla 31.09 dakika sürmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmeye ilişkin görüşme numarası, isimlerinin baş harfleri, görüşme tarihi/saati, görüşme yeri, yapılan görüşme sürelerine ilişkin bilgiler Ek-2 de katılımcıya ilişkin demografik bilgiler (yaş, medeni durum ve eğitim bilgisi Tablo 3.1’de er almaktadır.

Tablo 3.1:Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılım

Kod	Yaşı	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Kendi Mesleği	Çocuk Sayısı
A	65	Evli	İlkokul	Ev Hanımı	2
B	63	Evli	Önlisans	Öğretmen	1
C	42	Evli	Önlisans	Ev Hanımı	2
D	55	Evli	Lisans	Muhasebeci	2
E	68	Evli	Lise	Ev Hanımı	1
F	63	Dul	Lisans	Öğretmen	3
G	58	Evli	Lisans	Öğretmen	2
H	52	Evli	Lise	Tekstil	1
I	42	Bekar	Lisans	Pazarlama/İhracat	-
J	53	Evli	Lisans	Öğretmen	2
K	-	Dul	Önlisans	Öğretmen	1
L	-	Dul	Önlisans	Öğretmen	1
M	65	Evli	Lisans	Öğretmen	1
N	59	Evli	Lisans	Öğretmen	2
O	55	Evli	Önlisans	Öğretmen	2

Görüşme esnasında görüşme ilkelerine uygun hareket edilmiştir. Görüşme sorularının sırayla sorulmasına dikkate edilmiştir. Görüşme sırasında katılımcılar tarafından anlaşılmayan soru tekrarlanmış veya görüşme sonunda tekrar sorulmuştur. Görüşme sırasında yönlendirme yapmamaya çalışılmıştır. Katılımcılar kendilerine

sorulan soruya önceden cevap veriyse, “Daha önce ifade ettiğiniz hususlara eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?” şeklinde yeniden soru sorulmuştur.

Nitel verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi sosyal bilimler araştırmalarında tercih edilmektedir. Betimsel analiz araştırmanın kavramsal yapısı açık olduğunda kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 223). Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümünde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizin tercih edilmesinin nedeni, araştırmada kuramsal çerçevenin temel boyutlarının oluşturulmuş olmasıdır.

Bu başlık altında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular, tablo ve grafik olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3.6.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Tablo 3.2 de katılımcıların yaş aralıklarına dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo 3.1 de görüldüğü üzere, katılımcılardan 4’ü (%26.7) 40-45 yaş aralığında, 3’ü (%20) 51-55 yaş aralığında, 3’ü 56-60 yaş aralığında, 5’i (%33.3) ise 61 yaş üstündedir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Yaş Aralığı

	Frekans	Yüzde (%)
40-45	4	26,7
51-55	3	20,0
56-60	3	20,0
61 üstü	5	33,3
Toplam	15	100,0

Tablo 3.3 de katılımcıların eğitim durumuna dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, katılımcılardan 1’inin (%6,7) ilkokul, 2’sinin (%13,3) lise mezunu olduğu görülmektedir. En büyük grubun ise 12 katılımcı (%80) ile lisans mezunlarından oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3: Katılımcıların Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul	1	6,7
Lise	2	13,3
Lisans	12	80,0
Toplam	15	100,0

Tablo 3.4'te katılımcıların medeni durumuna dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo 3.4. incelendiğinde katılımcılardan 10'unun (%66,7) evli, 3'ünün (%20) bekâr, 2'sinin (%13,3) dul olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4: Katılımcıların Medeni Durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Bekâr	3	20,0
Evli	10	66,7
Dul	2	13,3
Toplam	15	100,0

Tablo 3.5'te katılımcıların çocuk sayısına dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, katılımcıların en fazla üç çocuklu oldukları görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun ise 2 çocuğa sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bir çocuklu olan 2 (%13,3), 2 çocuklu olan 9 (%60), 3 çocuklu olan 1 (%6,7) katılımcı bulunmaktadır. 3 (%20) katılımcının ise çocuğu yoktur.

Tablo 3.5: Katılımcıların Çocuk Sayısı

	Frekans	Yüzde (%)
1	2	13,3
2	9	60,0
3	1	6,7
Yok	3	20,0
Toplam	15	100,0

Tablo 3.6’da katılımcıların eşlerinin mesleğine dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, katılımcıların eşlerinin öğretmen, memur emeklisi, mühendis, işçi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.6: Katılımcıların Eşlerinin Mesleği

	Frekans	Yüzde (%)
Öğretmen	4	26,7
Emekli (Memur)	6	40,0
Mühendis	1	6,7
İşçi	1	6,7
Yok	3	20,0
Toplam	15	100,0

Tablo 3.7’de katılımcıların mesleğine dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, katılımcıların %66,7’sinin öğretmen olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 6,7’si muhasebeci, %20’si ev hanımı, %6,7’si ise pazarlamacıdır.

Tablo 3.7: Katılımcıların Mesleği

	Frekans	Yüzde (%)
Öğretmen	10	66,7
Muhasebeci	1	6,7
Ev hanımı	3	20,0
Yurt dışı pazarlamacı	1	6,7
Toplam	15	100,0

3.6.2. Katılım Sağlanan Günlerle İlgili Bulgular

Bu araştırmada en az bir günü olanlardan veriler toplanmıştır. Tablo 3.8 de katılımcıların katıldıkları gün sayısına dair frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde katılımcıların %46,7'sinin en az 2 gün katıldıkları görülmektedir. 1 güne katılanların oranı %40, 3 güne katılanların oranı ise %13,3 olmuştur. Katılımcılar arasında 3 günden fazla güne katılan bulunmamaktadır. 15 katılımcının toplamda katıldığı gün sayısı 26 olmaktadır.

Tablo 3.8: Katılımcıların Gün Sayısı

	Frekans	Yüzde (%)
1 günü olan	6	40,0
2 günü olan	7	46,7
3 günü olan	2	13,3
Toplam	15	100,0

Gün gruplarının ortak özelliklerini tespit etmek amacı ile katılımcılara günlere katılanların yakınlık derecesi ile ilgili “gün katılımcıları kimlerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu yakınlık derecelerinin komşular, iş arkadaşları ve akrabalar olduğu görülmüştür. Katılımcıların katıldıkları günler içerisinde karma tipte güne rastlanmamıştır. Günlerin ortak özellikler taşıyan kişiler arasında yapıldığı görülmüştür. Bu ortak özelliklerin iş arkadaşı olmak, komşu olmak, akraba olmak gibi kavramlarla tanımlandığı belirlenmiştir. Tablo 3.9 da katılımcılara yöneltilen “gün katılımcıları kimlerdir?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, günlerin iş arkadaşları ve komşular arasında en sık yapıldığı görülmektedir. Akrabalar arasında yapılan günlere katılanların sayısı ise 2 olmuştur.

Tablo 3.9: Gün Katılımcılarının Yakınlık Dereceleri

	Frekans	Yüzde (%)
Komşular, iş arkadaşları	13	86,7
Akrabalar	2	13,3
Toplam	15	100,0

Tablo 3.10 da katılımcılara yöneltilen “ne kadar süreden beri günlere katılıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, 16-20 yıl aralığında günlere katıldığını ifade edenlerin oranı %46,7, 21-25 yıl aralığında günlere katıldığını ifade edenlerin oranı %26,7 olarak görülmektedir. Bu durumda katılımcıların %73,4’ü 16-25 yıl aralığında günlere katılmaktadır.

Tablo 3.10: Ne Kadar Süreden Beri Günlere Katılıyorsunuz

	Frekans	Yüzde (%)
1-5 yıldır	2	13,3
6-10 yıldır	1	6,7
11-15 yıldır	1	6,7
16-20 yıldır	7	46,7
21-25 yıldır	4	26,7
Total	15	100,0

Tablo 3.11 de katılımcılara yöneltilen “katıldığınız gün kaç kişiden oluşuyor?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, günlerin %66,7’sinin 5-10 kişi arasında, %33,3 ‘ünün ise 11-15 kişi arasında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3.11: Katıldığınız Gün Kaç Kişiden Oluşuyor

	Frekans	Yüzde (%)
5-10	10	66,7
11-15	5	33,3
Total	15	100,0

Tablo 3.12 de katılımcılara yöneltilen “günlerin toplanma sıklığı nedir?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, günlerin büyük bir bölümünün (%86,7) ayda bir kez toplandığı görülmektedir. Günlerin sadece %13,3’ü 15 günde bir yapılmaktadır.

Tablo 3.12: Günlerin Toplanma Sıklığı Nedir

	Frekans	Yüzde (%)
15 günde bir	2	13,3
Ayda 1	13	86,7
Toplam	15	100,0

Tablo 3.13'te katılımcılara yöneltilen “günlerde toplanan menkulün tutarı ve cinsi nedir?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, günlerin döviz cinsinden yapılmadığı, %86,7'sinin Türk Lirası cinsinden yapıldığı görülmektedir. Bir katılımcı kendi gününde çeyrek altın toplandığını ifade ederken bir katılımcı da cumhuriyet altını toplandığını belirtmiştir.

Tablo 3.13: Günlerde Toplanan Menkulün Tutarı ve Cinsi Nedir

	Frekans	Yüzde (%)
Türk Lirası	13	86,7
Çeyrek Altın	1	6,7
Cumhuriyet Altını	1	6,7
Toplam	15	100,0

Katılımcılara yöneltilen “Günlerin zaman aralığı (günün hangi saati) nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde genelde hafta içi öğleden sonra yapıldığı anlaşılmıştır.

3.6.3. Güne Katılmaya Karar Verme Süreci

Katılımcılara “güne katılmaya nasıl karar verdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşme sürecine katılan Katılımcı A arkadaşları ile birlikte karar verdiklerini “*iki üç arkadaş buluşup karar verdik. Dedik toplanalım konuşalım dışarılarda buluşuruz bir yerde mesela alışveriş merkezlerine ya da dışarıdaki bir kafe olabilir. Özgen çay bahçesinde toplandık bir iki kere buralarda muhabbet ediyoruz oturuyoruz. Kafamız*

dağılıyor hem paramız toplanıyor bize de iyi oluyor yani değişiklik oluyor” sözleri ile ifade etmiştir.

Katılımcı B karar verme sürecini *“hep birlikte gün yapalım görüşelim birbirimizi daha iyi tanıyalım, tanışalım diye karar verdik. Hem de iletişimimiz kopmadı. Belirli aralıklarla görüşüyoruz arkadaşlarla”* ifadeleri ile açıklamıştır.

Katılımcı G *“emekli arkadaşlarla birlikte karar verdik”* derken, Katılımcı F *“öğretmenlerle olan günümüzde arkadaşım sayesinde katıldım, komşularla olan günümüze hep birlikte karar vererek katıldık”*, Katılımcı E, *“arkadaşlarla ortaklaşa karar verdik”*, Katılımcı I ve Katılımcı C ise *“annemin arkadaşları annem önerdi, annemin tavsiye ile katıldım”* şeklinde soruyu cevaplamışlardır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu güne katılmaya arkadaşları ile birlikte karar verdiklerini ifade ederken annelerinin teşviki ile katılım sağlayanların da olduğu görülmüştür.

3.6.4. Toplanan Menkulde Değişiklik Olup Olmadığı

Katılımcıların zaman içinde gün de topladıkları paranın cinsinde gelir azalmasına bağlı bir değişiklik olup olmadığının belirlenmesi amacıyla *“Toplanan paranın cinsinde değişiklik oldu mu dolar toplarken TL’ye geçiş oldu mu?”* sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcı A *“biz hep TL topladık altına hiç girmedik”* şeklinde soruyu cevaplandırırken Katılımcı E *“ yok yok olmadı aynen devam ediyor”* diyerek cevap vermiştir. Aynı şekilde herhangi bir değişiklik olmadığını ifade eden Katılımcı D *“yok olmadı”*, Katılımcı G *“değişiklik olmadı sürekli bir cumhuriyet altını üzerine”* diyerek cevap vermişlerdir.

Bununla birlikte günlerde toplanan menkulde değişiklik olduğunu ifade edenlerde bulunmaktadır. Örneğin Katılımcı B, *“altın günüm çeyrek altın ama diğeri mesela ayrı 100 lira toplarken bu yıl 150 lira oldu”* şeklinde cevap vermiştir.

Katılımcılar arasında çalışma hayatında yaptıkları günlerde toplanan menkulün altın olduğunu fakat son yıllarda altın fiyatlarında yaşanan yükseliş nedeniyle TL'ye geçtiklerini ifade edenler de olmuştur. Katılımcı F bu düşüncesini “*kaç yıldır TL üzerinden yapıyoruz daha önce çalışırken örneğin çalışma arkadaşlarımızı Cumhuriyet üzerinden yaptıklarımız oldu ya da çeyrek altın üzerinden yine yaptığımız oldu ama son belki beş altı yıldır TL üzerinden*” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı K ise, “*önceden çeyrek altınla başladı sonradan paraya çevirdik şu an 200 TL kişi başı*”, Katılımcı H “*şimdi TL topluyoruz O zaman Mark vardı Mark yaptık başladığımız dönemde*”

Katılımcı L, “*son 3 yıldır değiştiremedik enflasyon nedeniyle daha önce altında yaptık, Cumhuriyet altını yaptık, dolar yaptık o zaman Marklar vardı. Mark yaptık başladığımız dönemde. Yani tabii diğer türlü hepimiz farklı okullara dağıldık ve görüşemiyoruz ama bu sayede bir araya geliyoruz. Ayrıca tabii toplanan para adı toplu meblağ olduğu için bir işimizi görebiliyoruz.*”, Katılımcı I “*evet altından TL'na geçiş yaptık*” şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır.

Katılımcı J “*yıllara göre değişiklik oldu 100 TL iken sonra 250 oldu şimdi 200 TL oldu şu anda, daha önce sonradan ben katılmadığım dönemde sanırım altın yapılmış. Ama ben paraya katıldım.*” Şeklinde toplanan meblağdaki değişikliği ifade etmiştir. Katılımcı M ise, “*günlük kurlar da artış yükseldiği için önceden altın aldık, altından dolar oldu, tabii önceden dolardı dolar yükselince dolardan TL'ye geçildi*” diyerek zaman içerisindeki değişikliği açıklamıştır.

Verilen cevaplar dikkate alındığında enflasyondaki değişiklikler, çalışma hayatından emekliliğe geçiş, döviz kurunda meydana gelen yükselişler ve altın fiyatlarındaki artış nedeniyle zaman içerisinde TL'ye geçildiği anlaşılmıştır.

3.6.5. Günlere Katılma Nedenleri

Katılımcılara “bu günlere katılma nedenleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar arasında arkadaşlarla bir araya gelmek, birlikte vakit geçirmek, sosyalleşme, hasret giderme yer almaktadır. Katılımcı E bu konudaki düşüncesini “*Arkadaşlarla görüşmek için*” şeklinde ifade etmiştir. Benzer bir

düşünce de olan Katılımcı G ise “*İşyeri arkadaşlarıyla birlikte olmak*” amacıyla günlere katıldığını belirtmiştir. Katılımcı L emeklilikle birlikte arkadaşlarını sık göremediğini ve bu günlerin bu konudaki eksiği kapattığını şu şekilde açıklamıştır “*Çoğu zaman mesleki paylaşımlarda da bulunuyoruz. Artık birçoğu emekliler çalışan sayımız azaldı. İşten güçten konuşuyoruz, Onun dışında aile çocuklarımız onları konuşuyoruz başka bir şey konuşmuyoruz.*” Benzer düşünceleri paylaşan Katılımcı J “*Farklı okullarda çalışan arkadaşlarımı en azından ayda bir görebilmek, hoş sohbet, iyi vakit geçirmek başka bir amacımız yok*” diyerek fikirlerini belirtmiştir. Katılımcı M’ında düşüncelerini benzer şekilde ifade ettiği görülmektedir “*Arkadaşlarla sohbet etmek, güzel vakit geçirmek eski günleri anmak, eğlenmek için.*”

Bu günlerin kültürel katkı sağladığını aynı zamanda eğlenceli vakit geçirmek için bir fırsat olduğunu ifade eden Katılımcı I “*Vizyon kültür genel kültürü iyi olan insanlar eğitimini ver yani her ne kadar güzel bir topluluk eğlenceli neşeli oluyor.*” Diyerek düşüncelerini açıklamıştır.

Günlerin tüm sosyal faydalarının yanı sıra birikim yapmak için de fırsat sağladığını ifade eden katılımcılarda bulunmaktadır. Katılımcı A bu konudaki düşüncesini “*Arkadaşlarla buluşmak sohbet etmek konuşmak işte biraz birikimde oluyor.*” Şeklinde ifade etmiştir.

Birikimi ilk sırada değerlendiren katılımcılar arasında Katılımcı D “*Arkadaşları görmek biryandan yani para biriktirmek hem toplanırken de, birikim olsun diyoruz maksat birikim yapmak*” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Birikim yapmayı ilk amaç olarak gören Katılımcı B “*Katılma nedenlerimiz arkadaşları ile görüşmek, bazı işte değişik yemek tarifleri iletişim sosyalleşme, para maddiyat tabi en başta geleni maddiyat oluyor bazen dedikodu da yapıyoruz*” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Katılımcılar arasında birikimin önemli olmasına rağmen günler için amaç olmadığını, günlerin yapılmasını ve tam katılımın sağlanması konusunda teşvik edici unsur olduğunu ifade edenlerde bulunmaktadır. Katılımcı K birikim yapmanın en son amaç olduğunu düşünenlerden birisi olarak kendisini “*Berber olmak onlarla özlem gidermek çocuklarımızdan evimizden dostumuzdan bahsetme bahsederek güzel günler geçirmek parasal olarak birikim oluyor, ama ben onlarda olmadan birikim yapabilirim, bir arada olmak için gün yapıyoruz.*” Şeklinde ifade etmiştir. Benzer bir ifadeyi dile getiren Katılımcı F “*Biz de görüşmek amaç, çok özliyoruz başka zamanlar çok bu kadar*

müsait olamıyoruz. Onun için görüşmek amaçlı günlerimiz. Zaten TL paranın da şeyi o hani zorunlu katılım olsun diye” gün yaptıklarını ifade etmiştir.

Verilen cevaplar değerlendirildiğinde günlere katılımın büyük oranda birikim yapmak olduğu birikim yaparken de birlikte eğlenceli ve güzel vakit geçirmek olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.6. Menkulü Değerlendirme Şekli

Katılımcıların günlerde topladıkları menkulü nasıl değerlendirdiklerini belirlemek amacıyla “elde edilen menkulü nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu ev ihtiyaçlarına harcadığını ifade etmiştir. Örneğin Katılımcı K *“ihtiyaçlarıma veriyorum.”*, Katılımcı E *“ihtiyaçlarda kullanıyoruz ihtiyaç ne varsa”*, Katılımcı H *“ihtiyaçlarımı kapatıyorum son yıllarda cüzi de olsa para geçmiş oluyor elime”* diyerek düşüncelerini ifade etmişlerdir. Benzer ifadeleri dile getiren Katılımcı A tutarın az olduğunu da *“Çok bir şey olmadığı için evimizin ihtiyaçlarını ve kendi ihtiyaçlarımı karşılıyorum”* diyerek eklemiştir. Katılımcı G da *“Küçük bir meblağ olduğu için zaten ev ihtiyaçları için harcanyor”* şeklinde bu durumu ifade etmişlerdir.

Günlerde toplanan menkulü yatırım yaparak değerlendirdiğini ifade eden katılımcılarda bulunmaktadır. Katılımcı D *“Altın alıyorum altın biriktiriyorum. Tamam, altına borcum varsa borcum veririm, öncelikle eğer borcum varsa borcumu kapatıyorum.”* Katılımcı I *“kendime bilezik aldım.”* Katılımcı C *“altın almayı düşünüyorum o şekilde değerlendireceğim.”*

Bunların yanı sıra bu menkulü araba alımında değerlendirenler ve değerlendirmeyi düşünenler olduğu da görülmüştür. Örneğin Katılımcı M bu menkullerle araba aldığını *“Birikimlerim artınca araba alımı değişiminde kullanarak değerlendirdim.”* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı L da *“para ile araba almıştım. Arabamın mesela bir miktar, en azından iki 3 yıllık birikimi bir araya toplayarak üzerine de ekleyerek araba sahibi olmuşum”* menkulü değerlendirdiğini ifade etmiştir.

Günlerde toplanan menkulü altın olduğunda bu toplanan altınları düğünlere götürdüklerini belirten Katılımcı B *“yani mesela altın olduğu zaman bazen düğünlere*

gederken altın götürüyoruz bazen harcamalarımız çok olunca takviye ediyoruz.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Özellikle emekli olan Katılımcı F gündeki menkulü torunlarına harcadığını, ihtiyaçlarını karşıladığını ve günlere katılım sırasında yapılan maliyetlerden kendi payına düşen kısmı karşıladığını şu şekilde ifade etmiştir *“İhtiyaçlarımı karşılıyorum ve torunlarıma harcıyorum, bu katıldığımız günlerin bana ait olan maliyetini karşılıyorum.”*

Genelde ihtiyaçlarına harcadıklarını ifade eden katılımcılara bu ihtiyaçların neler olduğu sorulduğunda evin ihtiyaçları diyerek cevap verdikleri görülürken Katılımcı L biraz daha geniş bir açıklama yapmıştır. Çocuğun sünnetine, oğluna aldığı evin masrafına günlerde toplanan menkulü harcadığını şu şekilde ifade etmiştir. *“ilk başladığımızdan bugüne ilk yıllarda toplanan paralar ile birikim yaptım. Çocuğum da küçük olduğu için masrafları da azdı. Birikimlerimi değerlendirebiliyordum yani. Mesela ben sünnet yaptırdım gün parası ile sonra paralarımız bir araya getirip oğluma ardından bir ev almıştım o evin biraz masrafı oldu onu ödedim. İhtiyaçlarımı kapatıyorum son yıllarda, toplu para geçmiş oluyor, iyi oluyor yani.”*

Katılımcı J toplanan menkulü değerlendirirken *“İhtiyaçlarımıza karşılıyoruz özel bir şey yapmıyoruz.”* Şeklinde açıklama yapmıştır. Kendisinden örnek vermesi istendiğinde *“Normal borçlarımız var onları ödüyüyoruz yoksa kenara yerine altın alıp koyuyoruz, birikim amaçlı oluyor. Sadece parayı aldıktan sonra illaki harcama varsa, o anda bir ihtiyaç ona aktarılıyor.”* diyerek açıklama yapmıştır.

3.6.7. Günlerin Maliyeti ve Yapılan Harcamalar

Katılımcıların gün toplanmalarında ne kadar bir maliyete katlanmaları gerektiğini belirlemek amacıyla *“Katıldığınız günlerin maliyeti ve yapılan harcamalar nelerdir?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların bazılarının maliyeti hiç hesaplamadığı, aynı zamanda çok maliyeti olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir. Örneğin Katılımcı J bu konudaki görüşlerini *“hiç hesaplamadım açıkçası 100 lira olabilir diye düşünüyorum ama hiç hesaplamadım tek tek hesapta çıkarmak lazım.”* diyerek belirtmiştir. Benzer şekilde Katılımcı A da maliyeti hesaplamadığını *“Bir şeyler yiyip içiyoruz çay içiyoruz kahve içiyoruz orada çok fazla masrafımız olmuyor”* biçiminde ifade etmiştir. Katılımcı C’da *“Çok maliyeti yok. Sadece gün toplanma*

parasını veriyoruz” açıklamasını yaparken Katılımcı K “Katılmanın pek maliyeti olmuyor, beni fazla etkilemiyor” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Bu soru sorulduğunda zaman içerisinde evlerde yapılan kadınlar gününün ev dışına çıktığı bunun da maliyeti biraz artırdığı görülmüştür. Günün ev dışına taşınmasının da nedenleri arasında ev sahibinin hem temizlik hem de ikram hazırlığı için yorulması yer almıştır. Bu durumu Katılımcı B aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır;

“Önceden evlerde günler yapılırdı evlerde yapıldığı zaman hemen ev sahibine biraz daha zor gelirdi. Tabii yorgunluk olurdu. Bir gün öncesinden evi temizleme toplama yani ikramlarını yapma hadi günün arkasından tekrar evi temizleme, bizim de artık yaşımızın gereği biraz yorgunluk olmaya başladı şimdi genelde dışarılarda günlerimizi yapıyoruz bu dışarılarda yaptığımız günler dedi herkes kendi parasını yani bizim için de daha iyi oluyor. Değişik mekânlarda değişik şekilde değerlendiriyoruz bugünleri”

Katılımcıların gün toplanmalarında katlandıkları maliyetin toplanma yerine göre en az 30 TL ile en fazla 150 TL arasında değiştiği görülmüştür. Katılımcı G *“Katıldığım günlerin maliyeti genelde şeyler yaptığımız için evde ben çok ekstra bir masrafı girmiyorum 50-100 tl masrafı oluyor.”* Katılımcı F *“Evde ağırlamak olduğumuzda tabii olabiliyor bir günüm evde ağırlanıyor diğer gün de dışarıda yapıyoruz çok büyük meblağ olmuyor. Evdeki 100-150 civarını buluyor.”* Katılımcı D *“100 lirayı geçmez.”* Katılımcı E *“100 lira gün parası 30 lirada gider parası.”* Katılımcı I *“Genelde kafelerde düzenleniyor lezzetli lokantalar tercih ediliyor yemek parası ve yol masrafı ödüyoruz ortalama 40-50 li lira yemek parası ödüyoruz.”* Katılımcı M *“100 ila 200 lira arası masrafım oluyor.”*

3.6.8. Günlerde Konuşulan Konular

Katılımcılara *“Katıldığınız günlerde neler paylaşıyorsunuz?”* sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde çocukların gelişimi, hastalıklar, sağlık durumu en çok konuşulan konular arasında yer almıştır. Katılımcı F bu konudaki görüşlerini *“Sağlık problemi olan arkadaşların durumu, çocuklarımızın ya da torunlarımızın durumu ile ilgili konuşmalar daha ziyade. Evet, komşu gününde bir de fıkra anlattıyoruz çok güzel fıkralar anlatılıyor dinliyoruz dinlemesi çok zevkli oluyor”* sözleri ile ifade etmiştir. Katılımcı K *“Sorunlarımızdan bahsediyoruz bir sıkıntınız varsa ona paylaşıyoruz üzüldüğümüz varsa onu paylaşıyoruz arkadaşlarımızla güzel bir gün*

geçiyoruz.” Katılımcı E “Çoluğunu çocuğunu evde ne yaptın ne ettiğini onları paylaşıyoruz” şeklinde görüşlerini aktarmıştır. Katılımcı C da en çok çocukları, ev ve iş yeri ile ilgili konuların paylaşıldığını “Çocuklarımızla ilgili konuşuyoruz, iş, ev günlük hayatımızda ilgili sohbet ediyoruz” sözleriyle belirtmiştir. Katılımcı H “Aile çocuklarımız onları konuşuyoruz başka bir şey konuşmuyoruz. Hastalıklar konuşuyoruz.” derken Katılımcı J “Çalışanlar okuldaki çalışmalarından bahsediyor, emekliler vaktin nasıl geçirdiğinden bahsediyor eşinden çocuklarından torunlarından boş vakitlerini nasıl geçirdiklerinde bahsediyor.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcı M da benzer görüşlerini “Aile sorularımızı paylaşıyoruz çocuklarımızın durumunu paylaşıyoruz eski günlerimizi paylaşıyoruz. Sıkıntısı olan bir arkadaş varsa ona destek olmaya çalışıyoruz yani dertler paylaştıkça azalır demişler, sevinçler paylaştıkça çoğalır bunu yaşıyoruz” şeklinde açıklamıştır.

Bununla birlikte günlük siyasi konularında konuşulduğu, gündemdeki önemli olayların takip edilerek paylaşıldığı da ifade edilmiştir. Katılımcı A bu konudaki düşüncesini “Siyasetten konuşuyoruz günlük olaylardan konuşuyoruz her şeyleri birbirimize anlatıyoruz. Yani muhabbet ediyoruz hastalıklardan konuşuyoruz” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı B gün toplanmalarında yemek tariflerinden siyasete, çocukların durumundan hastalıklara ve moda dair konuları konuştuklarını belirtmiştir. Bu düşüncelerini “Her şeyi paylaşıyorsun yani önce birbirimize görmüş oluyoruz görüşmüş oluyoruz ya hastalıklarımızı konuşuyoruz, yemek tarifleri veriyoruz siyaset konuşuyoruz e dedikodu da yapıyoruz çocuklarımızı konuşuyoruz yani bazen hepimizin yetişkin çocukları var Bunları konuşuyoruz giyim kuşam moda her şeyi paylaşıyoruz güzel oluyor mutluyuz.” sözleriyle ifade etmiştir. Her konuda konuşmaların olduğunu ifade eden Katılımcı D “Çalışanlarla çalışma durumunu paylaşıyoruz. Herkes aile durumunu paylaşıyor siyaset paylaşıyor hükümet konuşuruz böyle.” sözleriyle düşüncelerini açıklamıştır. Katılımcı I “Piyasa ekonomik durum siyaset oluyor bazen gündem nerede ne açılmış nerede ne yapılıyor havadis diyebiliriz.”

Günlerde bilgi paylaşımı yapıldığı, geleceğe dair planların anlatıldığını ifade eden Katılımcı G bu görüşlerini “Bilgi alışverişi yapıyoruz geçmişi konuşuyoruz geleceğimizi konuşuyoruz bilgi alışverişi yapıyoruz” sözleri ile ifade etmiştir.

3.6.9. Güne Katılımla Birlikte Meydana Gelen Değişimler

Katılımcılara “Güne katıldığınızdan bugüne hayatınızda ne değişti?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde büyük bir çoğunluğun değişen en önemli şeyin aldıkları yaş olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Günlerin büyük bir bölümünün 20-25 yıldır devam ettiği düşünüldüğünde yaşamla birlikte çocukların büyüdüğü, kendilerinin yaş aldıkları, çalışanların emekli olduğu, torun sahibi olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcı F *“Bir değişiklik olmadı sadece yaş aldık.”* diyerek görüşlerini belirtmiştir. Benzer ifadeleri Katılımcı H *“Olgunlaştım yaşıma büyüdüm çok gençtim.”* sözleri ile açıklamıştır. Katılımcı K *“Arkadaşlarımızın yaşları değişti 20 yıl önceydi 20 yıl yaşlandık o zaman 40 yaşıdaysam şu an 60 yaşıdayım.”* Katılımcı E *“pek bir şey değişmedi aynen devam ediyor.”*

Güne katılarak ruhen rahatladığını, daha sakin bir ruha sahip olduğunu, bu toplanmaların terapi görevi gördüğünü ve bu şekilde ruhen olumlu yönde bir değişiklik olduğunu ifade eden katılımcılardan Katılımcı I bu konudaki görüşlerini *“Sakinlik, güne katılınca daha sakinim.”* Sözleriyle ifade etmiştir. Benzer bir görüşü Katılımcı J *“Ruhen iyi geliyor onları görmek beni mutlu ediyor.”* Sözleriyle belirtmiştir.

Güne katılım sayesinde birikim yapmaya başladığını tasarruf yapmayı öğrendiğini ve bu konuda değişim yaşadığını ifade eden Katılımcı M bu görüşlerini *“Ufak tefek birikim yapmaya daha çok alıştım.”* Sözleri ile açıklamıştır. Bununla birlikte günlere katılımın kendisinde bir değişiklik oluşturmadığını ifade eden Katılımcı C *“Çok fazla bir şey değişmedi aynı devam ediyor.”* Sözleri ile görüşlerini açıklamıştır.

Bu konudaki görüşlerini Katılımcı B şu sözlerle açıklamıştır *“Yıllardır görüştüğümüz arkadaşlarımız var onlarla kopmadık, torunlarımız oldu. Onları sevdik onlarla haberleşiriz yani o şekilde Birikimlerimiz artmadı gene de ne kadar gelirse o kadar götürüyoruz yani ama olmadı.”*

Maddi anlamda bir değişikliğin olmadığını, en önemli hususun birbirlerini görmek olduğunu Katılımcı G *“Maddi olarak bir değişiklik olmadı bir cumhuriyet altını paylaşıyoruz, dostlarla birlikte olmak çok şey kazandırıyor.”* Sözleri ile belirtmiştir.

Katılımcı D *“Arkadaş sayım arttı yani haberim olmadığı konularda haberdar oluyorum çalışanlarda değişik konular oluyor öğretmenler de değişik şeyler oluyor. Onları anlatıyorlar öğreniyorum çevreden komşularım var. Onlar da komşulara gününde*

de görmedim komşuları görüyorum onların haberdar oluyoruz. Hani hastalık vesaire konu komşu konuşuluyor onlarla yani görmediğim konularla da bilgi mi oluyor.”

3.6.10. Bankada Birikim Yapmak Yerine Gün de Birikim Yapma Nedenleri

Katılımcılara yöneltilen “neden bankada para biriktirmek yerine bu yolu tercih ediyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların banka da para biriktirmenin zor olduğu, ihtiyaç halinde bankadan parayı çekmekte zorlandıkları, tutar küçük olduğu için bankayı tercih etmedikleri ve günlerin sadece maddi birikim amacı dışında sosyalleşme işlevini de gördüğü bu nedenle tercih edildiği görülmüştür. Örneğin Katılımcı A “*Bankada birikim yapacak kadar para olmadı azıcık oluyor günde. Yani işte eğlence olsun diye*” sözleri ile durumu açıklamıştır. Katılımcı B “*Banka da ha deyince parayı alamıyorsun çekemiyorsun. İhtiyaç anında ama günlerimizde yanımızda hazır paramız oluyor ihtiyaçlarımızı daha kolay karşılıyoruz bankaya yatırmak daha zor geliyor.*” derken Katılımcı G gün olayını maddi olarak düşünmediğini ortaya para koyarak katılımı zorunluluk haline getirmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir.

Katılımcı F “*Banka da para biriktirme şansım hiç olmadı.*” şeklinde görüşünü açıklamış ve “*Memur olduğum için. Arkadaşlarımızla görüşmek amaç, bir amacımız bu olduğu için para toplamanın nedeni de işte zorunlu katılım olsun diye yani başka türlü bahaneler uydurulabiliyor güne gelmeyebiliyor arkadaşlar ama böyle bir durumda çok acil herhangi bir durumu çıkmamışsa mutlaka katılma gereğini duyuyor birbirinize görüşmek birinci amacımız.*” sözleri ile görüşlerini belirtmiştir. Katılımcı D “*İyi bir soru, maksat görüşmek para değil*” dedikten sonra 3 güne katıldığını ve amacının para biriktirmekten ziyade bu bahane ile arkadaşları ile görüşmek olduğunu açıklamıştır. Katılımcı D bu konudaki görüşlerini “*her 3 günüm de akraba günü birisi öğretmen arkadaşların yıllardır 30 senedir gündeyim, maksat onları görmek görürken de para biriktirmek yoksa şey değil bankada hani para biriktirmek değil yani maksadım.*” sözleri ile belirtmiştir.

Katılımcı K “*Değişiklik bana göre yok bana göre yok diğer arkadaşlarını bilemem ama ben arkadaşlarımla hoşça vakit geçiriyorum aynı parayı 200 veya da 10 ay*

kadar kenarda zaten birikir. Biraz önce de ifade etmişim ya arkadaşlarıyla birlikte olmak onların dertlerini dinlemek, anlatmak hayatı paylaşmak.”

Katılımcı E bankada biriktirecek kadar büyük meblağ olmadığını toplanan menkulün küçük olduğunu ifade etmiştir. Benzer bir açıklama yapan Katılımcı H *“Buradaki amaç görüşmek olduğu için birlikte zaman geçirmek olduğu için günü tercih ediyorum.”* ve Katılımcı L *“Buradaki günün amacı görüşmek olduğu için, birlikte zaman geçirmek olduğu için günü tercih ediyorum.”* sözleri ile görüşlerini açıklamışlardır.

Katılımcı I tasarruf yapmanın ve para biriktirmenin zor olduğunu günlere katılımın teşvik edici olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı I görüşlerini *“Maaşları İle ya da gelirleri ile para biriktirmeye var ama bir şartla ama bir limit sınırı olduğu zaman sonra biriktirmeyi seçiyorsun yani cebinden alıp da koymuyorsun ama bir zorunluluk var sonuçta sosyal yaşıyorsun modern bir çevreye giriyorsun. Ayrıca da para biriktiriyoruz ama cebindeki parayı biriktirmek daha zor.”* sözleri ile açıklamıştır.

Katılımcı C birikim yapmanın kolay olmadığını bir güne katılım olduğunda mecburen harcama yapmak yerine tasarruf yapıldığını ifade etmiştir. Katılımcı J paralı gün tercih etmediğini, parasız olsa daha iyi olacağını açıkladıktan sonra *“zorunlu olduğu için daha rahat o parayı götürmek adına bir şekilde günümüzü daha iyi ayarlıyoruz”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcı M ise *“Her an elimin altında değişiklikler yapabilirim diye uğraşmamak amaçlı yapıyoruz.”*

3.6.11. Güne Katılımın Tavsiye Edilmesi

Katılımcılara yöneltilen “kadınlar gününe katılımı tavsiye eder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların tamamının tavsiye ettiği görülmüştür. Katılımcı C, Katılımcı D, Katılımcı J ve Katılımcı Mın cevabı kısa ve net bir şekilde *“tavsiye ederim”* olmuştur. Bunun yanı sıra hem günlere katılımı tavsiye eden hem de gerekçesini açıklayanlar da olmuştur. Katılımcı A *“Tavsiye ederim kafaları dağılır sohbet etsinler, toplansınlar.”* Katılımcı B *“Arkadaşların görmek iyi oluyor, düşünme girsin birbirini görsün tanışın güzel vakit geçiyor güzel oluyor tavsiye ederim. Herkes yapsın yani”* Katılımcı G *“Kadınlar günü olarak düşünmedim dostlarla birlikte olmak için düşünüyorum yani herhangi bir güne girmek değil. Sorun hep birlikte olmak için yapıyoruz onun için ise tavsiye ederim.”* Katılımcı F *“Kendi adıma evet diyorum*

çünkü evden çıkmama neden oluyor mecburi bir gezi oluyor belki ama yani zevk alıyorum herkese tavsiye edebilirim emeklilere özellikle emeklilere.” Katılımcı K “Evet tavsiye ederim kısacası yani ne diyelim buna kısaca terapi.” Katılımcı E “Tavsiye ederim niye etmeyeyim ki arkadaşlarını görüyorsun değişim oluyor kafa rahatlıyor.” Katılımcı H “Yani tabii ki hani ben tavsiye ediyorum seviyorum çünkü arkadaşlarımla bir arada olmayı seviyorum.” Katılımcı L, “Paylaşımına bağlı tabii ki ben tavsiye ediyorum, çünkü arkadaşlarımla bir arada olmayı seviyorum, ev oturmasını seviyorum.” Katılımcı I “Eğer sosyal ekonomik ve kültürel durumları kültürel durum çok önemli uygunsa neden olmasın tavsiye ederim” sözleri ile bu konudaki düşüncelerini açıklamıştır.

3.6.12. Kadınlar Gününün En Güçlü Tarafı

Katılımcılara yöneltilen “kadınlar gününün sizi etkileyen en güçlü tarafı nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde maddi faydalarının yanı sıra manevi faydalarının olduğunu ifade eden katılımcılar olmuştur. Katılımcı A bu konudaki görüşlerini “*Biraz maddi tarafı da etkiliyor. Ama artık zorlayıp kendimizi gireceğiz. Yani konuşmak sohbet etmek arkadaşlarımızı görmek en büyük şeyi o bana göre.*” Sözleri ile ifade etmiştir. Benzer bir açıklamayı yapan Katılımcı B “*Manevi bence çünkü arkadaşları görüyorsun. Çok özlemiş oluyorsun onlarla görüşüyorsun iletişim kuruyorsun. Mesela benim benden küçük olanlarla birlikte çocukları birken iki oluyor kalabalıklaşıyor olsun. Onlar da 1 grup oluşuyor. Ben çocukları çok severim onlarla beraber hoşça vakit geçiriyorsun.*” Şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Katılımcı G “*Bilgi paylaşımı*”nın önemine dikkate çekerken Katılımcı F “*Paylaşım yapmak birbirimizin dertlerine ortak olmak ya da dertlerine, güzelliklerine ortak olmak diyebilirim.*” Sözleri ile paylaşımın daha önemli olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcı D “*arkadaşlarımı seviyorum yani görmek istiyorum buraya gelirken heyecanlanıyorum onları göreceğim diye.*” Katılımcı K “*Arkadaşları bilemem benim için adına terapi diyebilirim.*” Katılımcı E “*Evden çıkıp değişik yerlere gitmek güzel bir şey, değişik bir şey yemek, değişik bir şey görmek güzel oluyor aynı komşularla, aynı arkadaşlarla.*” Katılımcı H ve Katılımcı L “*Yaşı büyük arkadaşlarımdan da çok şeyler öğrendim tecrübelerinden yararlandım bu sayede.*” Cevabı vermişlerdir. Katılımcı I, “*Enerji yani yaşı büyük insanların hayatı hayata sınımsız sarılmaları sağlıklarıyla çok*

ilgilenmeleri ilgimi çekiyor. Yani bir tane bayan var ayağı kesik ama hala çok çocuğu da koluyla hayatla o kadar içecek ki beni etkileyen durumu kadınlar gününde onu görüyorum.” Katılımcı C “İnsanlarla birlikte vakit geçirmekten sohbet etmekten hoşlanıyorum.” Katılımcı M “Birbirimize destek olmak.”

3.6.13. Günlerin Ortak Özellikleri

Katılımcılara yöneltilen “bundan önce katıldığınız günler oldu mu? Ortak özellikleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde birbirlerinden kopmak istemeyen arkadaşların bir araya gelmesinin en önemli ortak özellik olduğu tespit edilmiştir. Bu görüşü savunan Katılımcı A “Oldu önceden de gün yapardık arkadaşlarımızla ortak özelliğimiz birbirimizi bırakmak istemiyoruz” sözleri ile durumu açıklamıştır. Katılımcı B “Bundan önce işte çalıştığım yıllarda İlk evlendiğimiz yıllarda da günlerimiz tabii oldu. O zaman da yeme içme her şey vardı evlerde yapıyorduk ama o zaman para altın onun gibi şeyler yoktu yani evlerimizde toplanırdık yedik içerik hoşça vakit geçirdik. Hatta bazen çeşit çeşit tuvaletler giyerdik, güzelce oynardık hep çok neşeli geçerdi günlerimiz.” Diyerek görüşlerini açıklamıştır. Benzer görüşleri Katılımcı G’nda paylaştığı görülmüştür. “2003 yılında 2003 yılına kadar çalıştığım için gün olayımız yoktur. 2003 yılından sonra da sadece işte günlerle birbirimizi birlikteliğimizi devam ettirmek için yap birlikte olabilmek birlikte bir şeyi paylaşmak kahkaha atmak, dertleşmek için herkese tavsiye ederim.”

Daha önce güne katılmadığını ve devam eden günü bırakmak istemediğini ifade eden Katılımcı H ve Katılımcı L “Yok, katılmadım yani bu çok uzun yıllardır bu günümüz devam ettiği için, bunu bırakmayı düşünmedim hiçbir zaman.” Sözleri ile görüşlerini belirtmişlerdir.

Günlerin ortak özellikleri arasında birbirine maddi manevi destek olmak, görüşmek, irtibatı koparmamak olduğu görülmüştür. Bu konudaki görüşlerini Katılımcı E “Beraber buluşmak başka bir şey olmadı.” Sözleri ile belirtirken Katılımcı F aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“İşte birbirinize destek olmak amaçlı Cumhuriyet altını topladık o zaman. Zaten çalıştığımız için evine gitme şansımız yoktur. O da biraz daha hani yardım olsun diye ama diğer günlerde birbirimize görüşmek amaçlı emekli olduktan sonra bütün amacımız

öncelikle görüşmek ve arkasından da işte bir destek olmak, birbirimize destek olmak, maddi anlamda değil.”

Daha önce başka günlere de katıldığını söyleyen Katılımcı D günlerin ortak özelliklerinin yeme içme ve dışarıda bir araya gelmek olduğunu *“Başka gün oldu işyerinde çalışırken arkadaşlarla yapmıştık, Ortak özelliği onlarla yer yeme içme gibi oluyor da ortak özelliği, dışarı çıkıyorduk az bir para yemek için topluyorduk”* sözleri ile belirtmiştir.

Katılımcı K daha önce bankacılarla, akrabalarla, komşularla yaptıkları günler olduğunu belirtmiş sonradan bunların hepsini sonradan iptal ettiğini de eklemiştir. Bu günlerin ortak özelliklerinin *“Hepsinde de zaten en önemlisi bana göre deşarj olmak, paradan ziyade birikimden ziyade deşarj olmaktır”* olduğunu belirtmiştir” Bıraktığı günleri özlediğini ve günler olmadığı için komşularını, eski arkadaşlarını ve hatta akrabalarını göremediğini belirten Katılımcı K bu duruma üzüldüğünü aşağıdaki sözlerle belirtmiştir. *“Arkadaşlarında dostunda diğer günlerde de başka arkadaşlarım vardı tabii şimdi onları göremiyorum komşularımı göremiyorum ay da bir bile olsa günüm olsaydı mecburen gidecektim bankadaki arkadaşlarımı da göremiyorum akrabalarımı da işte arada sırada görüyorum gün olmuş olsa her zaman görecektim.”*

Katılımcı I, iş yerindeyken arkadaşlarla gün yaptıklarını, genelde iş yeri arkadaşları ile aynı ortamları konuştuklarını, hayat ve hayatın içinden bir şeyleri daha nadir konuştuklarını, kültürel konuların ve sağlık sorunlarının daha az konuşulduğunu bu günlerin ortak özelliğinin *“eğlence”* olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı C *“Evet oldu para biriktirmek için yapılıyordu.”* Katılımcı M *“Çok oldu, karışık olunca gruplar fikir ayrılığı oluyor, onlara katılmak istemedim bu iki güne düşürdüm bunlara devam ediyorum.”* Katılımcı J ise bu konudaki görüşlerini *“Evet oldu o zamanlar günler için toplandığımızda para yoktu. 30 yıl evvel.”* Sözleri ile açıklamıştır.

3.6.14. Günlerde Pazarlama Satış Yapılması

Katılımcılara yöneltilen “günlerde pazarlama satış yapılarak ayrıca ek gelir elde eden var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde günlerde temizlik ürünleri, kozmetik ürünler, doğal ürünler ve el işi ürünlerinin pazarlama ve satışının yapıldığı tespit edilmiştir. Bu konuda Katılımcı A görüşlerini *“Arkadaşımız*

vardı ama onların masa örtüsü şeyleri vardı Böyle küçük dükkânları vardı onu da kapattılar şimdi yok artık o varken gelip masa örtüsü satardı.” Sözlere ile ifade etmiştir.

Benzer bir görüşü dile getiren Katılımcı G ara sıra bu tür durumların olduğunu özellikle kadınların doğal ürünlere ilgisinin olduğunu ifade etmiştir. *“Mesela dün evinde salçasını yapan çıkardı. Ortaya koydu almak ister misin diye herkese sordu. Çünkü doğal ürünler de piyasada bulunamayan kıymetli ürünlerde hepiniz de aldık.”* Sözlere ile bu durumun normal olduğunu ve günlerdeki bu tür faaliyetleri desteklediğini belirten Katılımcı G kendisinin de doğal ürün yaptığını *“Kozmetik ürün yapıyorum Hep onlar geldiğinde masanın üstünde gördüklerinde alıyorlar Bunlar sadece işte yaptığımız doğal ürünleri de paylaşmak amacıyla iyi oluyor.”* Sözlere ile açıklamıştır.

Katılımcı B dışarıda bir araya geldikleri için bu tür bir ortamın oluşmadığını ifade ederken *“Bizim günlerimizde olmuyor yalnız gelerek tanıtım yapalım falan diyorlar ama günlerimiz dışarılarda olduğu için böyle bir tanıtım ama işte olmadı şimdiye kadar benim gözümde.”* Katılımcı F bu tür satışların genelde yardım amaçlı desteklendiğini, durumu kötü olup da bazı arkadaşlara destek olabildiklerini *“satış yapma durumu oluyorsa biz ona destek oluyoruz ama bizim içimizde olmadı yani grup arkadaşlarımız da böyle bir durum olmadı.”* sözlere ile açıklamıştır.

Katılımcı D, Katılımcı K, Katılımcı E ve Katılımcı L katıldıkları günlerde pazarlama satış yapılmadığı *“Yok karşılaşmadım”* sözlere ile açıklamışlardır. Katılımcı K bunun yanı sıra *“Şu anda yok. Ama bundan önceki günlerde güzellik malzemeleri satan arkadaşlarımız vardı temizlik maddesi satanlar vardı ama şu anki günümüzde böyle bir şey yok.”* Sözlere ile durumu açıklamıştır.

Katıldığı günde satış yaptığını ve bu şekilde ek gelir elde ettiğini ifade eden Katılımcı I bu konudaki görüşlerini *“Ben yapıyorum Gano Excel ürünlerinde pazar diyorum toplantı yaptım. Geçen hafta günde ben pazarladım. Yani kenarda ihtiyacı gördü değerlendiriyorlar şu andaki ekonomik durum hatırı için alma modundan değişik ayrıştı. O yüzden çok hatırı için düşünmüyorlar ama ihtiyacı göre bir şeyler seçiyorlar”* sözlere ile açıklamıştır.

3.6.15. 70’li Yıllarla Karşılaştırma

Katılımcılara yöneltilen “70 li yıllarda günlerle şimdikiler arasında fark var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaşlarının 70’li yıllarda güne gidecek kadar büyük olmadığı, gidenlerin ise farklılıkları açıkladığı tespit edilmiştir. Katılımcı A 70’li yıllarda böyle bir şeylerin olmadığını o yıllarda işlerin çok fazla olduğunu, kendisinin köyde büyüdüğünü hayat şartlarının zor olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki görüşlerini “*Biz köyde çok çalışıyorduk. O zaman hiç böyle günler falan yoktu oyunlar oynardık yani o yıllarda çok severim 70’li yılları*” sözleri ile açıklamıştır.

Katılımcı B 70’li yıllarda yeni mezun olduğunu ve tayininin köye çıktığını ve köylülerle beraber hoş günlerinin olduğunu bununla birlikte “*birbirimize gittik geldik yedik içtik ama paralı değil de o zaman.*” Sözleri ile farkı açıklamıştır.

Katılımcı F, Katılımcı D, Katılımcı H, Katılımcı L, Katılımcı C “*70’li yıllarda böyle bir güne katılmadım, küçüktüm çalışmıyordum, güne katılmadım annem beni götürmezdi.*” Sözleri ile görüşlerini ifade etmişlerdir.

Katılımcı K 70’li yıllarda güzellik malzemesi, Tapır ürünleri satışı vb. alışverişlerin olmadığını, sadece konuşmak amacıyla insanların bir araya geldiğini ifade etmiş ve eklemiştir “*artık kadınların kendine has bir birikimi vardır şimdi dışadönüklük var yine böyle bizim günümüze yok ama diğer günlerde böyle satış yapan arkadaşlar var.*” Aradaki en önemli farkın evlerde değil dışarıda toplanmak olduğunu Katılımcı E “*70’li yıllarda günler evlerde oluyordu şimdi dışarı da*” sözleri ile açıklamıştır.

Katılımcı J, katılmadığını o zaman 10 yaşlarında olduğunu, annesinin katıldığı günler olduğunu fakat çok daha farklı olduğunu aşağıdaki sözleri ile belirtmiştir;

“*O zamanlar gün değildi de mahalle sohbetleri komşular tamamen birbirlerini anlamak için paylaşmak için sorunlarını paylaşmak ve çözüm bulmak için böyle yeme içme değil daha çok daha söylesen daha hoştu yani bence O yüzden paralı günleri sevmiyorum.*”

Katılımcı M ise 70’li yıllarda güne katılmadığını, doğru bulmadığı için katılmadığını “*Katılmadım pazarlama amaçlı komşularını toplayıp onlara tanıtmak isteyenler oldu, doğru bulmadığım için katılmadım.*” Sözleri ile açıklamıştır.

SONUÇ

Hediye, geleneksel toplumlarda yardımın, hayır işlerinin, cömertliğin, sosyalleşmenin simgesi, toplumsal ilişkilerin temelidir. Hediyelerin toplumsallaşma işlevi, potansiyel olarak çok kuvvetlidir, ancak hediye vermenin takdir görmesi dışında anlaşılmaya çalışılması belli belirsiz bir düzeyde kalmıştır. Hediye verme konusundaki araştırmalar, birçok hediye vericinin, karşılığında da yine birçok hediye (maddi ve maddi olmayan) aldığını gösteriyor. Hediyeleşme ile gerçekleşen bu sosyal alışveriş, insanlar arasında iyi niyet ve toplumsal borçlanma bağları yaratır. Sosyologlar ve antropologlar, toplumsallaşmada, sosyal dayanışmanın çok önemli bir saç ayağı olarak gördükleri hediyeleşmeyi, dayanışma, karşılıklı tanıma, bağımlılık ve karşılıklılık boyutları üzerine kurulu olarak görürler.

Devletler, sadece en alt düzey refahın garanti edilmesi (sosyal yardımı sadece kanıtlanabilecek ihtiyaçlara yönelik olarak düşük düzeylerde gerçekleştirerek) edilgen bir biçimde veya özel refah planlarını destekleyerek etkin bir biçimde, piyasaları teşvik eder. Liberal refah devletinde eşitliğin desteklediği netleştirilmiş bir hedef yoktur. Asıl amaç üst düzeyde gelir eşitliğinin desteklenmesi ve göreceli olarak fakirliğin giderilmesinden çok sadece “çok yoksul” olan kesimin iyileştirilmesine yöneliktir. Bu rejim türü, işgücü piyasalarında yeteri kadar gelire sahip olamayan hane halkları için ‘iyi bir asgari geçim düzeyi’ sağlanmasını hedefler.

Ekonomist Karl Polanyi, Smith’in Büyük Dönüşüm (1944) varsayımına değinmektedir. Polanyi, piyasa ekonomilerinin yükselişinin insan doğasının kaçınılmaz bir ifadesi değil, belirli bir tarihsel ve kültürel bağlamda geliştirilen bir sistem olduğunu savunmuştur. Bu, Smith’in kapitalizm hakkındaki fikirleriyle çelişmektedir. Polanyi, fiyatların belirlendiği ve malların bir pazar yoluyla dağıtıldığı üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan bir ekonomik sistemi eleştirmiştir. Polanyi, biçimsel ekonomi (iktisadi düşünce ve eylemin altında yatan mantığı inceleyen iktisat dalı) ve maddi iktisat (insanların ihtiyaç duydukları veya istedikleri şeyleri elde etmek için yaptıkları günlük işlemleri inceleyen bir iktisat dalı arasında ayırım yaptı. Değişim, herhangi bir toplumdaki sosyal yaşam akışının merkezinde yer alır ve karşılıklılık beklentisi de dâhil olmak üzere

birçok ekonomik yönü içermektedir. Hediyeleşme ilişkileri oluşturan ve onaylayan verme ve alma işlemidir (Hodgson, 2017: 12).

İki klasik antropolojik yaklaşım, biri Bronislaw Malinowski ve diğeri Marcel Mauss ile ilişkili ekonomik sistemlerde hediye vermenin rolünü araştırdılar. Her ikisi de işlevsel yorumlardır (hediye değişiminin bir toplumdaki bazı işlevleri yerine getirdiğini varsayarsak), ancak Malinowski'nin hediye vermenin bireylere ve Mauss'un hediye değişiminin genel toplumsal faydalarına nasıl odaklandığına odaklanmasından farklıdır. Verilen hediye maddi olduğu kadar manevi bir değere de sahiptir (Mauss, 1969: 63). Hediye konusunda bir tüketim söz konusu olduğu için direkt olarak tüketici davranışlarıyla ilgili bir konu olmasına karşın aynı zamanda verilen hediyelerin taşıdığı anlamlar sebebiyle psikolojik olarak da öneme sahip bir konudur. Kişi aldığı hediye ile maddi olarak bir bedel öder iken, bu hediyeyi almakta ki amaç veya amaçları doğrultusunda manevi bir karşılık beklentisi de vardır.

Daha sonra gelen araştırmacı Marshall Sahlins (1972: 16) Mauss'un çalışması üzerine inşa edilmiş ve üç çeşit karşılıklılık tanımlamıştır: Genelleştirilmiş karşılıklılık; dönüş beklentisi olmadan hediyelerin serbestçe verildiği bir çeşit karşılıklılıktır. Dengeli karşılıklılık; Vericinin daha sonraki bir zamanda adil bir geri dönüş beklediği bir karşılıklılık biçimidir. Olumsuz karşılıklılık; Vericinin hiçbir şey için bir şey elde etmeye, kişinin yolunu olumlu bir kişisel sonuca sokmaya çalıştığı bir karşılıklılık biçimidir.

Hediyeleşme konusu, F. John Sherry'nin 1983 yılında yazdığı makalesinde ise antropolojik olarak incelenmiş; bireysel ya da kurumsal gruplarla olan ilişkilerde, hediye fiyatı, kalitesi gibi faktörlerin; ilişkiyi kurmak, sürdürmek, ilişkideki yakınlığı değiştirmek ya da ilişkiyi kesmek konusunda etken olduğu makalede yer almıştır. Bu çalışmaya göre; verilen, verilmeyen, alınan hediyelerin bu tür ilişkilerin somut ifadeleri olduğu saptanmıştır (Sherry, 1983: 158).

Son zamanlardaki karşılıklılık çalışmaları, türlere ve hediyelerin kültürel bir çerçevede nasıl yorumlandığına daha fazla odaklanmıştır. Örneğin, Marilyn Strathern

(1990:7), bazı Melanezya gruplarının hediye alışverişini “insanların yaptığı bir şey” olarak değil, “onları insanları yapan” etkinlik olarak gördüğünü göstermiştir.

Hediyeleşme ilişkisini sosyal dayanışmayı etkileyen faktörlerden biri olarak savunan düşünceye göre, sosyal ilişkilerin devamlılığı için hediyein karşılıklılık durumu önemlidir. Hediyeyi veren ve alan kişi arasındaki hediyeye karşılık verme davranışı ile kişiler arası ilişkiler sürmekte, bu kişilerin ilişkilerinin bağı güçlenmektedir. Bu karşılıklı hediyeleşme davranışı ile, hediye verilen maddeler ile duygular ve kültür de kişiler arasında aktarılmaktadır (Demez, 2011: 87).

Ekonomik değişim ve sosyal değişim fonksiyonları arasında bazı farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. İki bakış açısı arasındaki en önemli benzerlik hediyein bir enstrüman olarak kabul edilip, karşılıklılık prensibi gereğince yönlendirilmesi ve mübadelenin tarafları arasında bir yükümlülük hissi yaratmasıdır (Nguyen ve Munch, 2014:373). Ekonomik değişim fonksiyonunun sosyal değişimden ayrılan yönü ise hediye veren ve alan tarafların hediye vermeyi işlevsel bir süre olarak görerek, her iki tarafın maddi değeri eşit olarak yorumlamasıdır (Kuwabara, 2011:565).

“Hediye Takası ve Refah Devleti” adlı bu çalışmada hediyeleşmenin, ekonomik, sosyal, ahlaki, dini, estetik ve hukuki işlevler gibi çeşitli işlevleri incelenmiş ve yapılan araştırma sonucunda en önemli işlevinin sosyal bağlar oluşturmak ve sürdürmek olduğu anlaşılmıştır. İlk olarak, çağdaş toplumlar arasında hediye ve piyasa değişiminin işleyişini anlayabilen disiplinler arası bir bakış açısının entegre edilmesi gerekliliği, böylece bu değişim biçimlerinin herhangi birinin ve somutlaştırdığı ilgili ilkelerin (emtia işlemi / karşılıklılık) gerçekte bulunacağını savunulmaktadır. İkincisi, bu sosyal olguları anlama zorluğu, hem ana akım iktisat tarafından savunulan bireyin hediye alma verme anlayışı incelenmiştir. Üçüncüsü, hediye ve hediyeleşme kavram olarak her disiplin açısından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bir tür değiş - tokuş şekli olarak hediyelerin alınıp verilmesi ekonomik ya da politik amaçlara hizmet eder şekilde uygulanan bir tür kültürel öge olduğu için iktisadî antropoloji açısından da incelenmiştir.

Refah devleti piyasada egemen olan güçlerin rolünü azaltabilmek için bilinçli ve örgütlü şekilde kamusal güçlerin devreye sokulduğu bir tür devlet yapılanması olarak son yıllarda

daha çok araştırılmaktadır. Bu çalışmada refah devletinin çöküşü ile gelir azalışının ortaya çıkması ve gelir elde etmeye yönelik karşılıklılık temelli kurumlaşmanın rolünün belirlenmesi amacıyla geleneksel kadınlar günü katılımcıları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak bulgular değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada, kadınlar gününün maddi faydalarının yanı sıra manevi faydalarının olduğu, birbirlerinden kopmak istemeyen arkadaşların bir araya gelmesinin günlerin en önemli ortak özelliği olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar katılımcıların banka da para biriktirmekte zorlandığı aynı zamanda ihtiyaç halinde bankadan parayı çekmekte zorlandıklarını göstermiştir. Ayrıca birikim miktarı az olduğu için bankayı tercih etmedikleri ve günlerin sadece maddi birikim amacı dışında sosyalleşme işlevini de gördüğü bu nedenle tercih edildiği anlaşılmıştır. Araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar analiz edildiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun güne katılmaya arkadaşları ile birlikte karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum sosyal ilişkileri devam ettirmenin bir çabası olarak görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre günlerde toplanan emtia da zamanla değişiklik olduğu görülmüştür. Değişikliğe neden olan faktörler arasında nflasyondaki değişiklikler, çalışma hayatından emekliliğe geçiş, döviz kurunda meydana gelen yükselişler ve altın fiyatlarındaki artış etkili olmuştur.

Araştırma sonuçları kadınlar gününe katılımın büyük oranda birikim yapmak amacıyla olduğu bununla birlikte katılımcıların eğlenceli ve güzel vakit geçirmeyi hedeflediklerini göstermektedir. En fazla konuşulan konuların çocukların gelişimi, hastalıklar, sağlık durumu olduğu belirlenmiştir. Toplanan birikimlerin büyük bir çoğunluğunun ev ihtiyaçlarına harcandığı tespit edilmiştir. Günlerin büyük bir bölümünün 20-25 yıldır devam ettiği düşünüldüğünde yaşla birlikte çocukların büyüdüğü, kendilerinin yaş aldıkları, çalışanların emekli olduğu, torun sahibi oldukları görülmüştür. Günlerde temizlik ürünleri, kozmetik ürünler, doğal ürünler ve el işi ürünlerinin pazarlama ve satışının yapıldığı böylece aile bütçesine katkı sağlandığı tespit edilmiştir.

“Hediye Takası ve Refah Devleti” ekonominin sosyal yerleşikliği” ve “piyasaların sosyal inşası” ile ilgili sorularla ilgilenmesi, kurumsalcı yaklaşımlardan ve sosyal ve ekonomik ilişkilerin kültürel temelini vurgulayan perspektiflerden türetilen unsurları birleştirerek analitik potansiyel kazanabilir. Bu anlamda, teorik çoğulculuk, bu olgular ile “hediyeleşme” ile vurgulanan sembolik boyut arasındaki yeni ara yüzleri keşfetmemize

yardımcı olabilir. Bununla birlikte, hediyeleşmenin pragmatik olduğu ve somut sosyal etkileşimlerin analizine ilerledikçe daha fazla tutarlılık elde edeceği ve farklı grupların değişim sistemlerini nasıl yapılandırdıklarını anlamamıza izin verebilir. Piyasa ekonomilerinde dahi hediye alışverişlerinin kültürel öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Siyasi rüşvetlerden tatil hediyelerine kadar, örtük kuralların alışverişi yönlendirdiği görülmüştür.

Gelecekte daha geniş çaplı kadınlar günü katılımcıları ile çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma birkaç ili kapsayacak şekilde yapılarak farklılıklar tespit edilebilir.

KAYNAKLAR

- AARTHY Catherine Julie., VERMA Smiriti, “Factors Affecting Gifting Behavior: Comparitive Study of Males and Females”, 2005, Hindistan University, <https://www.researchgate.net/publication/266477912>, (15.06.2019).
- AKALIN Şükrü Haluk, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- AKGÜNDÜZ Murat, *Padişah ile Şeyhülislam Arasındaki Hediyeleşmeler, Hediye Kitabı*, Editörler: Emine Gürsoy Naskali-Aylin Koç, Kitabevi Yayını, İstanbul 2007.
- AKKAYA Yalçın, “*Refah Devletinden Asgari Geçim Devletine*”, Toplum Sağlık Eczacı, 2001, ss. 23-37.
- AKTAN Coşkun Can, ÖZKIVRAK Özlem, “*Sosyal Refah Devleti*”, 2003, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm>, (15.03.2019).
- ALTAY Halife, *Anayurt'tan Anadolu'ya*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Dünyası Eserleri Serisi, Ankara 1981.
- ANDREß, Hans-Jürgen; HEIEN, Thorsten: “Four Worlds Of Welfare State Attitudes? A Comparison Of Germany, Norway, And The United States”, *European Sociological Review*, Vol. 17, No. 4, 2001, Pp. 337-356. https://www.researchgate.net/publication/249285493_Four_Worlds_of_Welfare_State_Attitudes_A_Comparison_of_Germany_Norway_and_the_United_States (03.02.2020)
- ARAVACİK Esra Dunder, “*Social Policy and the Welfare State. In Public Economics and Finance*”, 2018, IntechOpen.
- ARİSTOTELES, Nikomakhos'a. Etik. Çev: Saffet Babür. *Ayraç Yayınevi, Ankara* 1997.
- ATAÇ Beyhan, *Maliye Politikası*. Ankara: Turhan Kitabevi. 2009.
- AYSAN Mehmet Fatih, “*Welfare Regimes: The Welfare of the Old in Comparative Perspective*”, 2011, London: The University Of Western Ontario.

- AYSAN Mehmet Fatih, *Küresel Dönüşümler, Küreselleşme, Zihniyet, Siyaset*, İstanbul: Küre Yayınları, 2012.
- AYVERDİ İlhan, *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde, Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, II, 2005.
- BALTA Fider, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Siyasal Kültür Unsurları*, (Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- BANKS Sharon K., "Gift-Giving: A Review and an Interactive Paradigm", ACR North American Advances, Volume 06, Eds. William L. Wilkie, Ann Abor, Mı: Association For Consumer Research, 1979, ss. 319-324.
- BARDAKOĞLU Ali, Hediye Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. XVII, İstanbul: Isam Yayınları, 1998, ss. 151-155.
- BARRY Norman P., Concepts in Social Thought Welfare, Minneapolis, 2.Bs, University Of Minnesota Press, 1999.
- BAŞLI Tuncel Öncel, Ed.By. Alfredo Saad-Filho, Deborah Johnston, Yordam Kitap, 2014, ss. 59-76.
- BAYRAKTAR Cahide, "Keynes ve Refah Devleti", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2) ,2012, ss. 247-261.
- BECCHIO Giandomenica, Two Heterodox Economists: Otto Neurath and Karl Polanyi. Trino, Cesmep (Working Pepar Series), 11, 2005.
- BELK Russell W., Gift-giving behavior/BEER No. 449, Faculty working papers; no. 449-450, 1977.
- BELK, Russell W., "It's the Thought That Counts: A Signed Digraph Analysis of Gift-Giving" Journal of Consumer Research 3.3, 1976, ss. 155-162.
- BELK Russell W. and COON Gregory S., "Gift Giving as Agapic Love: An Alternative to the Exchange Paradigm Based on Dating Experiences" Journal of Consumer Research 20.3 1993, ss. 393-417.
- BİBER Ahmet Emre, *Değişen Devlet Anlayışı, Müdahalecilik ve Piyasa Ekonomisi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2008, ss. 56-69.
- BORATAV Pertev Naili, *Zaman Zaman İçinde*, İstanbul: Adam Yayınları, 2007.

- BOYER Robert, *Is There a Welfare State Crisis? A Comparative Study of French Social Policy*, International Labour Organization, 2002.
- BRIGGS Asa, The Welfare State in Historical Perspective, *European Journal of Sociology/Archives europeennes de sociologie*, 1961, 2.2: 221-258.
- BUĞRA Ayşe, *İktisatçılar ve İnsanlar*, İstanbul: 6.Bs, İletişim Yayınları, 2008.
- BULUT Nihat, Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, 52(2), ss.173-197.
- BULUT, Mehmet, “Osmanlı Ekonomi Politikası'ne Yeniden Bir Bakış” <https://kirmizilar.com/tr/index.php/konuk-yazarlar2/4976-osmanli-ekonomi-politigi-ne-yeniden-bir-bakis> (04.05.2020)
- CHATTERJEE Pranab, *Repackaging the Welfare State*. Natl Assn of Social Workers Pr, 1999.
- CHEAL David, *The Gift Economy*, Routledge London. 1988.
- ÇETİN Firdevs, “XVI. Asır Alman Seyyahlarına Göre Osmanlı Toplumunu (Müslüman Davranış ve Törenleri ile Dini Mekânlar)”, *Vakıflar Dergisi*, Aralık 2010, Sayı 34, ss.19-33.
- DARR Asaf, “Gift Giving in Mass Consumption Markets. *Current Sociology*”, 2017, 65. 1: ss. 92-112.
- DARR Asaf, Gifting Practices and Interorganizational Relations: Constructing Obligation Networks in the Electronics Sector, In: *Sociological Forum*, Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers, 2003. ss. 31-51.
- DEEMING Christopher, The Lost and the New ‘Liberal World’ of Welfare Capitalism: A Critical Assessment of Gøsta Esping-Andersen's the Three Worlds of Welfare Capitalism a Quarter Century Later, *Social Policy and Society*, 2017, 16(3), ss. 405-422.
- DE DEKEN Johan. J., PONDS Eduard ve VAN RIEL Bart, *Social Solidarity*, C. A, The Handbook Of Pensions, 2005.

- DEMEZ Gönül, “Armağanın Değişen Sosyo-kültürel Anlamları: Tüketim Toplumu Bağlamında Bir Hediyeleşme Örneği Olarak Çiçek Gönderme”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 2011, 1.2: 87-103.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013 Ankara: T.C Kalkınma Bakanlığı.
- DOLFSMA Wilfred, van der EIJK Rene ve JOLINK Albert, “On a Source of Social Capital: Gift Exchange”, *Journal of Business Ethics*, 89(3), 2009, ss. 315-329
- DURDU Zafer, “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti” *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 22, 2009, ss. 37-50.
- EMMENEGGER Patrick V.D, “Three Worlds Of Welfare Capitalism: The Making Of A Classic”, *Journal Of European Social Policy*, Vol. 25(1), 2015, ss. 3–13.
- ERASLAN Cemil, BAYRAKTAR Yüksel, “Küresel Kriz, Sosyal Piyasa Ekonomisine Geçiş İçin Bir Fırsat Olabilir Mi?”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2013, 14(2), ss. 161-185.
- ERDAL Süleyman, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- ERDOĞAN Savaş, “1980-2000 Yılları Arasında Türkiye’de Gelir Dağılımı”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 4(8), 2004, ss. 46-57.
- ESER Hamza Bahadır, MEMİŞOĞLU Dilek ve ÖZDAMAR Gökhan, “Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-Liberal Devlete Geçiş: Devletin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011, ss. 201-217.
- ESPING-ANDERSEN Gosta, *Social foundations of postindustrial economies*. OUP Oxford, 1999.
https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/ESPING_Social_Foundations_of_postindustrial_economies.pdf (03.02.2020)

- ESPING-ANDERSEN Gosta, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University Press, New Jersey, 1990.
<https://lanekenworthy.files.wordpress.com/2017/03/reading-espingandersen1990pp9to78.pdf> (03.02.2020)
- Gift Retailing İn 21st Century Style White <http://unitymarketingonline.com/Wp-Content/Uploads/Gift-Retailing-İn-21st-Century-Style-White-Paper1.Pdf>, 07.04.2019)
- GODBOUT T. Jacques, *Armağan Dünyası*, Çev. Dilek Hattatoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- GÖKBEL, Ahmet, *Kıpçak Türkleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.
- GÜNAY Umay, “*Folklor Nedir?*”, Tfa Ankara, 1987.
- GÜNER Osman, *2008 Krizi Sonrası Sosyal Güvenlik Harcamaları Bağlamında Avrupa Refah Devleti*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- GÜZAY Aybüke, *Türk Devlet Geleneğinde Hediyeleşme*, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- HALPERİN Sandra, “*Polanyi’s two transformations revisited: a ‘bottom up’ perspective*”, *Globalizations*, 2008, 15(7), 911-923.
- HARRIS Patricia, “*Welfare Rewritten: Change and Interlay in Social and Economic Accounts*”. *Journal of Social Policy*, 2002, 31.3: 377-398.
- HAYDEN F. Gregory, “*Strengthening Karl Polanyi’s Concepts of Reciprocity, Double Movement, and Freedom with the Assistance of Abductive Logic*”, *Journal of Economic Issues*, 2015, 49(2), 575-582.
- HEADEY Bruce, V.D, “*Welfare Over Time: Three Worlds Of Welfare Capitalism in Panel Perspective*”, *Journal Of Public Policy*, Vol. 17, No. 3, 1997, ss. 329-359.
- HİCKS Alex, “*Review*”, *Contemporary Sociology*, Vol. 20, No. 3, 1991, ss. 399-401.
- HOBSBAWM Eric J., *Sanayi ve İmparatorluk*, Çev. Abdullah Ersoy, Ankara: 4.Bs, Dost Kitabevi Yayınları, 2008.

- HODGSON Geoffrey M., “*Karl Polanyi on Economy and Society: A Critical Analysis of Core Concepts*”, Review of Social Economy, 2017, 75.1: 1-25.
- HOLMES Christopher, “*Ignorance, Denial, Internalisation, and Transcendence: A post-Structural Perspective on Polanyi's Double Movement*”, Review of International Studies, 2013, 39(2), 273-290.
- HUNT Emery Kay, *İktisadi Düşünce Tarihi*, Çev. Müfit Günay, Ankara: 2.Bs, Dost Kitabevi, 2009.
- İNSEL Ahmet, “*Armağanın Günümüz Ekonomisindeki Yeri*”, Toplum ve Bilim, S. 68, 2005, ss.105-121.
- İNSEL Ahmet, *Armağan Sorunsalının Açtığı Ufuk: Armağan Dünyası (Jacques T. Godbout)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- İSMAİL Zeyneş, *Kazak Türkleri*, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- KIZILÇELİH Sezgin, ERJEM Yaşar, *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, Konya: Göksu Matbaası, 1992.
- KİTAPÇI İsmail, *Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları Ve Reform Arayışları*, (Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2007.
- KİTAPÇI İsmail, “*Piyasaları Olan Toplumdan Piyasa Toplumuna: Karl Polanyi'nin Perspektifinden İktisat Sosyolojisi*” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2019, Vol.24, ss.1089-1109
- KOLM Serge Christophe.. “*Reciprocity: An Economics of Social Relations*” Cambridge Press, 12 November 2009
- KOMTER Aafke E., *The Gift: An Interdisciplinary Perspective*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996.
- KOMTER Aafke E., “*Gifts And Social Relations, The Mechanisms Of Reciprocity*”, Revue Du Mauss Permanente, 10 April 2007.
- KOMTER Aafke E., *Social Solidarity and the Gift*, Cambridge University Press, The Edinburgh Building, Cambridge, United Kingdom, 2005.

- KORAY Meryem, “Avrupa Refah Devleti: Anlamı, Boyutları ve Geleceği”, *Görüş Dergisi* 57.1, 2003, ss. 70-101.
- KORAY Meryem, “Görölmek İstenmeyen Gerçek: Sosyal Refah Politikaları Ve Demokrasi İlişkisi”, *Çalışma Ve Toplum*, 2007, ss. 27-60.
- KORAY Meryem, *Sosyal Politika*, Ankara: İmge Dağıtım, 2005.
- KUŞTEPELİ Yeşim Rabia, HALAÇ Umut, “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”, *Deü Sbe Dergisi*, 2004, ss. 143-160.
- KUWABARA Ko, “Cohesion, Cooperation, and the Value of Doing Things Together: How Economic Exchange Creates Relational Bonds”, *American Sociological Review*, 2011, 76.4: 560-580.
- LAPAVISTAS Costos, *Neoliberal Dönemde Anayolcu İktisat Kuramı, Neoliberalizm*, Yordam Kitap, İstanbul, 2007.
- LARSEN Derek, WATSON John J., “A Guide Map to the Terrain of Gift Value”, *Psychology & Marketing*, 2001, ss. 889-906.
- LUND Brian, *Understanding State Welfare: Social Justice Or Social Exclusion*. London: Sage Publications, 2002.
- MACHADO Nuno Miguel Cardoso, “Karl Polanyi and the New Economic Sociology: Notes on the Concept of (dis) Ebeddedness”, *RCCS Annual Review, a Selection from the Portuguese Journal Revista Crítica De Ciências Sociais*, 2011, 3.
- MAERTENS Eppo, “Polanyi's double movement: A critical reappraisal” *Social Thought & Research*, 2008, 129-153.
- MAHİR Banu, “Protokol İlişkilerinde Hediyenin Rolü Hüseyin Kâzım’ın Londra, Viyana ve Almanya Seyahatnâmeleri”, *Toplumsal Tarih*, Mayıs 2006, ss. 76-82.
- MAUSS Marcel, *The Gift; The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*, 11 New Fetter Lane, London Ec4p 4ee.2002. <https://libcom.org/files/Mauss%20-%20The%20Gift.pdf> (08.11.2020)
- MAUSS Marcel, *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Society*, London: Cohen & West (1954).

- MAUSS Marcel, *The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*, Trans, WD Halls, New York and London: WW Norton, 1990.
<https://canvas.harvard.edu/courses/2024/files/275331/download?verifier=3DltEHkH1N0W06WsP1zGvYkPkGiNMILzEeEMkQrJs8&usg=AOvVaw1q4OCtM5gL99Ery7I4HqHq>
- MAUSS Marcel, *The Gift*, 2nd ed, London: Cohen and West, 1957.
- MAUSS Marcel, *The Gift*, London: Cohen & West Ltd, 1966.
[https://monoskop.org/images/a/ae/Mauss Marcel The Gift The Form and Functions of Exchange in Archaic Societies 1966.pdf](https://monoskop.org/images/a/ae/Mauss_Marcel_The_Gift_The_Form_and_Functions_of_Exchange_in_Archaic_Societies_1966.pdf) (04.09.2019)
- METİN Banu, “Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2012, ss. 117-151.
- MİNGİONE Enzo, *Güney Avrupa Refah Modeli ve Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Mücadele*, *Sosyal Politika Yazıları*, Ed.By. Ayşe Buğra, Çağlar Keyder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- MONTESİ Cristina, “Gift Enigma in Economic Theory”, *Conference Humanities and Social Sciences Today. Classical and Contemporary Issues, Economics*. 2015, <http://www.damianoperlematologia.it/Public/Giftenigmaineconomictheory.pdf>, (Erişim: 20.04.2019).
- NGUYEN Hieu P., MUNCH James M., “*The Moderating Role of Gift Recipients' Attachment Orientations on Givers' Gift-giving Perceptions*”, *Journal of Consumer Behaviour*, 2014, 13.5: 373-382.
- O'CONNELL, Philip J. " The Three Worlds of Welfare Capitalism".70.2 By Gøsta Esping-Anderson (Book Review)." *Social Forces* (1991): 532.
- OĞUZMAN, Kemal, Özer SELİÇİ, ve Saibe OKTAY-ÖZDEMİR. "Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış “15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- OLSEN, Gregg M.: “Locating The Canadian Welfare State: Family Policy And Health Care in Canada, Sweden, And The United States”, *The Canadian Journal Of Sociology*, Vol. 19, No. 1, 1994, Pp. 1-20.

- OSMANOGLU, Ayse, Babam Sultan Abdülhamid(Hatıralarım), Selçuk Yayınları, Ankara 1986.
- ÖNCÜL, Kürsat, “Manas Destanında Sihirsel Düşünüs Sistemi”, International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic, V. 4/3, Spring 2009, ss.1690-1696.
- ÖZALP, Leyla Firuze Arda. İktisatta refah ve refah devletinin iktisadi analizi. (Doktora tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2016.
- ÖZAYDIN, Mehmet Merve ve ÖZTÜRK Mustafa, “Refah Devletinin Krizi Ekseninde Yoksulluk ve Yeni Sosyal Risklerle Mücadele”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020, ss.205-219
- ÖZBİLGİN, Erol, Bütün Yönleriyle Osmanlı (Adab-I Osmaniyye), İz Yayıncılık, İstanbul 2004.
- ÖZDEMİR, Nebi, “Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research, Volume 1/4 Summer 2008, ss. 467-480.
- ÖZDEMİR, Süleyman, “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti”, Genişletilmiş 2. Baskı, İto Yayınları, 2007
- ÖZDEMİR, Süleyman, “Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,2005, ss. 154-204.
- ÖZDEMİR, Süleyman: “Refah Devletinin Gelişme ve Bunalım Dönemlerinde İş Piyasaları”, Kocaeli, 2006.
- ÖZDEN, Kemal ve ARABACI, Ahmet. Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü. IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 2008.
- ÖZKAN, Yasemin, “ Consumer’s Behavior Of Gift Giving İn Westernization Process İn Turkey”, Pakistan Journal Of Social Sciences, 4 (3), 2007, ss. 467-473.
- ÖZTÜRK, Şenol. “Sosyal Politikada Aktifleşme Stratejisi: Refah Devletinin Çıkış Yolu Mu, Çöküş Yolu Mu? ” Kamu-İş,2011,ss. 101-154.

- PACEK, Alexander ve Benjamin RADCLIFF, "Assessing The Welfare State: The Politics Of Happiness", Perspectives On Politics, Vol. 6, No. 2, 2008, Pp. 267-277.
- PIERSON, Christopher: "Contemporary Challenges To Welfare State Development", Political Studies, Xlvi, 1998, Pp.777-794.
- POLANYI, Karl, The Great Transformation, the Political and Economic Origins of Our Time, Newyork, 2007.
https://inctpped.ie.ufrj.br/spiderweb/pdf_4/Great_Transformation.pdf
(04.03.2020)
- ROBLES, Jessica S. "Troubles with assessments in gifting occasions." Discourse Studies 14.6 (2012): 753-777.
- ROSANVALLON, Pierre. "Refah Devletinın Krizi", Çev: B. Şahinli, Ankara, Dost Kitabevi, 2004.
- RUGİMBANA, Robert, et al. "The role of social power relations in gift giving on Valentine's Day." Journal of Consumer Behaviour: an International Research Review 3.1 (2003): ss. 63-73.
- RUTH A.Julie, OTNES, Cele, BRUNEL, F.Federic, "Gift Receipt And The Reformulation Of Interpersonal Relationships", Journal of Consumer Research, Inc., Vol. 25,1999,ss. 385-402.
- SAHLINS, Marshall. The spirit of the gift: On the sociology of primitive exchange. Stone Age of Economics, 1972.
- SAHLİNS, Marshall. "Taş Devri Ekonomisi" (Çev: T."Doğan, Ş. Özgün, bgst yayınları, İstanbul (2010).
- SAKARYA Candan Işıl, (2006). *Türk Kültüründe Hediyeleşme Geleneği ve Hediyeler* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- SALIH, Alp. Refah devleti düşüncesinin gelişimi ve bir liberal alternatif olarak üçüncü sektör. Maliye Dergisi, Say, 2009, 156: 265-279.
- SCHWARZ, John E.: "Review", The American Political Science, Vol. 86, No. 1, 1992, Pp. 264-266.

- SEGEV Ruth, AVIV Shoham, AYALLA Ruvio, "Gift-Giving Among Adolescents: Exploring Motives, The Effects Of Givers' Personal Characteristics and The Use Of Impression Management Tactics", *Journal Of Consumer Marketing*, Vol. 30 Iss 5,2013, Pp. 436 – 449.
- ŞENESEN Refiye Okuşluk, *Hediye Kitabı*, Editörler: Emine Gürsoy Naskali- Aylin Koç, İstanbul: Kitabevi Yayını, 2007.
- SERVET, Jean-Michel. The Principle of Reciprocity by Karl Polanyi: Contributions to a Definition of Solidarity-Based Economy. *Revue Tiers Monde*, 2007, 2: 255-273.
- SHEIKHELDIN, Gussai H.; DEVLIN, John F. "Community Development as Double Movement". *International Journal of Community Development*, 2015, 3.1: 1-16.
- SHERRY John F Jr., MCGRATH Mary A., LEVY, Sidney J., "The Dark Side Of The Gift", *Journal Of Business Research*, Vol 28(3), Nov. 1993, 225-244.
- SHERRY John F. " Gift Giving İn Anthropological Perspective", *Journal Of Consumer Research*, Cilt. 10, 1993, ss. 157 - 168.
- SHERRY JR, John F. Gift giving in anthropological perspective. *Journal of consumer research*, 1983, 10.2: 157-168.
- SİGAUD, Lygia. "The vicissitudes of the gift." *Social Anthropology* 10.3 (2002): 335-358.
- SİLVER, B. J., & Arrighi, G. (2003). Polanyi's "double movement": The belle époquees of British and US hegemony compared. *Politics & Society*, 31(2), 325-355.
- Sosyal Güvenlik, <http://Ssa.Gov/Policy/Docs/Progdesc/Ssptw> 04.09.2019
- SÖKMEN, Uğur. "Devlet Memuruna Hediye Rüşvet (Mi)Dir?", *Maliye Dergisi*, 2011, Sy. 161, S. 231-258.
- SPİCKER, Paul: *The Welfare State: A General Theory*, Sage Publications Ltd, London, 2000.
- STEINER, Philippe. *The Organizational Gift and Sociological Approaches to Exchange. Re-imagining Economic Sociology*, 2015, 275-298.

- STİGLİTZ, J. E. (2017). The Welfare State in the Twenty First Century. Roosevelt Institute. URL: <http://rooseveltinstitute.org/welfare-state-twenty-first-century>.
- STRATHERN, Marilyn. Enterprising kinship: consumer choice and the new reproductive technologies. Cambridge Anthropology, 1990, 1-12.
- SUNWOLF, J.D.,“ The Shadow Side Of Social Gift-Giving: Miscommunication And Failed Gifts”, Centre For The Study Of Communication And Culture, Volume 25 (2006) No. 3.
- ŞEKER, Arzu, Özel Günlerde Hediye Satın Alma Davranışları: Batman Örneği. (Doktora Tezi) , Malatya : İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,.2018
- ŞEN, Mesut. “Eski Ve Orta Türkçede Hediye Kelimeleri”, Hediye Kitabı, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, ss. 240-259.
- ŞENKAL, Abdulkadir. “Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika.” İstanbul: Alfa Yayıncılık.2005.
- ŞENKAL, Abdülkadir ve SARIİPEK, Doğa Başer . Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri Ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, ss. 146-175.
- T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu. Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 5. Basım, Ankara 2016.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014- 2023. Ankara : Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- TAYLOR-GOOBY, Peter; TAYLOR, P. F. The impact of New Social Risks on welfare states. In: Comunicación presentada en la Conferencia de ESPANet. Copenhagen.2004,[Http://Www.Sfi.Dk/Graphics/Espanet/Papers/Taylorgooby.Pdf](http://www.sfi.dk/Graphics/Espanet/Papers/Taylorgooby.Pdf) (09.03.2019).
- Teb.Org.Tr/Pdf/Toplumsaglikeczaci/Tem_Ara01/5.Pdf (03.03.2019)
- TEPE, Berna ve ARDIYOK, Şahin, “Devlete Yeni Yol: Regülasyon.” Amme İdare Dergisi, 2004, ss. 105-130.
- TEZCAN, Mahmut, Kültürel Antropoloji, Maya Akademi, Ankara 2016.

- TİYEK, R., & YERTÜM, U. (2016). Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(1), 26-51.
- TOGAN, Zeki Velidi, Oğuz Destanı, Enderun Yayınları, İstanbul 1982.
- TOMAK, Ali ve GÜNEY, E, (2014), "Kültürel Bir Değer Olarak Hediye Geleneği Ve Ekslibris", International Journal Of Ex-Libris , Vol.1, Part 2, 2014, ss. 25-33..
- TOPAK, Oğuz, Refah Devleti ve Kapitalizm. İstanbul: İletişim Yayıncılık.2012.
- TOPAL, Mehmet Hanefi, *Refah devletine yönelik tutumlar ve vergi adaleti algısı: Türkiye üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Trabzon: KTÜ Sosya Bilimler Enstitüsü, 2011.
- TOPRAK, Düriye. "Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme." Journal Of Suleyman Demirel University Institute Of Social Sciences 21.1, 2015.
- TSUKADA, Hiroto, "Economic Globalization And The Citizens." Welfare State, Sweden, Uk, Japan, Us, Ashgate Publishing Limited, 2002.
- TUNA, Orhan ve YALÇINTAŞ, Nevzat. Sosyal Politika. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1999.
- TUSİAD. Optimal Devlet. İstanbul .1995.
- Türkiye Perakendeciler Federasyonu (2015) yıllık Rapor
[Http://www.tpf.com.tr/Sektorel-Bilgiler/](http://www.tpf.com.tr/Sektorel-Bilgiler/) (20.03.2019)
- TÜZÜN Duygu, *Kamu Görevlileri Hakkında Uygulanan Hediye Alma Yasağı*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2018.
- Van Themaat, Pieter Verloren. *The Changing Structure of International Economic Laws: A Contribution of Legal History, of Comparative Law and of General Legal Theory to the Debate on a New International Economic Order*. BRILL, 1981.
- VAUGHAN Genevieve, "Gift-Giving: The Feminine Principle Of Communication," 1983. ([Http://Www.GiftEconomy.Com/Articlesandessays/Femininecomm.Html](http://Www.GiftEconomy.Com/Articlesandessays/Femininecomm.Html), (25.03.2019).

- WALTON, Michael, "Capitalism, The State and The Underlying Drivers of Human Development", United Nations Development Programme, Human Development Research Paper, June 2010/09, (pp.1-69).
- WATKINS, John P. Financialization and society's protective response: Reconsidering Karl Polanyi's double movement. *Journal of Economic Issues*, 51.1, 2017, pp.98-117.
- WJUNISKI, Bernardo Stuhlberger; FERNÁNDEZ, Ramón García. The Athenian Economy in Light of the Welfare State: Karl Polanyi's Work in Perspective. *Journal of Economic Issues*, 43.3, 2009, ss. 587-606.
- YAŞA, A. Gökhan. "Liberal Bir Perspektiften Sosyal Refah Devleti." *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi* 2.2, 2018: pp. 146-164..
- YILDIRIM, Buğra; ŞAHİN, Fatih. Esping-Andersen'in refah devleti sınıflandırması ve makro sosyal hizmet uygulamaları temelinde Türkiye'nin konumu. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11.18, 2019, ss.. : 2525-2554.
- YUMUŞAK, Hakan, "Refah Devletine Giden Yolda Devletin Güvenlik Görevi." *İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi*, 2012, ss. 179-184.

EKLER

EK-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Demografik Sorular

1. Yaşınız
2. Medeni Durumunuz
3. Çocuk Sayısı
4. Eşinizin Mesleği
5. Eğitim Durumunuz

Kadınlar gününe ilişkin sorular

1. Gün Katılımcıları kimlerdir
2. Ne kadar süreden beri günlere katılıyorsunuz
3. Katıldığınız gün kaç kişiden oluşuyor
4. Günlerin toplanma sıklığı nedir
5. Günlerin zaman aralığı (günün hangi saati) nedir
6. Günlerde toplanan menkulün tutarı ve cinsi nedir
7. Bu günlere katılma nedenleriniz nelerdir?
8. Elde edilen menkulü nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Katıldığınız günlerin maliyeti ve yapılan harcamalar nelerdir?
10. Katıldığınız günlerde neler paylaşıyorsunuz?
11. Güne katıldığınız günden bu güne tutumunuzda ne değişti?
12. Neden bankada para biriktirmek yerine bu yolu tercih ediyorsunuz?
13. Kadınlar gününe katılımı tavsiye eder misiniz?
14. Kadınlar gününün sizi etkileyen en güçlü tarafı nedir?
15. Bundan önce katıldığınız günler oldu mu? Ortak özellikleri nelerdir?
16. Günlerde pazarlama satış yapılarak ayrıca ek gelir elde eden var mı?

EK-2. Görüşme Takvimi, Yeri ve Süreler

Görüşme No	İsim	Görüşme Tarihi/Saati	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
1	Selma Evni	3 Aralık 2019/16:41	Katılımcı Jma Evni'nin Evi	28.32 dakika
2	Nilgün Ünlü	3 Aralık 2019/12:00	Katılımcı Nilgün Ünlü'nün Evi	31.09 dakika
3	Asiye Aksu	6 Aralık 2019/11:22	Araştırmacının Evi	28.29 dakika
4	Yücel Duygulu	10 Aralık 2019/15:49	Hasköyüm Pidecisi	28.38 dakika
5	Asude Erpamukçu	19 Aralık 2019/14:04	Araştırmacının Evi	30.03 dakika
6	Fatma Hanım	19 Aralık 2019/13:00	Araştırmacının Evi	30.54 dakika
7	Emine Çakır	10 Aralık 2019/16:40	Hasköyüm Pidecisi	30.58 dakika
8	Dilek Karakaş	12 Aralık 2019/11:43	Delasosa Kafe	29.03 dakika
9	Fethiye Hanım	19 Aralık 2019/15:47	Araştırmacının Evi	30.02 dakika
10	Atiye Vural	11 Aralık 2019/11:20	Uzay Pastanesi	30.31 dakika
11	Aynur Hanım	10 Aralık 2019/18:31	Hasköyüm Pidecisi	30.55 dakika
12	Aysel Alparslan	19 Aralık 2019/14:05	Araştırmacının Evi	30.06 dakika
13	Ayten Sancak	19 Aralık 2019/16:56	Araştırmacının Evi	30.24 dakika
14	Belgin Sakar	21 Aralık 2019/15:43	Katılımcı Belgin Sakar'ın Evi	30.38 dakika
15	Gülnur Genç	20 Aralık 2019/16:03	Araştırmacının Evi	30.27 dakika